

รวมบทกวีสุภาษิต จตุตถุ โภาโค

๖. ปณทิตวคคความณณา

- ๑. ราชตเถรวตถุ. ๖
- ๒. อสสชปิปนพพสุกวตถุ. ๙
- ๓. ฉนนตเถรวตถุ. ๑๑
- ๔. มหากปปีนตเถรวตถุ. ๑๓
- ๕. ปณทิตสามเณรวตถุ. ๒๓
- ๖. ลกุกณฎกภททียตเถรวตถุ. ๓๗
- ๗. กาณมาตาวตถุ. ๓๘
- ๘. ปณจสตภิกขุวตถุ. ๔๑
- ๙. รมมิกตเถรวตถุ. ๔๔
- ๑๐. รมมสสวนวตถุ. ๔๖
- ๑๑. อาคนตคภิกขุวตถุ. ๔๘

๗. อรหนตวคคความณณา

- ๑. ชีวกวตถุ. ๕๑
- ๒. มหากสสปตเถรวตถุ. ๕๓
- ๓. เพพฐฐีสตเถรวตถุ. ๕๖
- ๔. อนนุรุทตเถรวตถุ. ๕๘
- ๕. มหากจฉายนตเถรวตถุ. ๖๐
- ๖. สารีปุตตเถรวตถุ. ๖๒

- ๗. โกสมพีวาสิตีสตเถรวตถุ. ๖๕
- ๘. สารีปุตตเถรวตถุ. ๖๘
- ๙. ขทิวณียเรวตตเถรวตถุ. ๗๐
- ๑๐. อณญตริตถีวตถุ. ๗๘

๘. สหสสวคคความณณา

- ๑. ตมพทาฐิกโจรฆาตวตถุ. ๘๑
- ๒. ทารุจิริยตเถรวตถุ. ๘๕
- ๓. กุณทลเกสีเถรีวตถุ. ๙๐
- ๔. อนตถปุจฉกพราหมณวตถุ. ๙๗
- ๕. สารีปุตตเถรสส มาตุลพราหมณวตถุ. ๙๙
- ๖. สารีปุตตเถรสส ภาคินเยยพราหมณวตถุ. ๑๐๑
- ๗. สารีปุตตเถรสสหายพราหมณวตถุ. ๑๐๓
- ๘. आयวทมนกุมารวตถุ. ๑๐๕
- ๙. สงกิจจสามเณรวตถุ. ๑๐๙
- ๑๐. ขานุกโณทลญตเถรวตถุ. ๑๑๘
- ๑๑. สปปทาสตเถรวตถุ. ๑๒๐
- ๑๒. ปญาจรรวตถุ. ๑๒๓
- ๑๓. กิสาคโคตมีวตถุ. ๑๒๙
- ๑๔. เรื่องพระพหูตติกาเถรี ๑๓๓

คลิกที่หัวข้อเพื่อไปยังหน้าที่ต้องการ – กด Home เพื่อกลับมายังหน้าแรก

PaliDict ๑๓ ม.ค.๖๑ จัดหน้าด้วยโปรแกรม LibreOffice 5

แผนผังประกอบ: แผนที่ยัมพูทวีป • สถานที่จำพรรษา • ลำดับเหตุการณ์พระพุทธศาสนา • ราชวงศ์และตระกูลต่างๆ •

๖. ปณทิตวคคความณณา

๑. ราชตเถรวตถุ.....	๖
[ราชพราหมณ์ชูปนมเพราะไม่ได้บวช].....	๖
[ราชพราหมณ์มีอุปนิสัยพระอรหันต์].....	๖
[พระสารีบุตรเป็นผู้กตัญญูกตเวที].....	๖
[พราหมณ์บวชแล้วเป็นคนว่าง่าย].....	๖
[พวกภิกษุสรรเสริญพระสารีบุตรและพระราเช].....	๗
[พระศาสดาทรงแสดงอลีนจิตตชาดก].....	๗
[ภิกษุควรเป็นผู้ว่าง่าย อย่างพระราเช].....	๗

[แก้อรธ].....	๘
๒. อสสชปิปนพพสุกวตถุ.....	๙
[ภิกษุลามกต้องถูกปัพพาชนียกรรม].....	๙
[แก้อรธ].....	๙
๓. ฉนนตเถรวตถุ.....	๑๑
[พระฉนเถระตำพระอัครสาวก].....	๑๑
[แก้อรธ].....	๑๑
[พระศาสดาตรัสสั่งให้ลงพรหมทัณฑ์พระฉนนะ].....	๑๑
๔. มหากปปีนตเถรวตถุ.....	๑๓
[พระปัจเจกพุทธะทูลขอทัตถกรรม ทำเสนาสนะ].....	๑๓

[พวกบ้านช่างหูกทำบุญ].....	๑๓
[อาณิสสส์ถานทำให้เกิดในดาวดิงส์].....	๑๔
[กฎุมพีถวายมหาทาน].....	๑๔
[ภรรยาของกฎุมพีถวายดอกอังกาบ].....	๑๕
[กฎุมพีภรรยาและบริวารเกิดในราชตระกูล].....	๑๕
[พระราชานำให้สืบข่าวพระรัตนตรัย].....	๑๖
[พระราชานำให้ข่าวพระรัตนตรัยจากพ่อค้าม้า].....	๑๖
[พระราชานำออกผนวชพร้อมกับ้อมาตย์].....	๑๗
[พระราชานำและมาตย์ได้บรรลุคุณวิเศษ].....	๑๘
[พระนางอนนชาเทวีเสด็จออกผนวช].....	๑๙
[แก้อรธ].....	๒๒
๕. ปณจิตสามเณรวตฺถุ.....	๒๓
[พระศาสดาตรัสสอนโมณฑก].....	๒๓
[ผู้เลื่อมใสในอนุโมณฑก].....	๒๓
[ชายเจริญใจยินดีรับเลี้ยงภิกษุ].....	๒๔
[มหาทุกคตะได้ถวายทานแด่พระพุทธเจ้า].....	๒๖
[มหาทุกคตะไปนิมนต์พระศาสดา].....	๒๗
[พระศาสดาประทานบาตรแก่มหาทุกคตะ].....	๒๘
[พระศาสดาเสด็จไปเรือนของมหาทุกคตะ].....	๒๘
[บ้านของมหาทุกคตะ เต็มด้วยแก้ว ๗ อย่าง].....	๒๙
[มหาทุกคตะตายแล้ว เกิดในกรุงสาวัตถี].....	๓๐
[ทารกออกบวชเป็นสามเณร].....	๓๑
[สามเณรเข้าไปบิณฑบาตกับพระเถระ].....	๓๒
[สามเณรลากลับไปทำสมณธรรม].....	๓๓
[อาสนะท้าวสักกะร้อน เพราะคุณของสามเณร].....	๓๓
[พระศาสดาทรงทำอารักขาสามเณร].....	๓๔
[คำอธิบายในปัญหา].....	๓๕
[สามเณรบรรลุพระอรหัตผล].....	๓๕
[ธรรมดาบัณชิตย้อมฝึกตน].....	๓๖
[แก้อรธ].....	๓๖
๖. ลกฺขณฺณภิกขุทฺถุ.....	๓๗
[พระเถระถูกล้อเลียนเพราะร่างเล็ก].....	๓๗
[พระชีมาสพเป็นดังศิลา].....	๓๗
[แก้อรธ].....	๓๗
๗. กามมาตาวตฺถุ.....	๓๘
[นางกามาต่าภิกษุ].....	๓๘
[นางกามาต่าบรรลุโสดาปัตติผล].....	๓๘

[พระราชาทรงตั้งนางกามาต่าในตำแหน่งเชษฐุริตา].....	๓๙
[มหาอมาตย์รับเลี้ยงนางกามาต่า].....	๓๙
[แก้อรธ].....	๔๐
๘. ปญจสตฺถิกขวตฺถุ.....	๔๑
[พระศาสดาเสด็จเมืองเวรัญชา].....	๔๑
[พระศาสดาเสด็จไปกรุงสาวัตถี].....	๔๑
[พระศาสดาทรงตรัสวาโลกษาคดก].....	๔๒
[แก้อรธ].....	๔๒
๙. รมมิกตฺถุ.....	๔๔
[อุบาสกหนีไปบวช ได้บรรลุพระอรหัต].....	๔๔
[บุตรและภรรยาออกบวชได้บรรลุพระอรหัต].....	๔๔
[พวกภิกษุสรรเสริญพระธรรมิกะ].....	๔๔
[แก้อรธ].....	๔๕
๑๐. รมมสฺสวนวตฺถุ.....	๔๖
[คนอาศัยภพแล้วติดภพมีมาก].....	๔๖
[แก้อรธ].....	๔๖
๑๑. อาคนตฺถิกขวตฺถุ.....	๔๘
[พระศาสดาตรัสเหมาะแก่ความประพฤติ].....	๔๘
[แก้อรธ].....	๔๘
๗. อรหนตฺวคฺคควณฺณา	
๑. ชิวกตฺถุ.....	๕๑
[พระเทวทัตทำโลหิตุปปาทกรรม].....	๕๑
[หมอชิวกทำการพยาบาลแผล].....	๕๑
[แผลของพระศาสดาหายสนิท].....	๕๑
[พระอรหันต์ไม่มีความเร่าร้อนใจ].....	๕๒
[แก้อรธ].....	๕๒
๒. มหาทสฺสปตฺถุ.....	๕๓
[ธรรมเนียมของพระพุทธเจ้า ผู้จะเสด็จจาริก].....	๕๓
[พวกภิกษุว่า พระเถระละญาติและอุปัฏฐากไปไม่ได้].....	๕๓
[รับสั่งให้พระมหากัสสปะกลับ].....	๕๓
[ทรงชี้แจงเหตุที่พระมหากัสสปะกลับ].....	๕๓
[พระศาสดาตรัสบุรพจิตของพระเถระ].....	๕๔
[ตรัสเปรียบพระเถระด้วยพญาหงษ์].....	๕๔
[แก้อรธ].....	๕๔
๓. เพพญฐิสฺตฺถุ.....	๕๖
[ทรงบัญญัติสันนิธิการสิกขาบท].....	๕๖

[แก้อรธ]	๕๖
๔. อนุรุธตเถรวตถุ	๕๘
[เทพธิดาถวายผ้าแก่พระอนุรุธเถระ]	๕๘
[พระศาสดาทรงช่วยทำจีวร]	๕๘
[พระชีนาสพไม่พูดเกี่ยวกับปัจจัย]	๕๙
[แก้อรธ]	๕๙
๕. มหากัจจายนเถรวตถุ	๖๐
[พระเถระยกย่องการฟังธรรม]	๖๐
[เทพธิดารักใคร่ภิกษุผู้สำรวมอินทรีย์]	๖๐
[แก้อรธ]	๖๐
๖. สารีปุตตเถรวตถุ	๖๒
[พระสารีบุตรถูกภิกษุรูปหนึ่งฟ้อง]	๖๒
[พระเถระเปรี้ยบตนด้วยอุปมา ๙ อย่าง]	๖๒
[จิตของพระสารีบุตร เหมือนแผ่นดิน]	๖๓
[แก้อรธ]	๖๓
๗. โกสมพีวาลิติสตเถรวตถุ	๖๕
[ศิษย์บรรลุประอรหัตก่อนพระอาจารย์]	๖๕
[ตาสามเณรแตกเพราะอาจารย์]	๖๖
[อาจารย์ขอโทษศิษย์]	๖๖
[พระชีนาสพ ไม่โกรธไม่ประทุษร้ายใคร]	๖๗
[แก้อรธ]	๖๗
๘. สารีปุตตเถรวตถุ	๖๘
[สัทอินทรีย์เป็นต้น มีอมตะเป็นที่สุด]	๖๘
[พระสารีบุตรอันใครๆ ไม่ควรติเตียน]	๖๘
[แก้อรธ]	๖๘
๙. ขทิวณียเรวตเถรวตถุ	๗๐
[พระสารีบุตรชวนพี่น้องบวช]	๗๐
[มารดาบิดาให้เรวตะแต่งงาน]	๗๐
[เรวตะคิดหาอุบายออกบวช]	๗๐
[เรวตะได้บรรพชา]	๗๑
[เรวตะสามเณรบรรลุประอรหัต]	๗๒
[พวกภิกษุอาศัยบุญของพระสีวลีเถระ]	๗๒
[พระศาสดาทรงอธิษฐานให้ภิกษุสี่หมื่นบริวาร]	๗๓
[นางวิสาขาถามถึงที่อยู่ของเรวตะ]	๗๓
[แก้อรธ]	๗๔
[พวกภิกษุปรารถนาถึงความเป็นไปของพระสีวลี]	๗๔
[บุรพกรรมของพระสีวลี]	๗๔

[พวกภิกษุชมเชยบุญของเรวตะ]	๗๗
๑๐. อถนุตริตถิวตถุ	๗๘
[หญิงนครโสภินีย้วจิตพระเถระให้หลง]	๗๘
[พระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่พระเถระ]	๗๘
[แก้อรธ]	๗๘
๘. สหสสุวคควณณา	
๑. ตมพทาฐิกโจรฆาตกาวตถุ	๘๑
[เพชฌฆาตเคราะห์แดง]	๘๑
[เพชฌฆาตออกจากตำแหน่งเวลาแก่]	๘๑
[นายตัมพทาฐิกะทำบุญแก่พระสารีบุตร]	๘๒
[นายตัมพทาฐิกะตายไปเกิดในดุสิตบุรี]	๘๓
[กัลยาณมิตรเป็นเหตุให้เกิดในดุสิต]	๘๓
[แก้อรธ]	๘๔
๒. ทารุจิริยตเถรวตถุ	๘๕
[ทารุจิริยะสำคัญว่าตนเป็นอรหันต์]	๘๕
[ประวัติเดิมของทารุจิริยะ]	๘๕
[พรหมบอกความจริงแก่ทารุจิริยะ]	๘๖
[ทารุจิริยะไปเฝ้าพระศาสดา]	๘๗
[ทารุจิริยะบรรลุประอรหัต แต่ยังเป็นคฤหัสถ์]	๘๗
[ทารุจิริยะเลิศในทางขิปปาภิญญา]	๘๘
[แก้อรธ]	๘๙
๓. กุณฺทลเกสิเถรวตถุ	๙๐
[ธิดาเศรษฐีได้ใจเป็นสามี]	๙๐
[โจรคิดอุบายพาภรรยาไปฆ่า]	๙๐
[ธิดาเศรษฐีผลักโจรตกเขาตาย]	๙๒
[หญิงผู้มีปัญญาก็เป็นบัณฑิตได้]	๙๓
[ธิดาเศรษฐีบวชเป็นปริพาชก]	๙๓
[ธิดาเศรษฐีมีชื่อว่ากุณฺทลเกสิเถรี]	๙๔
[ชนะกิลสประเสริฐ]	๙๕
[แก้อรธ]	๙๕
๔. อนตลปุจจกพราหมณวตถุ	๙๗
[ความฉิบหายย่อมมีแก่ผู้เสพกรรม ๖ อย่าง]	๙๗
[ชนะตนเป็นการประเสริฐ]	๙๗
[แก้อรธ]	๙๘
๕. สารีปุตตเถรสส มาตุลพราหมณวตถุ	๙๙
[พระเถระพาลุงไปเฝ้าพระศาสดา]	๙๙

[พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์].....๙๙	[นายโจรล้อมใส่ในปาฏิหาริย์ของสามเณร].....๑๑๔
[แก้อรธ].....๑๐๐	[นายโจรขอบรรพชากะสามเณร].....๑๑๕
๖. สารีปุตตเถรสถ ภาคินเญยพราหมณวตฺถุ.....๑๐๑	[สามเณรกลับไปเยี่ยมพวกภิกษุ].....๑๑๕
[พระเถระพาหลานไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๐๑	[ผู้มีศีลประเสริฐกว่าผู้ทุศีล].....๑๑๖
[พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์].....๑๐๑	[แก้อรธ].....๑๑๖
[แก้อรธ].....๑๐๑	[ประวัตินิรมุตตกสามเณร].....๑๑๖
๗. สารีปุตตเถรสถสหายพราหมณวตฺถุ.....๑๐๓	๑๐. ขานุกโณทญญตเถรวตฺถุ.....๑๑๘
[พระเถระพาสหายไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๐๓	[พระเถระนั่งเข้ามาน โจรเอาท่อของทับไม่รู้สีก].....๑๑๘
[พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์].....๑๐๓	[คนมีปัญญาดีกว่าคนทรมปัญญา].....๑๑๘
[แก้อรธ].....๑๐๓	[แก้อรธ].....๑๑๙
๘. आयुชฺฌนณุมารวตฺถุ.....๑๐๕	๑๑. สปปทาสตเถรวตฺถุ.....๑๒๐
[พราหมณ์ ๒ สหายออกบวช].....๑๐๕	[พระเถระให้งูกัดตัว].....๑๒๐
[พราหมณ์ถามเหตุที่สหายไม่ให้พรแก่บุตร].....๑๐๕	[พระเถระบรรลุพระอรหัตแล้วมีชื่อว่าสปปทาสะ].....๑๒๐
[พราหมณ์ไปเฝ้าพระศาสดา].....๑๐๖	[บุรพกรรมของพระสปปทาสเถระ].....๑๒๑
[พระศาสดาตรัสบอกอุบายเครื่องป้องกัน].....๑๐๖	[ชีวิตของผู้ปรารถนาความเพียรวันเดียว ประเสริฐ].....๑๒๒
[พวกภิกษุไปสวดพระปริตร].....๑๐๖	[แก้อรธ].....๑๒๒
[เด็กพันอันตรายกลับมีอายุยืน].....๑๐๗	๑๒. ปญฺจการวตฺถุ.....๑๒๓
[การกราบไหว้ท่านผู้มีคุณทำให้อายุยืน].....๑๐๗	[ความรักไม่เลือกชั้นชั้นวรรณะ].....๑๒๓
[แก้อรธ].....๑๐๘	[นางปญจการาหนีไปกับคนรับใช้].....๑๒๓
๙. สงกัจจสามเณรวตฺถุ.....๑๐๙	[นางทราบข่าวว่ามารดาบิดาตายอีก].....๑๒๕
[กุลบุตร ๓๐ คนออกบวช].....๑๐๙	[นางได้ตั้งความปรารถนาไว้ในชาติก่อน].....๑๒๖
[ประวัตินิของสงกัจจสามเณร].....๑๐๙	[นางปญจการาทูลขอบวช].....๑๒๗
[ทรงรับสั่งให้ภิกษุไปลาพระสารีบุตร].....๑๑๐	[แก้อรธ].....๑๒๗
[ภิกษุ ๓๐ รูปไปทำสมณธรรม].....๑๑๑	๑๓. กิสาคอตมิมิวตฺถุ.....๑๒๙
[พวกภิกษุตั้งกติกากันอยู่จำพรรษา].....๑๑๑	[ทรัพย์ของเศรษฐีกลายเป็นถ่าน].....๑๒๙
[ทุกคนบวชมาอาศัยอยู่กับพวกภิกษุ].....๑๑๑	[ถ่านกลายเป็นทรัพย์อย่างเดิม].....๑๒๙
[ทุกคนบวชหนีพวกภิกษุไปเยี่ยมธิดา].....๑๑๒	[นางบวชในพุทธศาสนา].....๑๓๑
[เขาถูกโจรจับในกลางดง].....๑๑๒	[แก้อรธ].....๑๓๒
[พวกโจรไปจับภิกษุเพื่อทำพิธีกรรม].....๑๑๓	๑๔. เรื่องพระพหูสูตติกาเถรี.....๑๓๓
[พวกภิกษุยอมตัวให้โจรจับ].....๑๑๓	[นางมีลูกมาก].....๑๓๓
[สงกัจจสามเณร ยอมมอบตัวให้แก่โจร].....๑๑๓	[แก้อรธ].....๑๓๔
[นายโจรลงมือฆ่าสามเณร].....๑๑๔	

[นายโจรล้อมใส่ในปาฏิหาริย์ของสามเณร].....๑๑๔
[นายโจรขอบรรพชากะสามเณร].....๑๑๕
[สามเณรกลับไปเยี่ยมพวกภิกษุ].....๑๑๕
[ผู้มีศีลประเสริฐกว่าผู้ทุศีล].....๑๑๖
[แก้อรธ].....๑๑๖
[ประวัตินิรมุตตกสามเณร].....๑๑๖
๑๐. ขานุกโณทญญตเถรวตฺถุ.....๑๑๘
[พระเถระนั่งเข้ามาน โจรเอาท่อของทับไม่รู้สีก].....๑๑๘
[คนมีปัญญาดีกว่าคนทรมปัญญา].....๑๑๘
[แก้อรธ].....๑๑๙
๑๑. สปปทาสตเถรวตฺถุ.....๑๒๐
[พระเถระให้งูกัดตัว].....๑๒๐
[พระเถระบรรลุพระอรหัตแล้วมีชื่อว่าสปปทาสะ].....๑๒๐
[บุรพกรรมของพระสปปทาสเถระ].....๑๒๑
[ชีวิตของผู้ปรารถนาความเพียรวันเดียว ประเสริฐ].....๑๒๒
[แก้อรธ].....๑๒๒
๑๒. ปญฺจการวตฺถุ.....๑๒๓
[ความรักไม่เลือกชั้นชั้นวรรณะ].....๑๒๓
[นางปญจการาหนีไปกับคนรับใช้].....๑๒๓
[นางทราบข่าวว่ามารดาบิดาตายอีก].....๑๒๕
[นางได้ตั้งความปรารถนาไว้ในชาติก่อน].....๑๒๖
[นางปญจการาทูลขอบวช].....๑๒๗
[แก้อรธ].....๑๒๗
๑๓. กิสาคอตมิมิวตฺถุ.....๑๒๙
[ทรัพย์ของเศรษฐีกลายเป็นถ่าน].....๑๒๙
[ถ่านกลายเป็นทรัพย์อย่างเดิม].....๑๒๙
[นางบวชในพุทธศาสนา].....๑๓๑
[แก้อรธ].....๑๓๒
๑๔. เรื่องพระพหูสูตติกาเถรี.....๑๓๓
[นางมีลูกมาก].....๑๓๓
[แก้อรธ].....๑๓๔

๖. ปณฺทิตวคฺควณฺณา

๑. ราชตฤณวงศ์.

“นิธินว ปวตตารนติ อิมม ฐมมเทสนน สุตถา เขตวเน วิหรนโต อายสมนต ราริ อารพภ กเถสิ.

[ราชพราหมณ์ชูปนมเพราะไม่ได้บวช]

โส กิร คิหิกาลे สวตถิยํ ทคคตพราหมโณ ओहोसि.

โส “ภิกขุณํ สนตเถก खीविससामीति जिनेतत्त्वा विहारं कन्त्वा अपहริत् गेरोनोत् परिवेणं समखचनोत् मुखेवनाथिनि तथनोत्
विहारे वसि.

ภิกขुपि नं सखकण्हिसु, पपुषाखेतुं पन न ओज्जनति.

โส पपुषุखं ओलमाโน गिसो ओहोसि.

[ราชพราหมณ์มีอุปนิสัยพระอรหันต์]

ओलगतिसं सत्ता पज्जुसกาเล लोके वोलेकेनोत् ตं पราหมणे तिसวา “กินนุ खोติ ओปธาเรनोत् “ओरहा गविससतीति युत्त्वा सಾಯणह
समेये विहारजारिकं जरणोत् विय पुराหมणसस สนतिकं कन्त्वा “पुराหมणे गे गेरोनोत् विजरसीति ओह.

“ภิกขุณํ वत्तत्तपुव्वित्तं गेरोมิ” गणतेति ओह.

“लगसि तेसं สนतिके सखकण्हति.

“ओम गणते, ओहारमतत् लगामि, न पन मं पपुषाखेतुति.

[พระสารีบุตรเป็นผู้กตัญญูกตเวที]

सत्ता ओतसमी निहाने भिक्षुसङ्खं सननिपातापेत्त्वा तमतत्तं पुज्जित्त्वा

“भिक्षवे ओत्थि गेज्जि ओमसस पुराหมणसस ओधिकारं सरनोत्ति पुज्जि.

सारिपुत्तत्तेरो “ओह गणते सरामी, ओयं मे राखकहे पिण्णाय जरणत्तसस ओत्तโน ओभिह्वं गग्गुञ्जुभिक्षं तापेसि,
ओमससार् ओधिकारं सरामीति ओह.

โส, सत्तारा “गे पन ते सारिपुत्त ओवं गेत्तपकारं त्खत्तो मोजेत्तुं न वग्गुत्ति वुत्ते,

“सारु गणते पपुषाखेतुसामीति तं पुराหมणे पपुषाखेसि.

[พราหมณ์บวชแล้วเป็นคนว่าง่าย]

त्तसस गत्तत्ते ओसनปริยन्ते ओसनं ปापुणाติ.

याकुगतताथि गिलมติ.

เถโร ตํ อาทาย จาริกํ ปกุกามิ อภิกขณํ นํ “อิทนต์ กตตพพํ, อิทนต์ น กตตพพนติ โอวทิต อนุสาสิ.

โส สุวโจ อโหสิ ปทกขินคคาหิ, ตสฺมา ยถานุสสิญฺญํ ปฏิปชฺชมาโน กติปาเหเนว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

เถโร ตํ อาทาย สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตวา วณฺทิตฺวา นิสฺสีทิ.

อถ นํ สตฺถา ปฏิสนฺตารํ กตฺวา อาห “สุวโจ นุ โข เต สารีปุตฺต อนฺตเววาสีโกติ

“อาม ภนฺเต อตีวีย สุวโจ, กิสฺมิณฺจ โทเส วุจฺจมาเนปิ, น กุทฺตพฺโพติ.

“สารีปุตฺต เอวรูปฺเป สทฺธิวิหริเก ลมฺมาโน กิตฺตเก คนฺตเยยยาสิตี.

“ภนฺเต พหุเกปิ คนฺตเยยยาเมวาทิ.

[พวกภิกษุสรรเสริญพระสารีบุตรและพระราชา]

อถกทิวสํ ฆมฺมสภายํ ภิกฺขุ กถํ สมฺภูทฺธาเปสฺสุ “สารีปุตฺตเถโร กิร กตฺถนฺน กตฺเวทึ,
กมฺมจฺจุภิกฺขามตฺตํ อูปการํ สริตฺวา ทฺกคตฺพราหฺมณํ ปพฺพาเชสิ, ราชตฺเถโรปิ โอวาทกฺขโม โอวาทกฺขมเมว” ลมฺปีติ.

[พระศาสดาทรงแสดงอสังขิตตชาดก]

สตฺถา เตสํ กถํ สุตฺวา “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ สารีปุตฺโต กตฺถนฺน กตฺเวทึเยวาทิ วตฺวา ตมตฺถํ ปกาเสตฺถุ

อสังขิตฺตํ นิสฺสาย	ปภฺจฺฐา มหตี จมฺภู
โกสํ เสนาสนตฺถุญฺญํ	ชีวกคคาหํ อคฺคาหิ
เอวํ นิสฺสยสมฺปนฺโน	ภิกฺขุ อารทฺทวิริโย
ภาวํ กุสํ ฆมฺมํ	โยคกฺเขมสฺส ปตฺติยา
ปาปุณฺณ อนฺตพฺเพน	สพฺพสํโยชนกฺขยฺนติ

อิมํ ทฺกนฺนิปาเต อสังขิตตชาดกํ” วิตฺถาเรตฺวา กเถสิ.

ตทา กิร วทฺทกฺกิทึ ปาทสฺส อโรครณภาเวน กตํ อตฺตโน อูปการํ ญตฺวา สพฺพเสตฺสส หตฺถิปตฺกสฺส ทายโก เอกจาริกโก หตฺถิ
สารีปุตฺตเถโร อโหสิ.

[ภิกษุควรเป็นผู้ว่าง่าย อย่างพระราชา]

เอวํ เถโร อารพฺภ ชาตํ กเถตฺวา ราชตฺเถโร อารพฺภ “ภิกฺขเว ภิกฺขุนา นาม ราเชน วีย สุวเจน ภวิตพฺพํ,
โทสํ ทสเสตฺวา โอวาทิยมาเนนปิ น กุชฺฉิตพฺพํ, โอวาททายโก ปน นิธิอาจิกฺขนโก วีย ทฺถุทฺทพฺโพติ วตฺวา
อนฺตสนฺธิ ฆมฺมตฺวา ฆมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“นินฺนํ ปวตฺตารํ ยํ ปสฺเส วชฺชทสฺสินํ

๑ โอวาทกเมว. [?]

๒ ข. ชา. ๒๗/๕๒. ตพฺพญฺญกถา. ๓/๒๓.

นิกคยหาวที เมธาวิ

ดาทิส ปณตติ ภาช

ดาทิส ภาชมานสส

เสยโย โหติ น ปาปิโยติ.

[แก้เอระ]

ตตถ นิธินนติ ตตถ ตตถ นิตทิตวา ฐูปิตานํ ทิรณญสุวณณาทูปุรานํ นิธิกมุภินํ.

ปวตตารนติ กิจจชวีเก ทคคตมนุสเส อนุกมปี กตวา “เอहि, สุเชน เต ชีวิตูปายํ ทสเสสสามิติ

นิธิกฐานํ เนตวา หตถํ ปสาเรตวา “อิมํ คเหตุวา สุขํ ชีวาติ อัจจิกขนตาร” วिय.

วชชทสสินนติ เทว วชชทสสินโน

“อิมินา นํ อสารูปเพน วา ขลิตน วา สงฆมชเเม นิคคณทิสสามิติ รนธคเวสโก จ

อนญาตญญาปนตถาย ญาตํ อนุกคณนตถาย สีสาทินมสส วุฑฒิกามตตาย ตํ ตํ วชชํ โอลอกเนน อุลลุมปนวเสน สภาวสนฐิตโต จ, อยมิธาธิปปโต.

ยถา ทคคตมนุสโส “อิมํ คณหาทิตติ ตชเชตวาปิ โปเถตวาปิ นิธิ ทสสโต โกปํ น กโรติ ปมูทิตวา โหติ,

เอวเมว เอวรूपे ปุคเคล อสารูปปี วา ขลิตํ วา ทิสวา อัจจิกขนเต, โกโป น กาดทโพ, ตฎฐเนว ภาวิตพพิ,

“ภนเต มหนตํ โว กมมํ กตํ มยหํ อัจจิริยูปชฌายกฐานे ฐุตวา โววหนเตहि, ปุนปี มํ โววเทยยาถาติ ปวาเรตพพเมว.

นิกคยหาวทีนติ เอกจโจ ทิ สทริวิทริกาทีนํ อสารูปปี วา ขลิตํ วา ทิสวา

“ออย เม มุโขทกทานาทิ สกกจจํ อุกุฐหติ, สเจ ตํ วกขามิ, น มํ อุกุฐทิสสติ, เอวํ เม ปริทานิ ภาวิสสตีติ วตตุ อวิสหนโต น

นิกคยหาวที นาม โหติ, โส อิมสมิ สาสเน กจวรํ อากิริติ.

โย ปน ตถารूपํ วชชํ ทิสวา วชชานูรูปํ ตชเชนโต ปณาเมนโต ทณทกมมํ กโรนโต วิหารา นีทรนโต สิกขาเปติ.

ออย นิกคยหาวที นาม, เสยยถาปิ สมนาสมพุทโธ.

วุตตถเตตํ “นิกคยห นิกคยหาหํ อานนท วกขามิ, ปคคยห ปคคยหาหํ อานนท วกขามิ, โย สาโร, โส ฐุสสตีติ.

เมธาวินติ ฐมโมชปลญาย สมนนาคตํ.

ดาทิสนติ เอวรूपํ ปณตติ ภาชเยย ปิริรुปาเสยย, ดาทิส ทิ อัจจิริยํ ภาชมานสส อนเตวาสิกสส, เสยโย โหติ น ปาปิโย, วุฑฒิเยว

โหติ, น ปริทานิติ.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุนีสูติ.

ราชตฤณนที.

๑ ส. อัจจิกขตาร. ม. ย. อัจจิกขิตาร.

๒ ม. ย. ๑๔/๒๔๕. ตตถ ปน ... ปวชย ปวชยหาหนติ ทิสสติ.

๒. อสสชิปุนพพสุกวตถุ.

“โอวเทยยานุสาเสยยาติ อิมม ฐมมเทสนน สตถา เขตวเน วิหรนโต อสสชิปุนพพสุเก อารพภ กเถสิ.

เทสนา ปน กิฏาคริสมิ สมภูฐิตา.

[ภิกษุลามกต้องถูกปัพพาชนียกรรม]

เต กิร^๑ กิถจาปี อคคสาวากาน สหวิหริกา. อลชชิโน ปน อหะสุ ปาปภิกขุ.

เต ปาปเกหิ อตตโน ปริวารเหติ ปญจหิ ภิกขุสเทหิ สหฐิ กิฏาคริสมิ วิหรนตา “มาลาวจจ โรเปเนติปี โรปาเนติปีติอาทิก^๒ นาน
ปปการ อนาจาร กโรนตา กุลทูกกมม กตวา ตโต อุปปนเนหิ ปจเจยหิ ชีวิต กปเปเนตา
ต อวาสา เปสทาน ภิกขุณ อวาสา อกสู.

สตถา ต ปวตตี สุตวา เตส ปัพพาชนียกมมกรณตถาย สปริวาร เทว อคคสาวเก อามนเตตวา
“คจจ สารีปุตตา, เตสุ เย ตุมหาก วณน กโรนติ, เตส ปัพพาชนียกมม กโรธ; เย ปน กโรนติ, เต โอวทล ออนุสาสธ,
โอวทนโต หิ ออนุสาสนโต อปณชิตานเยว อปิโย โหติ”, ปณชิตาน ปน ปิโย โหติ มนาโปติ
อนุสนธิ ชมุตวา ฐมม เทสนโต อิม คาทมาห

“โอวเทยยานุสาเสยย อสพภา จ นิวารเย
สต หิ โส ปิโย โหติ อสต โหติ อปิโยติ.

[แก้อรธ]

ตตล โอวเทยยาติ อุปปนเน วตถุสมิ, วทนโต โอวทติ นาม,
อนุปนเน วตถุสมิ, “อโยโสปี เต สียาติอาทิวเสน อนาคต วชช ทสเสนโต ออนุสาสติ นาม,
สมมุขา วทนโต โอวทติ นาม, ปรมมุขา ทุต วา สาสน วา เปเสนโต ออนุสาสติ นาม,
สกี วทนโตปี โอวทติ นาม, ปุนปุน วทนโต ออนุสาสติ นาม,
โอวทนโตเอว วา ออนุสาสติ นามาติ เอว โอวเทยย ออนุสาเสยย.

อสพภาติ อกุสลธมมา นิวารเยย กุสลธมเม ปติฏฐาเปยยาติ อตถ.

สตนติ โส เอวรูโป ปุคคโล พุทธาทิน สปริวาราน ปิโย โหติ,
เย ปน อธิฏฐธมมา วิติณณปรโลกา อามิสจกขุกา ชีวิตตถาย ปพพิชิตา เตส อสต โส โอวาทโก ออนุสาสโก
“น ตว อมหาก อุปชฌายो น อจารियो, กสมมา อมเห โอวทสีติ เอว มุขสตตีหิ วิชมนตान อปิโย โหตีติ.

เทสนาวसान พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปณิส.

๑ ม. เอตถนตเร เทว ภิกขุชาติ อตถ.

๒ วินยปิฎก มหาวิภังค. ๑/๔๑๕.

๓ ม. เอตถนตเร อมนาโปติ อตถ.

สาริปุตฺตโมคคฺคฺลทณานาปี ตตฺถ คนฺตวา เต ภิกฺขุ โอรุทิสฺส อฺนุสาสีสฺส.

เตสฺส เอกฺกเจ โอรุทาํ สมปฺภฺจิจฺฉิตฺวา สมมา วตฺตีสฺส, เอกฺกเจ วิพภมฺมึสฺส, เอกฺกเจ ปพฺพาชนียกมฺมํ ปาปฺปณฺนีสฺสตี.

อสสชิปนพพสุกวตฺถ.

๓. ฉนวนตเถรวตถุ.

“น ภเช ปาปเก มิตเตติ อิมิ ฌมมเทสนัน สุตถา เขตวเน วิหระนโต ฉนวนตเถโร อารพภ กเถสิ.

[พระฉนวนเถระดำพระอัครสาวก]

โส กิรายสุมมา “อมหากิ ออยยปุตเตน สหธิ มหาภิกขุมนัน นิภขมนโต ตทา อญญิ เอภมปิ น ปสสามิ,
อิทานิ ปน ‘อหิ สาริปุตโต นาม, อหิ โมคคัลลาโน นาม, มยิ อคคสาวกมหาติ วตวา อิเม วิจระนตีติ เทว อคคสาวเก อภิโกสตี.

สตุถา ภิกขุณิ สนตติกา ตํ ปวตตี สุตวา ฉนวนตเถโร ปภิโกสาเปตวา โอวทิต.

โส ตังขณญญเว ตุนหิ หุตวา ปุน คนตวา เถเร อภิโกสตีเยว.

เอว ยาวตติยิ อภิโกสนตํ ปภิโกสาเปตวา สตุถา โอวทิตวา “ฉนวน เทว อคคสาวกา นาม ตุนหิ กลยาณมิตตา อุตตมปุริสาม
เอวรूपे กลยาณมิตเต เสวสสุ ภชสสุตี วตวา อนุสนธิ ฆมุตวา ฌมม เทเสนโต อิมิ คากมาห

“น ภเช ปาปเก มิตเต น ภเช ปุริสาธเม
ภเชถ มิตเต กลยาณเ น ภเชถ ปุริสูตตเมติ.

[แก้อรธ]

ตสสุตโต

กายหุจจริตาทิกุสลกมมาภริตา ปาปมิตตา นาม,
สนธิจเฉพนาทิกะ วา เอกวิสตีเอนสนาปเกเท^๑ วา อญญานะ นิโยชกา ปุริสาธมา นาม,

อุโภปิ เอเต ปาปมิตตา เจว ปุริสาธมา จ, เต น ภเชย น ปยิริปาเสย,
วิปริตา ปน กลยาณมิตตา เจว สปุริสา จ, เต ภเชถ ปยิริปาเสถาติ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุณิสสุ.

[พระศาสดาตรัสสั่งให้ลงพรหมทัณฑ์พระฉนวนะ]

ฉนวนตเถโร ปน โอวาทิ สุตวาปิ ปุริมเนยเนว ปุน ภิกขุ อภิโกสตี ปริภาสตี.

ปุนปิ สตุถุ ภิกขุ อารโหจยิสสุ.

๑ เวหุทานํ ปตตทานํ ปุพพทานํ ผลทานํ ทนตกญฺฐทานํ มุโขทกทานํ สีนานทานํ จุณฺณทานํ มตติกาทานํ ปาตุกมยตา มุคฺคสุปฺปตา
ปาริภุจฺจตา ชงฺขเปสนิกํ เวชชกมมํ หุตกมมํ ปหิณฺณกมมํ ปิณฺณพฺปฏิปญฺชทานานุปฺปทานํ วตฺถุวิชชา เขตฺตวิชชา นกฺขตฺตวิชชา อังคฺวิชชาตี
เมตตสฺสุตตวณฺณานนโย.

สตถา “ภิกขเว มยิ ธรนเต, ฉนวนํ สีกขาเปตุํ น สกขิสฺสธ, มยิ ปน ปรินิพฺพเต, สกขิสฺสธชาติ วตฺวา,
ปรินิพฺพานกาลे อายสมฺมา อานนฺเทน “ภนฺเต กถํ ฉนวนตเถเร อมเหหิ ปฏฺฐิตชิตฺตพฺพนฺติ วุตฺเต,
“อานนฺท ฉนวนสฺส ภิกขุโน พฺรหฺมทณฺโฑ ทาทพฺโพติ อานฺนาเปสิ.

โส, สตฺถริ ปรินิพฺพเต, อานนฺทตเถเรณ อโรปิตํ พฺรหฺมทณฺฑํ สุตฺวา ทุกฺขี ทุมฺมโน ติกฺขตฺตํ มุจฺฉิตฺวา ปตฺติตฺวา
“มา มํ ภนฺเต นาสยิตฺถาติ ยาจิตฺวา สมฺมา วตฺตํ ปุเรนฺโต น จิรสฺเสว สห ปฏฺฐิตสมฺภิทาหิ อรหฺตฺตํ ปาปุณฺณิตฺติ.

ฉนวนตเถรวตฺถ.

เตมาสี วสนตถาย ปฏินญ คเหตฺวา ปุณฺ คามเ อุกฺโขเสสสิ “อมมตาตา เอเกกกุลโต เอเกโก ปุริโส วาสีอาทีนิ คเหตฺวา
อรรถญฺ ปวิสิตฺวา ทพฺพสมภาเร อahrtิตฺวา อyyานํ วสนนฺฐานํ กโรตฺตุติ.

คามวาสีโน ตสฺสา วจเน ฐตฺวา เอเกโก เอเกกํ กตฺวา สทฺธิ รตฺติณฺฐานทิวาณฺฐานเนหิ ปณฺณสาลาสทฺสํ กาทเรตฺวา
อตฺตโน อตฺตโน ปณฺณสาลาเย วสฺสุปกฺเต ปจฺเจกพฺพุเช “อหํ สกุกจํ อุกฺกุณฺทิสฺสามิ, อหํ สกุกจํ อุกฺกุณฺทิสฺสามิติ อุกฺกุณฺทิสฺสุ.

วสฺสํ วุตฺถกาเล “อตฺตโน อตฺตโน ปณฺณสาลาเย วสฺสํ วุตฺถานํ ปจฺเจกพฺพุชานํ จีวรสาณฺเฏ สขฺเขธาติ สมหาทเปตฺวา
เอเกกสฺส สทฺสสมฺมูลํ จีวรํ^๑ ทาเปสิ.

ปจฺเจกพฺพุธา วุตฺถวสฺสา อนุโมทฺนํ กตฺวา ปกฺกมฺิสฺสุ.

[อานิสงส์ทานนํให้เกิดในดาวดิงส์]

คามวาสีโนปิ อิมํ ปุญฺญํ กตฺวา ตโต^๒ จฺตา ดาวตีสภวเน นิพฺพตฺติตฺวา คนฺเทวปุตฺตา นาม อหฺลฺสุ.

เต ตตฺถ ทิพฺพสมปตฺติ อนุภวิตฺวา กสฺสปสมมาสมพฺพุทกาเล พารานสิโย กุณฺมพิกเคหฺเสสุ นิพฺพตฺติสฺสุ.

เชฏฺฐกฺเปสกาโร เชฏฺฐกฺกุณฺมพิกสฺส ปุตฺโต อโหสิ.

ภริยาปิสฺส เชฏฺฐกฺกุณฺมพิกสฺเสว ธีตา อโหสิ.

ตา สพฺพาปิ วยฺยปุตฺตา ปฺรกุลฺ คจฺฉนฺติโย เตสฺสเยว เคหาณี อคมฺิสฺสุ.

[กุณฺมพิถวามหาทาน]

อเถกทิวสํ วิหารเ ฐมมสฺสวณํ สงฺฆนฺตุ.

“สตฺถา ฐมมํ เทเสตฺติ สุตฺวา สพฺเพปิ เต กุณฺมพิกา “ฐมมํ สุนิสฺสามาติ ภริยาย สทฺธิ วิหารํ อคมฺิสฺสุ.

เตสํ วิหารมฺขณํ ปวิณฺฐกฺขณเ วสฺสํ อุกฺกุณฺทิติ.

เยสํ กุลฺปกา วา ญาตี วา สามเณรทโย อตฺถิ, เต เตสํ ปรีเวณานิ ปวิสิสฺสุ.

เต ปน ตถารูปานํ นตฺถิตาย กตฺถจิ ปวิสิตุํ อวิสหนฺตา วิหารมฺขณเเยว อุกฺกุณฺทิสฺสุ.

อถ เน เชฏฺฐกฺกุณฺมพิโก อาท “ปสฺสธ อมหากํ วิปฺปการํ, กุลฺปุตฺเตหิ นาม เอตฺตเกน ลขฺชิตฺตุํ ยุตฺตนฺติ.

“อyy กิ กโรมาติ.

“มยํ วิสฺสาสิกฺกุณฺฐานสฺส อภาเวณ อิมํ วิปฺปการํ ปตฺตา, สพฺเพ ฐนํ สหฺริตฺวา ปรีเวณํ กโรมาติ.

“สาธฺ อyyาติ.

๑ ส. ย. ติจีวรํ.

๒ ม. อโโต.

เชฏฐโก สหสฺสํ อทาสี, เสสา ปญจ ปญจ สตานี, อิตฺถิโย อชฺชมเตยยานิ อชฺชมเตยยานิ สตานี.

เต ตํ ฐนํ สํหริตฺวา สหสฺสกุฏุมพริวารํ สตถุ วสันตถาย มหาปริเวณํ นาม อารภิสฺสุ.

นวกมมสฺส มหนตตาย ฐเน อปฺโปหนฺเต, ปุพฺเพ ทินฺนธฺนโต ปุณฺ อชฺชตฺตฺตํ อทฺสฺสุ.

นิฏฐิตฺเต ปริเวณ, วิหารมํ กโรนฺตา พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส สตฺดาหํ มหาทานํ ทตฺวา วิสฺติยา ภิกฺขุสฺสทานํ จีวรานิ สชฺชยิสฺสุ.

[ภรรยาของกฏุมพีถวายดอกอังกาบ]

เชฏฐกฏุมพิกสฺส ปน ภริยา สพฺเพหิ สมภาคิกํ อกฺตฺวา อตฺตโน ปญฺญาย ฐิตฺตา “อติเรกตรํ กตฺวา สตฺถารํ ปุเชสฺสามีติ
อโนชฺชปฺพวณฺณน สหสฺสมุเลน สาฏฺเณน สทฺธิ อโนชฺชปฺพจฺงโคฏฺกํ คเหตุวา อนฺุโมทนกาเล สตฺถารํ อโนชฺชปฺพเมหิ ปุเชตฺวา
ตํ สาฏฺกํ สตฺถุ ปาทมฺULE ฐฺเปตฺวา “ภนฺเต นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตฏฺฐาเน อโนชฺชปฺพวณฺณนฺเยว เม สรฺริโร หุตฺตุ,
อโนชาเอว จ เม นามํ โหตุติ ปตฺถนํ ฐฺเปสิ.

สตฺถา “เอวํ โหตุติ อนฺุโมทนํ อกาสิ.

[กฏุมพีภรรยาและบริวารเกิดในราชตระกูล]

เต สพฺเพปิ ยาวตายุํ ฐฺตฺวา ตโต จฺตา เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท เทวโลกา จวิตฺวา

เชฏฐกฏุมพีโก กุกฺกฏวตฺนฺนเร ราชกุเล นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺปโตโต มหากปิปินราชา นาม อโหสิ.

เสสา อมจฺจกุเลสุ นิพฺพตฺตีสฺสุ.

เชฏฐกฏุมพิกสฺส ภริยา มทฺทรภูเร สาคลนฺนเร^๑ ราชกุเล นิพฺพตฺติ.

อโนชฺชปฺพวณฺณนเมวสฺสา สรฺริโร อโหสิ.

“อโนชาเตววสฺสา นามํ กริสฺสุ.

สา วยปฺปตฺตา กปิปินรณฺโณ เคหํ คนฺตฺวา อโนชาเทวี นาม อโหสิ.

เสสิตฺถิโยปิ อมจฺจกุเลสุ นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺปตฺตา เตสฺเยว อมจฺจปฺตฺตานํ เคหานิ อคมฺิสฺสุ.

เต สพฺเพปิ รณฺโณ สมปฺตฺติสฺสิ สมปฺตฺตี อนฺุภวิสฺสุ.

ยทา ราชา สพฺพาลงฺการปฺปฏิมณฺฑิตโต หตฺถิ อภิรฺุหิตฺวา วิจฺรติ, ตทา เตปิ ตเถว วิจฺรนฺติ.

ตสฺมี อสฺเสน วา รเถน วา วิจฺรนฺเต, เตปิ ตเถว วิจฺรนฺติ.

เอวํ เต เอกโต หุตฺวา กตฺตานํ ปุณฺญานํ อานฺุภาเวน เอกโตว สมปฺตฺตี อนฺุภวิสฺสุ.

รณฺโณ ปน “พลี พลวาทโน ปุบฺโผ ปุบฺพวาทโน สฺปฺตโตติ ปญฺจ อสฺสา โหนฺติ.

๑ สาคลนฺนเร -อิตฺปิ อตฺถิ.

ราชา เตสุ สุปตต์ สย อโรหติ.

อิเตร จตตารโ อสสารโหนัน สาสนาหรมตถาย อทาสี.

[พระราชานำให้สืบข่าวพระรัตนตรัย]

ราชา เต ปาโตว โภเชตวา “คจฉณ, เทว วา ตีณิ วา โยชนานิ อาหิณชิตวา
พุทฺธสฺส วา ฌมมสฺส วา สงฆสฺส วา อุปปนฺนภาวํ ญตฺวา มยฺหํ สุขสาสนํ ออาหารถาติ เปเสสิ.

เต จตุหิ ทฺวารเหติ นิภุมิตฺวา เทว ตีณิ โยชนานิ อาหิณชิตฺวา สาสนํ อลภิตฺวา ปจฺจาคจฺฉนฺติ.

[พระราชานำข่าวพระรัตนตรัยจากพ่อค้าม้า]

อถกทิวสํ ราชา สุปตต์ นาม อสสมารุญห อมจฺจสทสฺสปริวโต อุยฺยานํ คจฺฉนฺโต

กิลนฺตรูเป ปญฺจสทตฺตเต วาณิขเก นครํ ปวิสฺนเต ทิสฺวา

“อิม อทฺธานกิลนฺตา, อทฺธา อิมสํ สนฺติกา เอกํ ภทฺทกํ สาสนํ โสสฺสามีติ เต ปกโกสาเปตฺวา “กุโต อาคจฺฉนฺตาติ ปุจฺฉิ.

“อตฺถิ เทว อีโต วิสตีโยชนสทตฺตเก สวตฺถิ นาม นครํ, ตโต อาคจฺฉนฺมาติ.

“อตฺถิ ปน โว เทเส กิลฺจิ สาสนํ อุปปนฺนนฺติ.

“เทว อญฺญํ กิลฺจิ นตฺถิ, สมนฺนสฺสพฺพุโร ปน อุปปนฺนนฺติ.

ราชา ตาวเทว ปญฺจวณฺณาย ปิตฺติยา ฌุฏฺฐสฺสรโร กิลฺจิ สลลฺกเชตฺตุ อสโกโณนฺโต มุหุตฺตํ วิตฺตินาเมตฺวา “ตาทา ก็ วเทถาติ ปุจฺฉิ.

“พฺพุโร เทว อุปปนฺนนฺติ.

ราชา พุติยปี ตติยปี ตเถว วิตฺตินาเมตฺวา “ก็ วเทถ ตาทาติ ปุจฺฉิตฺวา จตฺตถฺวาเร, “พฺพุโร เทว อุปปนฺนนฺติ วุตฺเต,

“ตาทา สตสทสฺสํ โว ทมฺมีติ วตฺวา “อปฺริปี กิลฺจิ สาสนํ อตฺถิ ตาทาติ ปุจฺฉิ.

“อตฺถิ เทว, ฌมฺโม อุปปนฺนนฺติ.

ราชา ตปี สุตฺวา ปุริมฺนเยเนว ตโย วาเร วิตฺตินาเมตฺวา, จตฺตถฺวาเร “ฌมฺโมติ ปเท วุตฺเต,

“อิธาปี โว สตสทสฺสํ ทมฺมีติ วตฺวา “อปฺริปี สาสนํ อตฺถิ ตาทาติ ปุจฺฉิ.

“อตฺถิ เทว สงฆรตฺนํ อุปปนฺนนฺติ.

ราชา ตปี สุตฺวา ตเถว ตโย วาเร วิตฺตินาเมตฺวา, จตฺตถฺวาเร “สงฺฆเติ ปเท วุตฺเต, “อิธาปี โว สตสทสฺสํ ทมฺมีติ วตฺวา อมจฺจสทสฺสํ
โโอลเกตฺวา “ตาทา ก็ กริสฺสถาติ ปุจฺฉิ.

“เทว ก็ กริสฺสถาติ.

“อหํ ตาทา ‘พฺพุโร อุปปนฺนนฺ, ฌมฺโม อุปปนฺนนฺ, สงฺฆ อุปปนฺนนฺติ สุตฺวา น ปฺน นิวตฺติสฺสามิ,

สตถารํ อุทฺทิสฺส คนฺตฺวา ตสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามีติ.

“มยปี เทว ตุมเหติ สหธิ ปพพชิสสามาติ.

[พระราชชาติชาวัตพระรัตนตรัย]

ราชา สุวณณปฏฺฐ อุกฺขรานิ ลีชาเปตฺวา วาณิเชเก อาห “อโนชา นาม เทวี ตุมหากํ ตีณิ สตสฺสหาสนานิ ทสฺสตี,
เอวณฺจ ปน วเทยฺยาถ ‘รณฺญา กิร เต อีสฺสรียํ วิสฺสภูจฺจํ, ยถาสฺสํ สมฺปตฺตี ภูณฺชาหิตี,
สเจ ปน โว ‘ราชา กหนฺติ ปุจฺฉิสฺสตี, ‘สฺตถารํ อุกฺกิสฺส ปพพชิสสามีติ วตฺวา คโตติ อาโรเจยฺยาถาติ.

อมจจาปี อตฺตโน อตฺตโน ภริยานํ ตเถว สาสนานิ ปหิณฺนีสฺสุ.

ราชา วาณิเชเก อโยเชตฺวา^๑ อมจจสฺสสปริวโต ตํชณฺณญฺเวว นิกฺขมิ.

สฺตถาปี ตํทิวสํ ปจฺจูกฺกาลเ โลกํ โวลเณโต มหากปิปินราชานํ สปริวารํ ทิสฺวา

“อโย มหากปิปิโน วาณิเชกานํ สนฺติกา ตินฺณํ รตนานํ อุกฺปนฺนภาวํ สุตฺวา เตสํ วจฺนํ ตีหิ สตสฺสหาเสหิ ปุเชตฺวา
รชฺชํ ปหาย อมจจสฺสสปริวโต มํ อุกฺกิสฺส ปพพชิตฺกามา เสว นิกฺขมิสฺสตี, โส สปริวาโร สห ปฏฺฐิสฺสภิกาทิ อรหฺตํ ปาปุณฺนิสฺสตี,
ปจฺจुकฺคณฺมสฺส กิรฺสสามีติ ปุณฺทิวเส จกฺกวัตติ วิย ขุทฺทกคามโกชกํ ปจฺจुकฺคจฺจโนโต สยเมว ปตฺตจิวารํ คเหตุวา
วีสฺติโยชนสฺตมคฺคํ ปจฺจुकฺคนฺตวา^๒ จนฺทภาคฺย นทียา ตีเร นิโครธฺรูกฺขมุเล ฉพฺพณฺณรสมฺมโย วิสฺสชฺเชนฺโต นิสฺสีหิ.

ราชาปี อาคจฺจโนโต เอกํ นทึ ปตฺวา “กา นามเสาติ ปุจฺฉิ.

“อารวปจฺฉา” นาม เทวาติ.

“กิมสฺสา ปริมาณํ ตาตาติ.

“คมภีโรโต คาวุตํ ปุณฺลโต เทว คาวุตานิ เทวาติ.

“อตฺถิ ปเนตฺถ นาวา วา อุกฺกมโป วาติ.

“นตฺถิ เทวาติ.

“นาวาทินิ โอลเณตฺวานํ, อมหากํ ชาติ, ชริ อุกฺปนฺเนติ, ชรา มรณํ. อหํ นิพฺพเมติโก หุตฺวา ตีณิ รตนานิ อุกฺกิสฺส นิกฺขนฺโต,
เตสํ อานุกาเวณ อิทํ อุกฺกํ วิย มา อโหสีติ ตินฺณํ รตนานํ คุณํ อวชฺเชตฺวา

“อิตฺปิ โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ พุทฺธานุสฺสตี อณฺุสฺสรนฺโต สปริวาโร อสฺสสฺสหาเสน อุกฺกิปฏฺฐุ ปกฺขนฺทิ.

สินฺธฺวา ปิฏฺฐิปาสาณเ วิย ปกฺขนฺทิสฺสุ.

ขุรานํ อคฺคา เนว^๔ เตมีสฺสุ.

โส ตํ อุตฺตริตฺวา ปุโรโต คจฺจโนโต อปรฺปิ นทึ ทิสฺวา “อโย กา นามาติ ปุจฺฉิ.

๑ ม. เอตฺถนฺตเร อสฺสํ อภีรฺยฺห -อิตฺติ อตฺถิ.

๒ คนฺตวา [?]

๓ อปรจฺฉาติปิ อตฺถิ.

๔ กตฺถจฺจ อคฺคาเนว -อิตฺติ ทิสฺสตี.

“นีลวาหนา นาม เทวาติ.

“กิมสสา ปริมาณนติ.

“คมกริรโตปิ ปุถุโลโตปิ อทตโยชนั เทวาติ.

เสสั ปุริมสทิสเมว.

ตัม ปน นทึ ทิสวา “สวากุขาโต ภควตา ธมโมติ ธมมานุสสตี อนุสสรนโต ปกขนทึ.

ตปิ นทึ อติกกมิตวา” อปริปี นทึ ทิสวา “อัย กา นามาติ ปุจฉิ.

“จนทภาคา นาม เทวาติ.

“กิมสสา ปริมาณนติ.

“คมกริรโตปิ ปุถุโลโตปิ โยชนั เทวาติ.

เสสั ปุริมสทิสเมว.

อิมั ปน นทึ ทิสวา “สุปฏิปนโน ภควโต สวากสงโฆติ สงฆานุสสตี อนุสสรนโต ปกขนทึ.

ตัม ปน นทึ อติกกมิตวา คจฉนโต สตถุ สรริโรโต ฉพพณณรสมิโย อททส.

นิโครธรุกขสส สาขาวิภูปปลาสานิ โสวณณมยานิ วिय อหะสุ.

[พระราชอาถรรพณ์ได้บรรลุคุณวิเศษ]

ราชา จินเตสิ “อัย โอภาโส เนว จนทสส, น สุริยสส, น เทวมารพพรมนาคสุปณณาทีนั, อณญตรสส,
อทธา สตถารุ อุกทิสส อากฉนโต มหาโคตมพุทเธน ทิฏฐุ ภาวิสสามิติ.

โส ดาวเทว อสสปิภูฐิตโต โอตริตวา โอนตสรโร รสมินั อนุสาเรณ สตถารุ อุปสงกมิตวา
มโนสิลารเส นิมุขนโต วिय พุทธรสมินั อนโต ปวิสิตวา สตถารุ วนทิตวา เอกมนตัม นิสิติ สทธี อมจจสทสเสน.

สตถา อนุปปฟีกถั กเถสิ.

เทสนาวสาเน ราชา สปริวาโร โสตาปตติผลเล ปติภูฐหิ.

อถ สพเพว อุกุฐิตวา ปพพชั ยาจิสุ.

สตถา “อาคมิสสตี นุ โข อิเมสั กุลปุตตานัน อิทิมยปตตจิวรณติ อุปธาเรนโต

“อิเม กุลปุตตา ปจเจกพุทสสทสสส จิวรสทสส อทสุ, กสสปพุททกาเล วิสติยา ภิกขุสทสสานปี วิสตี จิวรสทสสานิ อทสุ,

อนจฉริย อิมส์ อิทิมยปตตจิวราคมนนติ ญตวา ทกขิมหตถ์ ปสาเรตวา

“เอถ ภิกขโว, จรถ พรหมจริย สมนมา ทุกขสส อนตกริยาयाติ อาห.

เต ดาวเทว อญฐปริกขารธรา วสสสติกเถรา วิย หุตวา เวหาส์ อพุกคณตวา ปจโจโรหิตวา [?] สตถาร วุนทิตวา นิสทีสุ.

[พระนางอินชาเทวีเสด็จออกผนวช]

เตปี วาณชกา ราชกุล คณตวา รมญา ปหิตสาสน อโรจาเปตวา, เทเวีย “อาคจฉนตติ วุตเต,
ปวิสิตวา วุนทิตวา เอกมนต อญฐสู.

อถ เน เทวี ปุจฉิ “ตาดตา กิการณา อาคตตถาติ.

“มย รมญา ตุมหาก สนตัก ปหิตา, ตีณิ กิร โน สตสหสสานิ เทถาติ.”

“ตาดตา อติพหุ ภณถ, กิ ตุมเทหิ รมญเ กต, กิสมี โว ราชา ปสนโน เอตตกั ธน ทาเปสตี.

“เทวี น อญญู กิณจิก กต, รมญเ ปน สาสน อโรจยิมหาติ.

“สกุภา ปน ตาดตา มยหปี อโรเจตุนติ.

“สกุภา เทวีติ.

“เตนหิ ตาดตา วเทถาติ.

“เทวี พุทโธ โลเก อูปนโนติ.

สาปี ต สุตวา ปุริมเนเยเนว ปีติยา ญญฐสูริรา ติกขตตตุ กิณจิก อสลลกเขตวา, จตตถวาเร “พุทโธติ ปห สุตวา

“ตาดตา อิมสมิ ปเท รมญา กิ ทินนุนติ.

“สตสหสส์ เทวีติ.

“ตาดตา นานุจฉวิก รมญา กต เอวรूप สาสน สุตวา ตุมหาก สตสหสส์ ททมาเนน,

อห หิ โว มม ทุกคตปณณาการะ ตีณิ สตสหสสานิ ทมมิ, อปร ตุมเทหิ กิ อโรจิตนติ.

“อิทญจิทญจาติ อปรานิปี เทว สาสนานิ อโรเจสุ.

เทวี ปุริมเนเยเนว ปีติยา ญญฐสูริรา ติกขตตตุ กิณจิก อสลลกเขตวา จตตถวาเร ตถาว สุตวา ตีณิ ตีณิ สตสหสสานิ ทาเปสตี.

เอว เต สพพานิ ทวาทส สตสหสสานิ ภิสุ.

อถ เน เทวี ปุจฉิ “ราชา กห ตาดตาติ.

“เทวี ‘สตถาร อุตทิสส ปพพชิสสามีติ คโตติ.

“มยห์ เตน ก็ สาสน์ ทินนุนติ.

“สพพ์ กิร เตน ตุมหากั อีสสรียั วิสสฏฐั, ตุมเห กิร ยถารุจिया สมปตตี อนุภาวถาติ.

“อมจจา ปน กฬั ตาตาติ.

“เตปิ ‘รณญา สหธิเยว ปพพชิสสามาติ คตา เทวีติ.

สา เตสั ภริยาโย ปกโกสาเปตวา “อมมา ตุมหากั สามิกา ‘รณญา สหธิ ปพพชิสสามาติ คตา, ตุมเห ก็ กิริสสถาติ.

“ก็ ปน เตหิ อมหากั สาสน์ ปหิตั เทวีติ.

“เตหิ กิร อตตโน สมปตติ ตุมหากั วิสสฏฐา, ตุมเห กิร ตั ยถารุจिया ปริภุชถาติ.

“ตุมเห ปน เทวิ ก็ กิริสสถาติ.

“อมมา โส ตาว ราชา สาสน์ สุตวา มคเค ฐิตโกว ตีหิ สตสทสเสหิ ตีณิ รตนานิ ปุเชตวา
เขฬปิณชั วีย สมปตตี ปหาย ‘ปพพชิสสามีติ นิกขนโต,
มยา ปน ตินณั รตนานั สาสน์ สุตวา ตีณิ รตนานิ นวหิ สตสทสเสหิ ปุชิตานิ,
น โข ปเนสา สมปตติ นาม รณโยเยว ทุกขา, มยหิปี ทุกขาเยว,
โก รณโยเย ฉชชิตั เขฬปิณชั ชนุนเกหิ ปติภุชชิตวา มุเขน คนทิสสติ,
น มยห์ สมปตติยา อตโถ, อหิปี สตถารั อุททิสส คนตวา ปพพชิสสามีติ.

“เทวิ มยปี ตุมเหเทหิเยว สหธิ ปพพชิสสามาติ.

“สเจ สกโกถ, สารุ อมมาติ.

“สกโกม เทวีติ.

“เตนหิ เอถาติ รถสทสสั โยชาเปตวา รถั อารุยห ตาหิ สหธิ นิกขमितวา อนตรามคเค ปฐมนทึ ทิสวา
ยถา รณญา ปุญฐั ตเถว ปุจฉิตวา สพพ์ ปวตตี สุตวา “รณโยเย คมนมคคั” โอลเถถาติ วตวา,
“สินธวานั ปทวลณชั น ปสสาม เทวีติ วุตเต, “ราชา ‘ตีณิ รตนานิ อุททิสส นิกขนโตสมิตี สจจกิริยั กตวา คโต ภวิสสติ, อหิปี
ตีณิ รตนานิ อุททิสส นิกขนตา, เตสเมว อานูภาเวณ อิทั อุกกั อุกกั วีย มา อโหสีติ
ตินณั รตนานั คณั อนุสสริตวา รถสทสสั เปเสสิ.

อุทกั ปิภุชชิสสามาณสทิส อโหสี.

จกกัน อุกขคคเนมิวภูทโย เนว เตมีสุ.

เอเตเนว อุปาเยน อิตราปิ เทว นทโย อุตตริ.

สธถา ตสสา อากมนภาวั ญุตวา, ยถา อตตโน สนติเก นิสินนา ภิกขุ น ปญญาเยนติ, เอวมกาสิ.

สาปิ คจฺจนฺตี คจฺจนฺตี สตถุ สรีโรโต นิทฺทณฺตรสฺมิโย ทิสฺวา ตเถว จินฺเตตฺวา สตถารํ อนุสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมณฺต์ ฐิตา ปุจฺฉิ
“ภนฺเต มหากปิปิโน ตุมฺเห อุทฺทิสฺส นิทฺทณฺโต อากเตตถ มณฺเญ, กหํ โส, อมฺหากปิ นํ ทสฺเสถาติ.

“นีสีทถ ตาว, อีเชว ตํ ปสฺสิสฺสเถาติ.

ตา สพฺพปาปิ ตุมฺหฺจฺจิตฺตา “อีเชว กิร นิสินฺนา สามิเก ปสฺสิสฺสามาติ นีสีทฺสฺ.

สตถา อนุปฺพุทฺธิกถํ กเถสิ.

อโนชา เทวี เทสนาวสาเน สปิริวารา โสตาปตฺติผลํ ปาปุณฺนิ.

มหากปิปินตเถโร ตาสํ วนฺทิตํ ฐมฺเมเทสนํ สุนฺนโต สปิริวารो สห ปฏฺฐิสฺสมิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

ตสฺมี ขณฺ สตถา ตาสํ เต ภิกฺขุ อรหตฺตํ ปตฺเต ทสฺเสสิ.

ตาสํ กิร อากตฺทกฺขณฺเวยว อตฺตโน สามิเก กาสาวธเร มุณฺทสิเร ทิสฺวา จิตฺตํ เอกคฺคํ น ภเวยฺย,
เตน มคฺคผลานิ ปตฺตํ น สกฺกณฺเวยฺยํ, ตสฺมา อจลสฺสทฺธาย ปตฺติภูตฺติกาเล ตาสํ เต ภิกฺขุ อรหตฺตํ ปตฺเต ทสฺเสสิ.

ตาปิ เต ทิสฺวา ปณฺจปฺปตฺติภูตฺติเตน วนฺทิตฺวา “ภนฺเต ตุมฺหากํ ตาว ปพฺพชิตฺทิจฺจํ มตถํ ปตฺตณฺติ วนฺทิตฺวา
สตถารํ วนฺทิตฺวา เอกมณฺต์ ฐิตา ปพฺพชฺชํ ยาจิสฺ.

“เอวํ กิร วุตฺเต, สตถา อุปลวณฺณาย อากมณํ จินฺเตสิตี เอกจฺเจ วนฺทิตฺ.

สตถา ปน ตา อุปาสิกาโย อาห “สาวตฺถี คนฺตฺวา ภิกฺขุณฺุปฺสฺสเย ปพฺพชเถาติ.

ตา อนุปฺพุทฺเพน จาริกญฺจรมาณา อนฺตรามคฺเค มหาชนฺเนน อภิภูสฺสกการสมฺมาณา ปทสฺวา วิสฺติโยชนฺสติกํ มคฺคํ คนฺตฺวา
ภิกฺขุณฺุปฺสฺสเย ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณฺนิสฺ.

สตถาปิ ภิกฺขุสฺสทฺสํ อาทาย อากาเสเนว เซตวนํ อคฺมาสิ.

ตตร สฺทํ อายสฺมา มหากปิปิโน รตฺติภูตฺติฐานทิวาภูตฺติฐานาทิสฺ “อโห สฺขํ, อโห สฺขณฺติ อุทฺทานํ อุทฺทาเนนฺโต วิจฺรติ.

ภิกฺขุ ภควโต อาโรเจสฺ “ภนฺเต มหากปิปิโน ‘อโห สฺขํ, อโห สฺขณฺติ อุทฺทานํ อุทฺทาเนนฺโต วิจฺรติ
อตฺตโน^๑ รชชฺสฺขํ อารพฺภ กเถติ มณฺเญติ.

สตถา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “สจฺจํ กิร ตวํ กปฺปิน กามสฺขํ รชชฺสฺขํ อารพฺภ อุทฺทานํ อุทฺทาเนสิตี.

“ภควา เม ภนฺเต ตํ อารพฺภ อุทฺทานภาวํ วนฺ อณฺุทฺทานภาวํ วนฺ ชานาติตี.

สตถา “น ภิกฺขเว มม ปฺตุโต กามสฺขํ รชชฺสฺขํ อารพฺภ อุทฺทานํ อุทฺทาเนติ, ปฺตุตฺตสฺส ปน เม ฐมฺมปีตี^๒ อุปฺปชฺชติ,
โส อมตฺมทานิพฺพานํ อารพฺภ เอวํ อุทฺทานํ อุทฺทาเนติตี อณฺุสนฺธิ ฆณฺเฏตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาลมาห

๑ ม. เอตถนฺตเร กามสฺขํ -อิตฺติ อตฺถิ.

๒ ม. เอตถนฺตเร นาม ฐมฺมรติ นาม -อิตฺติ อตฺถิ.

“ธมมปีติ สุขี เสติ

วิปฺปสนฺเนน เจตสา

อริยฺปปเวทิตฺเต ธมฺเม

สทา รมติ ปณฺทิตฺติ.

[แก้บรรทัด]

ตตถ ธมมปีติธมฺมปายโก, ธมฺมํ ปิวนฺโตติ อตฺถโถ.

ธมฺโม จ นามส น สกกา ภาชเนน ยาคฺคาทนี วีย ปาตุ,

นววิธํ ปน โลกุตฺตรธมฺมํ นามกาเยน ผุสนฺโต อารมฺมณฺโต สจฺฉิกโรนฺโต ปริญฺญาภิสมยาทีหิ ทฺกฺขาทีหิ อริยสจฺจานิ ปฏฺวิชฺฌนฺโต
ธมฺมํ ปิวนฺโต นาม.

สุขี เสติธมฺมํ เทสนาสีสมตฺตเมตฺ. จตฺตหิปี อิริยาปเถหิ สุขี วิหฺรตีติ อตฺถโถ.

วิปฺปสนฺเนนาติ อนาวิเลน นินฺรุปกฺกิลเสสน.

อริยฺปปเวทิตฺเต พุทฺธาทีหิ อริเยหิ ปเวทิตฺเต สติปฏฺฐานาทีเกเท โพธิปฺกฺขิยธมฺเม.

สทา รมตีติ เอวฺรุโป ธมมปีติ วิปฺปสนฺเนน เจตสา วิหฺรนฺโต ปณฺทิจฺเจน สมฺนฺนาคโต สทา รมติ อภิรมตีติ.

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปฺนนาทโย อหฺเสนฺติ.

มหากปิปินตเถรวตถุ.

๕. ปณฺฑิตสามเณรวตฺถุ.

“อุทกํ หิ นยฺนตีติ อิมํ ฐมฺมเทสนํ สุตถา เขตฺวเน วิหรนฺโต ปณฺฑิตสามเณรํ อารพฺภ กเถสิ.

[พระศาสดาตรัสอนุโมทนาภา]

อตีเต กิร กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺโธ วิสตีขีณาสวสฺสปริวาโร พาราณสี อคฺมาสิ.

มนุสฺสา อตฺตโน พฺลํ สลลฺกเขตฺวา อฏฺฐปี ทสปี เอกโต หุตฺวา อาคฺนตฺกทานานิ อทฺสู.

อเถกทิวสํ สุตถา ภาตฺตกิจฺจาวสาเน เอวํ อนุโมทฺน อภาสิ “อุปาสกา

- อิเธจฺจโจ ‘อตฺตโน สนฺตกเมว ทาทํ วฏฺฏติ, กิ ปเรน สมฺมาทปิเตนาติ อตฺตนา ว ทานํ เทติ, ปรี น สมฺมาทเปติ, โส นิพฺพตฺตภูฏาเน^๑ โภคสมฺปทํ ลภติ, โน ปริวารสมฺปทํ.
- เอกจฺจโจ ปรี สมฺมาทเปติ, อตฺตนา น เทติ, โส นิพฺพตฺตภูฏาเน ปริวารสมฺปทํ ลภติ, โน โภคสมฺปทํ.
- เอกจฺจโจ อตฺตนาปิ น เทติ, ปรมฺปิ น สมฺมาทเปติ, โส นิพฺพตฺตภูฏาเน เนว โภคสมฺปทํ ลภติ, โน ปริวารสมฺปทํ, วิฆาสาโท หุตฺวา ชีวติ.
- เอกจฺจโจ อตฺตนา จ เทติ, ปรญฺจ สมฺมาทเปติ, โส นิพฺพตฺตภูฏาเน โภคสมฺปทมฺปิ ลภติ, ปริวารสมฺปทมฺปิตี.

[ผู้เลื่อมใสในอนุโมทนาภา]

ตํ สุตฺวา สมฺเป ลฺลิตฺโต เอโก ปณฺฑิตปุริโส จินฺเตสิ “อหนฺทานิ, ตถา กริสฺสามิ, ยถา เม เทว สมฺปตฺติโย ภวิสฺสนตีติ.

โส สุตถารํ วนฺทิตฺวา อาท “ภนฺเต เสว มยฺหํ ภิกฺขุ คณฺหาติ.

“กิตฺตเกหิ ภิกฺขุหิ อตฺถเถติ.

“กิตฺตโก ปน โว ภนฺเต ปริวาริตี.

“วิสตี ภิกฺขุสฺสทฺธานีตี.

“ภนฺเต สพฺเพหิ สทฺธี เสว มยฺหํ ภิกฺขุ คณฺหาติ.

สุตถา อธิวาเสสิ.

โส คามํ ปวีสิตฺวา “อมมตาทา เสว มยา พุทฺธปปฺมุโข ภิกฺขุสงฺขโม นิมนฺตีโต, ตุมฺเห ยตฺตกานํ ภิกฺขุณฺโ” สกฺโกถ ตตฺตกานํ^๑ เทถาติ อา
โรเจตฺวา วิจฺรฺนโต, อตฺตโน พลํ สลลฺกเขตฺวา “มยํ ทสฺสนํ ทสฺสาม, มยํ วิสฺตียา, มยํ สตฺสส, มยํ ปญฺจนํ สฺตานนฺติ วุตฺเต, สพ
เพสํ วจฺนํ อาทิตฺโต ปญฺญา ย ปญฺเณ อาโรเปสึ.

[ชายเชิญใจยินดีรับเลี้ยงภิกษุ]

เตน จ สมเยน ตสฺมี นฺครเ อติทฺตคฺคตภาเวเนว “มหาทฺตคฺคโตติ ปญฺญาโต เอโก ปุริโส อตฺถิ.

โส ตปี สมมุขาคตํ ทิสฺวา “สมม มหาทฺตคฺคต มยา สุวตฺตนา ย พุทฺธปปฺมุโข ภิกฺขุสงฺขโม นิมนฺตีโต,
เสว นฺครวาสีโน ทานํ ทสฺสนฺติ, ตวํ กตฺติ ภิกฺขุ โภเชสฺสสึตี.

“สามิ มยฺหํ กิํ ภิกฺขุหิ, ภิกฺขุหิ นาม สฺธนํ อตฺถเ, มยฺหํ ปน เสว ยาคูตฺถาย ตณฺหุลนาฬิมตฺตปี นตฺถิ,
อหํ ภตฺติ กตฺวา ชีวามิ, กิํ เม ภิกฺขุหิตฺติ.

สมาทฺปกเณ นาม พยตฺเตน ภวิตฺพุพฺ, ตสฺมา โส, เตน “นตฺถิตฺติ วุตฺเตปี, ตณฺหีภฺโต อหุตฺวา เอวมาท

“สมม มหาทฺตคฺคต อิมสฺมี นฺครเ สุโฆชนํ ภูยฺชิตฺวา สุขุมวตฺถนินฺวตฺถา นานาภรณปฺปฏิมณฺฑิตา สิริสยเน สยมานา พหุ ชนา
สมปตฺตตี อนุภวนฺติ, ตวํ ปน ทิวสํ ภตฺติ กตฺวา กุจฺฉิปุรฺมตฺตปี น ลภสึ,
เอวํ สนฺเตปี, ‘อหํ ปุพฺเพปี กิลฺยจิ’ อกตฺตตฺตา กิลฺยจิ น ลภามิตฺติ น ชานาสึตี.

“ชานามิ สามิตฺติ.

อถ “กสฺมา อิทานิ ปุณฺณํ น กโรสึ, ตวํ ยฺวา พลสมฺปนฺโน, กิํ ตยา ภตฺติ กตฺวาปี ยถาพลํ ทานํ ทาทุํ น วญฺญตฺติตี.

โส, ตสฺมี กเถนเต, สํเวคปฺปตฺโต หุตฺวา “มยฺหิปี เอกํ ภิกฺขุํ ปญฺเณ อาโรเปหิ, กญฺจิทฺเว ภตฺติ กตฺวา เอกสฺส ภิกฺขุํ ทสฺสามิตฺติ อาท.

อิตโร “กิํ เอเกน ภิกฺขุณา ปญฺเณ อาโรเปเตนาติ น อาโรเปสึ.

มหาทฺตคฺคโตปี เคหํ คนฺตฺวา ภริยํ อาท “ภทฺเท นฺครวาสีโน เสว สงฺฆสฺส ภตฺตํ กโรนฺติ,

อหิปี สมาทฺปกเณ ‘เอกสฺส ภิกฺขุํ เทหิตฺติ วุตฺโต, มยํ เสว เอกสฺส ภิกฺขุํ ทสฺสามาติ.

อถสฺส ภริยา “มยํ ทลิตฺทา, กสฺมา ตยา ปฏิสฺสฺตฺนฺติ อวตฺวา

“สามิ ภทฺทกํ เต กตํ, มยํ ปุพฺเพปี กิลฺยจิ อทฺตฺวา อิทานิ ทฺตคฺคตา ชาตา, มยํ อุโภปี ภตฺติ กตฺวา เอกสฺส ภิกฺขุํ ทสฺสามาติ วตฺวา
อุโภปี นิกฺขมิตฺวา ภตฺติภฺชานํ อคฺมฺส.

มหาเสฏฺฐี มหาทฺตคฺคตํ ทิสฺวา “กิํ สมม มหาทฺตคฺคต ภตฺติ กริสฺสสึตี ปุจฺฉิ.

“อาม อยฺยาติ.

“กิํ กริสฺสสึตี.

๑ ม. เอตถนฺตเร ทาทุํ -อติ อตฺถิ.

๒ ม. เอตถนฺตเร ทานํ -อติ อตฺถิ.

๓ ม. เอตถนฺตเร ปุณฺณํ -อติ อตฺถิ.

“ยํ ตุมเห กาเรสเสถาติ.

“เตนหิ มยํ เสว เทว ตีณิ ภิกขุสตานิ โภเชสสาม, เอहि ทารุณี ผาเลหิติ วาสีผรสุํ นีหริตวา ทาเปสิ.

มหาทุกคโต พาหุํ กจจํ พนฺธิตวา อุสสาหปฺตโต วาสี ปหาย ผรสุํ คณฺหนโต ผรสุํ ติตวา วาสี คณฺหนโต ทารุณี ผาเลติ.

อถ นํ เสฎฺฐี อหา “สมม ตวํ อชช อติวีย อุสสาหปฺตโต กมมํ กโรสิ, กิ นุ โข การณฺนติ.

“สามิ เอกํ ภิกขุํ โภเชสสามีติ.

ตํ สุตวา เสฎฺฐี ปสนฺนมานโส จินฺเตสิ

“อโห อิมินา ทุกฺกโร กตํ, ‘อหํ ทุกคโตติ ตุมฺหีภาวํ อนาปชฺชิตวา ‘ภตี กตวา เอกํ ภิกขุํ โภเชสสามีติ วทตีติ.

เสฎฺฐีภริยาปิ ตสส ภริยํ ทิสวา “อมม กิ กมมํ กริสสตีติ ปุจฺฉิตวา, “ยํ ตุมเห กาเรธาติ วุตเต,
อุทุกฺขลสาละ ปเวเสตวา สุปฺปมฺสลาทีนํ ทาเปสิ.

สา นจฺจนตี วีย ตุมฺภุหฺมฺฐา วีหิ โภภูมฺเหติ เจว โอบุณาติ จ.

อถ นํ เสฎฺฐีภริยา ปุจฺฉิ “อมม อติวีย ตุมฺภุหฺมฺฐา กมมํ กโรสิ, กิ นุ โข การณฺนติ.

“อเยเย อิมํ ภตี กตวา มยฺปิ เอกํ ภิกขุํ โภเชสสามาติ.

ตํ สุตวา เสฎฺฐีภริยาปิ ตสสํ “อโห อยํ ทุกฺกกรการิกาติ ปสียี.

เสฎฺฐี มหาทุกคตสส ทารุณํ ผาลิตกาเล “อยนฺเต ภตีติ สาลีนํ จตฺสโส นาฬีย ทาเปตวา

“อยนฺเต ตุมฺภุททาโยติ อปราปิ จตฺสโส นาฬีย ทาเปสิ.

โส เคหํ คนฺตวา ภริยํ อหา

“มยา ภตี กตวา สาลิ ลทฺโธ, อยํ นิวาโป ภวิสสตี, ตยา ลทฺธาย ภตียา ทริเตลภฺกุกภณฺทานิ คณฺหาหีติ.

เสฎฺฐีภริยา ปน ตสสา เอกํ สุปฺปิกรณฺทกฺกเจว ทริภาชนฺนจ กุกภณฺทกฺกเจว สฺทฺธสาลิตนฺทูลนาฬียจ ทาเปสิ.

อติ อุกฺกนฺนํปิ นว ตนฺทูลนาฬียอ อเหสุ.

เต “เทยฺยธมฺโม โน ลทฺโธติ ตุมฺภุหฺมฺฐา ปาโตว อุกฺกนฺนํหิสุ.

ภริยา มหาทุกคตํ อหา “คจฺจ สามิ, ปณฺณํ ปริเยสิตวา อหาราติ.

โส อนฺตราปณฺเน ปณฺณํ อทิสวา นทิตีโร คนฺตวา^๑ “อเยยานํ โภชนํ ทาคุํ ลภิสสามีติ ปหฺมฺฐมานโส คายนฺโต ปณฺณํ อุกฺกนฺนาติ.

มหาซาลํ ชิปิตวา ฐิตเกวภูมฺโห “มหาทุกคตสส สทฺเทน ภวิตพฺพนติ ตํ ปกฺโกสิตวา ปุจฺฉิ

“อติวีย ตุมฺภุจิตโต คายสิ, กิ นุ โข การณฺนติ.

“ปณฺณํ อุกฺกนฺนามิ สมมาติ.

“ก็ ภริสฺสตีติ.

“เอกํ ภิกขุํ โภเชสฺสามีติ.

“อโห สุหิตโต ภิกขุ, โย ตว ปณฺณํ ชาทิสฺสตีติ.”^๑

“ก็ ภโรมิ สมม, อตฺตนา ลทฺธปณฺณน โภเชสฺสามีติ.

“เตนทึ เอหีติ.

“ก็ ภโรมิ สมมาตี.

“อิม มจฺเจ คเหตุวา ปาทคฺชนกานิ อทฺมคฺชนกานิ กหาปณคฺชนกานิ จ อุทฺทานานิ ภโรหีติ.

โส ตถา อกาสิ.

พทฺธพทฺธ มจฺเจ นครวาสีโน นิมนตฺตนิมนตฺตภิกขุณฺ อตฺถาย หรีสุ.

ตสฺส มจฺจุทฺทานานิ ภโรนตฺสเสว, ภิกขาจารเวลา สมปาปุณฺนิ.

โส เวลํ สลลฺกเขตฺวา “คมิสฺสามิ สมม, ภิกขุณฺ อากมนเวลาตี อาท.

“อตฺถิ ปน กิลฺลิจิ มจฺจุทฺทานนฺตี.

“นตฺถิ สมม, สพฺพานิ ชีณานีตี.

“เตนทึ มยา อตฺตโน อตฺถาย วาลิกาย นิกฺขนิตฺวา จตฺตารโ รโรหิตมจฺฉา ฐูปิตา,

สเจปิ ภิกขุํ โภเชตฺถกาโม, อิม คเหตุวา คจฺฉาตี เต ตสฺส อทาสี.

[มหาทฺศคตฺเตได้ถวายนแต่พระพฺทฺธเจ้า]

ตํ ทิวสํ ปน สตฺถา ปจฺจุสกาเล โลกํ โวลเณโต มหาทฺศคตํ อตฺตโน ญานฺชาลสฺส อนฺโต ปวิฏฺฐํ ทิสฺวา “กีนฺนุ โข ภริสฺสตีติ อวา
ชฺเชนโต “มหาทฺศคโต ‘เอกํ ภิกขุํ โภเชสฺสามีติ ภริยาย สทฺธี หิโย ภตี อกาสิ, กตฺรณฺนุ โข ภิกขุํ ภริสฺสตีติ จินเตตฺวา “มนุสฺสา
ปณฺณเณ อารโหิตสฺสญาย ภิกขุํ คเหตุวา อตฺตโน อตฺตโน เคเหสุ นิสีทาเปสฺสนตี,
มหาทฺศคโต มํ ฐูปेतฺวา อณฺญํ ภิกขุํ น ภริสฺสตีติ อุปฺচারสิ.

พฺทฺธธา กิร ทฺศคเตสุ อนฺนุภมฺปํ ภโรนตี.

ตสฺมา สตฺถา ปาโตว สรีริกัจจํ “กตฺวา มหาทฺศคตํ สงฺคณฺหิสฺสามีติ คนฺธกฺกุณฺี ปวิสิตฺวา นิสีทิ.

มหาทฺศคเตปิ มจฺเจ คเหตุวา เคหํ ปวิสเนต, สกฺกสฺส ปณฺชุกมพลสิลาสนํ อุณฺหาการํ ทสฺเสสิ.

๑ สี. ม. ย. อโห สุหิตโต ภิกขุ โส ตว ก็ ปณฺณํ ชาทิสฺสตี -อิตี.

โส “กินนุ โข การณนติ โอลเณโต

“หิโย มหาทศคโต ‘เอกสส ภิกขุโน ภิกขุ ทสสามิติ อตตโน ภริยาย สหุธิ ภาตี อกาสิ. กตรํ นุ โข ภิกขุ ลภิสสตีติ จินเตตวา
“นตเถตสส อญญู ภิกขุ, สตถา ปน ‘มหาทศคตสส สงคหํ ภริยสามิติ คนธกุญฺญิ นิสินโนว,
มหาทศคโต อตตโน อุกกปปนํ ยาคุภตตํ ปณฺณสุเปยยปี ตถาคตสส ทเพย,
ยณฺนุนาหํ มหาทศคตสส เคหํ คนฺตวา ภตตการกम्मํ ภริยยนฺติ อญญาตกเวเสน ตสส เคหสมปี คนฺตวา
“อตถิ นุ โข กสสจฺจิ กิลฺลจฺจิ ภตฺติยา กตตพฺพนฺติ ปุจฺฉิ.

มหาทศคโต ตํ ทิสฺวา อาห “สมม กิ กम्मํ ภริยสสตีติ.

“อหํ สามิ สพฺพสิปปิโก, มยหํ อชานนสิปปิ นาม นตถิ, ยาคุภตตาทินิปี สมปาเทตุํ ชานามิติ.

“สมม มยํ ตว กम्मเมน อตถิกกา, ตฺยหํ ปน ทาทพฺพํ ภาตี น ปสสามาติ.

“กิ ปน เต กตตพฺพนฺติ.

“เอกสส ภิกขุสส ภิกขุ ทาทุกาโมมฺหิ, ตสส ยาคุภตตสวีสานํ อิจฺฉามิติ.

“สเจ ภิกขุสส ภิกขุ ทสสสฺส, น เม ภตฺติยา อตฺถเ, กิ มม ปุณฺณํ ทาทุํ น วญฺญตีติ.

“เอวํ สนฺเต, สาธุ สมม ปวิสฺวาติ.

โส ตสส เคหํ ปวิสฺวา ตณฺทูลาทินิ ออาหาราเปตวา “ตฺวํ คจฺฉ, อตตโน ปตตภิกขุ อานเหตีติ ตํ อโยเชสิ.

ทานเวยยาววฺภิกโกปี ปณฺเณ อารโหิตนียาเมเนว เตสํ เตสํ เคหานิ ภิกขุ ปหิณฺนิ.

มหาทศคโต ตสส สนฺตีกํ คนฺตวา “มยหํ ปตตภิกขุ เทหีติ อาห.

โส ตสฺมี ขณฺเ สตี ลภิตฺวา “อหํ ตว ภิกขุ ปมฺมุญฺโฐติ อาห.

มหาทศคโต ติจฺฉินาย สตติยา กุจฺฉิยํ ปหฺนฺนุ วีย “สมม กสฺมา มํ นาเสสิ, อหํปิ ตยา หิโย สมมาหิโต,
ภริยาย สหุธิ ทิวสํ ภาตี กตฺวา อชฺช ปาโตว ปณฺณตถาย นทีเร อหิณฺนิตฺวา อาคโต, เทหิ เม เอกํ ภิกขุณฺติ
พาทา ปคฺคยฺห ปรีเทวิ.

[มหาทศคตะไปนิมนต์พระศาสดา]

มนุสฺสา สนฺนปติตฺวา “กิเมตํ มหาทศคตาทิ ปุจฺฉิสฺสุ.

โส ตมตถํ อารโหเสสิ.

เต เวยยาววฺภิกโก ปุจฺฉิสฺสุ “สจฺจํ กิร สมม, ตยา เอส ‘ภาตี กตฺวา เอกสส ภิกขุสส ภิกขุ เทหีติ สมมาหิโตติ.

“อาม อยฺยาติ.

“ภาริยํ เต กम्मํ กตํ, โย เอตตเถ ภิกขุ สวิทฺทนโต เอตสส เอกํ ภิกขุ นาทาสีติ.

โส เตสํ วจนน มงฺกุฎโต ตํ อาห “สมม มหาพุทธค มา มํ นาสยิ, อหํ ตว การณา มหาวิหเสํ ปตฺโต,
มนุสฺสา ปณฺเณ อาโรปิตนียาเมน อตตโน อตตโน ปตตภิกฺขุ นยีสฺ,
อตตโน เคเห นิสินนภิกฺขุ นีหริตฺวา เทนโต นาม นตฺถิ,
สตฺถา ปน มุขํ วัชิตฺวา คนฺธกุฎฺถิมว นิสินฺโน,
ราชยุวราชเสนาปติอาทโย สตฺถุ คนฺธกุฎฺถิตฺ นิกฺขมณํ โอลเกตฺวา นิสินฺนา ‘สตฺถุ ปตตํ คเหตฺวา คมิสฺสามาติ,
พฺพุธา นาม พุคฺคเต อนุกมฺปํ กโรนฺติ,
ตวํ วิหารํ คนฺตฺวา ‘พุคฺคโตมฺหิ ฆนฺเต มม สงฺคหํ กโรธาติ สตฺถารํ วท, สเจ เต ปุณฺณํ อตฺถิ, อพฺธา ลจฺจสฺสีติ.

โส วิหารํ อคฺมาสิ.

[พระศาสดาประทานบาตรแก่มหาพุทธคตะ]

อถ นํ อณฺเณสฺส ทิวเสสฺส วิหารเ วิมสาทภาเวน ทิฏฺฐตฺตา ราชยุวราชาทโย
“มหาพุทธค (อ)ยํ น ตาว ฆตฺตกาโล, กสฺมา อาคจฺจสฺสีติ อาหํสฺ.

โส “ชานามิ สามิ ‘น ตาว ฆตฺตกาโลติ, สตฺถารํ ปน วนฺทิตฺ อาคจฺจามิติ วทฺนโต คนฺธกุฎฺถิยา อุมมาเร สีสํ ฐเปตฺวา
ปฺยจฺปติฏฺฐิตฺเตน วนฺทิตฺวา “ฆนฺเต อิมสฺมี นคเร มยา พุคฺคตฺโร นตฺถิ, อวสฺสโย เม โหถ, กโรถ เม สงฺคหนฺติ อาห.

สตฺถา คนฺธกุฎฺถิวารํ วิวริตฺวา ปตตํ นีหริตฺวา ตสฺส หตฺถे ฐเปสิ.

โส จกฺกาวตฺตสิริํ ปตฺโต วิย อโหสิ.

ราชยุวราชาทโย (อิสฺสรา) อณฺณมณฺเณสฺส มุขานิ โอลกยีสฺ.

มหาพุทธคตฺส สตฺถารา ทินฺนปตตํ ทิ โกจิ อีสฺสริยวเสน คเหตุํ สมตฺโถ นาม นตฺถิ.

เอวํ ปน วทีสฺ “สมม มหาพุทธคตฺ สตฺถุ ปตตํ อมฺหากํ เทหิ, เอตฺตกนฺนาม สหสฺสํ วา สตฺสหสฺสํ วา เต ธนํ ทสฺสาม,
ตวํ พุคฺคโต ธนํ คณฺห, ฆินฺเต ปตฺเตนาติ.

มหาพุทธคโต “น กสฺสจฺ ทสฺสามิ, น เม ธเนน อตฺโถ, สตฺถารํเยว โภเชสฺสามิติ อาห.

อวเสสา ตํ ยาจิตฺวา ปตตํ อลภิตฺวา นีวตฺตีสฺ.

ราชา ปน “มหาพุทธคโต ธเนน ปโลภียมาโนปิ สตฺถุ ปตตํ น เทติ, สตฺถารา จ สยํ ทินฺนํ โกจิ คเหตุํ น สกโกติ,
อิมสฺส เทยฺยธมฺโม นาม กิตฺตโก ภวิสฺสติ,
อิมินา เทยฺยธมฺมสฺส ทินฺนกาเล สตฺถารํ อาทาย เคหํ เนตฺวา มยหํ สมฺปาทิตํ อาหารํ ทสฺสามิติ จินฺเตตฺวา
สตฺถารา สหุธิเยว อคฺมาสิ.

[พระศาสดาเสด็จไปเรือนของมหาพุทธคตะ]

สกโกปิ เทวราชา ยาคุภตฺตปณฺณาทินิ สมฺปาเทตฺวา สตฺถุ นิสินฺนารหํ อาสนํ ปณฺญาเปตฺวา นิสิติ.

มหาทุกคฺโต สตถารํ เนตฺวา “ปวิสธ ฆนฺเตติ อาท.

วสนเคหฺยจฺจสฺส นิจํ โหติ, อโนนฺเตน ปวิสิตุํ น สกฺกา.

พฺพุธา จ นาม เคหํ ปวิสนฺตา น โอนมิตฺวา ปวิสนฺติ.

เคหํ ทิ ปวิสนกาเล มหาปฺฐวี วา เภฏฐฺา โอคจฺฉติ, เคหํ วา อุทฺธํ คจฺฉติ.^๑

อิทํ เตสํ สุทินฺนสฺส ทานสฺส ผลํ.

ปุณฺ นิกฺขมิตฺวา คตกาเล สพฺพํ ปากตฺกเมว โหติ.

ตสฺมา สตถา จูติโกว เคหํ ปวิสิตฺวา สกฺเกน ปณฺญตฺตาสเน นิสิตฺติ.

สตฺถริ นิสินฺเน, ราชา อาท “สมม มหาทุกคฺต ตยา อมหากํ ยาจฺนฺตานปี สตฺถุ ปตฺโต น ทินฺโน, ปสฺสาม ตาว, กิทฺโธ เต สตฺถุ สกฺกาโร กโตติ.

อถ สกฺโก ยาคฺคฺตฺตาทินิ วิวริตฺวา ทสฺเสสิ.

เตสํ วาสคฺนฺโธ สกฺกนฺครํ ฉาเทตฺวา อฏฺฐาสฺสิ.

ราชา ยาคฺคฺตฺตาทินิ โอลฺเกตฺวา ภาควนฺตํ อาท “ฆนฺเต อหํ ‘มหาทุกคฺตสฺส เทยฺยธมฺโม กิตฺตโก ภวิสฺสติ, อิมินา เทยฺยธมฺเม ทินฺเน, สตถารํ เคหํ เนตฺวา อตฺตโน สมปาทิตํ อาหารํ ทสฺสามิตี จินฺเตตฺวา อากโต, มยา เอวรฺูโป อหารโร น ทิฏฺฐุพฺโพ, มยฺ อธิ จูเต, มหาทุกคฺโต อติกิลเมยฺย, คจฺฉามหนฺติ สตถารํ วนฺทิตฺวา ปกฺกามิ.

[บ้านของมหาทุกคตะ เต็มด้วยแก้ว ๗ อย่าง]

สกฺโกปี สตถารํ ยาคฺคฺตฺตาทินิ ทตฺวา สกฺกจฺจํ ปวิวิสิ.

สตถาปี กตฺตตฺกจิจฺโจ อนุโมทฺนํ กตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

สกฺโก มหาทุกคฺตสฺส สญฺญํ อทาสฺสิ.

โส ปตฺตํ คเหตฺวา สตถารํ อนุคจฺฉิ.

สกฺโก นินฺวตฺติตฺวา มหาทุกคฺตสฺส เคหฺวาเร จูโต อากาสํ โอลฺเกสิ.

อากาสโต สตฺตรตฺนวสฺสํ วสฺสิตฺวา ตสฺส เคเห สพฺพภาชานานิ ปุเรตฺวา สกฺกํ เคหํ ปุเรสิ.

ตสฺส เคเห โอกาโส นาโหสิ.

ตสฺส ภริยา ทารเก หตฺถสฺสุ คเหตฺวา นินฺหริตฺวา พหิ อฏฺฐาสฺสิ.

โส สตถารํ อนุคฺนฺตฺวา นินฺวโต ทารเก พหิ ทิสฺวา “กึ อิทฺนฺติ ปุจฺฉิ.

“สามิ สกถํ โน เคหํ สตตฺทิ รตฺเนหิ ปฺริพฺพณฺณํ, ปฺริสิตฺตํ โอกาโส นตฺถิตฺติ.

โส “อชฺเชว เม ทาเนน วิปาโก ทินฺโนติ จินฺเตตฺวา รณฺโณ สนฺตํ คณฺตฺวา ราชา น วนฺทิตฺวา, “กสฺมา อาคโธสฺสิตฺติ วุตฺเต, อาห
“เทว เม เคหํ สตตฺทิ รตฺเนหิ ปฺพณฺณํ, ตํ ฐนํ คณฺทภาติ.

ราชา “อโห พุทฺธานํ ทินฺนทานํ อชฺเชว มตฺถกํ ปตฺตฺนตฺติ จินฺเตตฺวา ตํ อาห “กึ เต ลทฺฐํ วุฏฺฐิตฺติ.

“ธนาหฺรณฺตฺถาย สกฺกุสฺสหฺสํ เทภาติ.

ราชา สกฺกุสฺสหฺสํ เปเสตฺวา ฐนํ ออาหาราเปตฺวา ราชงฺคเณ โอกิราเปสิ.

ตาลปฺปมาโณ ราสิ อโหสิ.

ราชา นาคเร สนฺนิปาตาเปตฺวา “อิมสฺมี นคเร อตฺถิ กสฺสจฺจิ เอตฺตํ ฐนฺตํ ปุจฺฉิ.

“นตฺถิ เทวาติ.

“เอวํ มหาธนฺสส กึ กาทํ วุฏฺฐิตฺติ.

“เสฏฺฐิฐฺฐานํ เทวาติ.

ราชา ตสฺส มหาสฺกการํ กตฺวา เสฏฺฐิฐฺฐานํ ทาเปสิ.

อถสฺส ปุพฺเพ เอกสฺส เสฏฺฐิโน เคหฺฐานํ อจฺจิกฺขิตฺวา “เอตฺถ ชาตคฺจเณ หาเรตฺวา เคหํ อฏฺฐาเปตฺวา วสาหิตฺติ อาห.

ตสฺส ตณฺฐานํ โสเธตฺวา” สมํ กตฺวา ภูมียา ขนฺนิยมานาย, อณฺญมณฺญํ อหจฺจ นิธิกฺุมภีโย อฏฺฐหฺสิ.

रणฺโณ อาโรจิตฺ, “ตว ปุณฺญเณว นิพฺพตฺตา, ตวเมว คณฺทาทิตฺติ อาห.

[มหาทุกคตะตายแล้ว เกิดในกรุงสาวัตถี]

โส เคหํ กาทเรตฺวา สตฺตฺทํ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ อทาสิ.

ตโต ปฺริปี ยาวตายุํ ติฏฺฐนฺโต ปุณฺญานิ กริตฺวา อายุหฺปฺริโยसानเ ทเวโลเก นิพฺพตฺโต เอกํ พุทฺธนฺตรํ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺุภาวิตฺวา
อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท ตโต จุโธ สวตฺถิยํ สารีปฺตตฺตเถรสฺส อฏฺฐากฺกุเล เซฏฺฐิธฺตํ กุจฺฉิยํ ปฏฺฐินฺนํ คณฺทิ.

อถสฺสา มาตาปิตโร คพฺภสฺส ปตฺติฏฺฐิตฺถาวํ ญตฺวา” คพฺภปฺริหารํ อทํสุ.

ตสฺสาปเรน สมเยน เอวรูโป โทหฺโห อฏฺฐปฺชฺชิตฺติ “อโห วตฺทํ ฐมฺมเสนาปตี อาทึ กตฺวา

ปฺลยจฺนํ ภิกฺขุสฺตานํ โรหิตมจฺจรเสน ทานํ ทตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ นิวาเสตฺวา อาสนปฺริยนฺเต นิสินฺนา
เตสํ ภิกฺขุณํ อฏฺฐิฏฺฐกตฺตํ ภูเขยฺยนติ.

สา มาตาปิตฺตุนํ อจฺจิกฺขิตฺวา ตถา อทาสิ.

๑ ส. ย. โสเธตฺ.

๒ ส. ย. สุตฺวา.

โททโพ ปฏฺฐิตสมฺภิ.

อถสฺสา ตโต ปเรสุปี สตตฺส มงฺคเลสุ โรหิตมจฺจรสฺเสเนว ธมฺมเสนาปตฺติเถรปฺมุขานิ ปญฺจ ภิกฺขุสฺตานิ โภเชสุ.

สพฺพํ ติสฺสกุมารสฺส วตฺถุมหิ^๑ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพํ.

อิมสฺส ปน มหาพุทธคตกาเล ทินฺนสฺส โรหิตมจฺจรสฺสทานสฺเสว นิสฺสนฺโท.

[ทารกออกบวชเป็นสามเณร]

นามคฺคหณทิวเส, ปนสฺส “ภนฺเต ทาสฺส โว สิกฺขาปทานิ เทธาติ มาตรา วุตฺเต, เถโร อาห “โก นาโม” อัย ทารโกติ.

“ภนฺเต อิมสฺส กุจฺฉิยํ ปฏฺฐินฺนคฺคหณกาลโต ปฏฺฐาย อิมสฺมี เคเห ชหา เอพฺมุคาปี ปณฺฑิตา ซาตา,
ตสฺมา เม ปุตฺตสฺส ‘ปณฺฑิตทารโกเดว นามํ ภวิสฺสตีติ.

เถโร สิกฺขาปทานิ อทาสิ.

ชาตทิวสโต ปฏฺฐาย ปนสฺส “นาคํ มม ปุตฺตสฺส อชฺฌาสยํ ภินฺทิสฺสามีติ มาตุ จิตฺตํ อุปฺปชฺชิ.

โส สตฺตวสฺสีกาเล มาตรํ อาห “อหํ เถรสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามีติ.

สา “สาธุ ตาต ‘อหํ ตว อชฺฌาสยํ น ภินฺทิสฺสามิจฺเจวํ มนํ อุปฺปาเทสินฺติ วตฺวา เถโร นิมนฺเตตฺวา โภเชตฺวา
“ภนฺเต ทาสฺ โว ปพฺพชิตฺกาโม, อหํ อิมํ สายนฺหสมเย วิหารํ เนสฺสามีติ เถโร อุกฺกยฺเชตฺวา ญฺาตเก สนนฺิปาเตตฺวา
“มม ปุตฺตสฺส คิหิกาเล กตฺตพฺพํ สกฺกาเร อชฺเชว กริสฺสามาติ มหนฺตํ สกฺกาเร กาทเรตฺวา ตํ อาทาย วิหารํ คนฺตฺวา
“อิมํ ภนฺเต ปพฺพาเซธาติ เถรสฺส อทาสิ.

เถโร ปพฺพชฺชาย ทุกฺกรภาวํ อาจิกฺขิตฺวา, “กริสฺสามหํ ภนฺเต ตุมหากํ โอวาทฺนตี วุตฺเต, “เตนหิ เอหีติ
เกเส เตเมตฺวา ตจฺปญฺจกมฺมญฺญานํ อาจิกฺขิตฺวา ปพฺพาเซสิ.

มาตาปิตโรปิสฺส สตฺตาหํ วิหารเยว วสนฺตา พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส โรหิตมจฺจรสฺเสเนว ทานํ ทตฺวา
สตฺตเม ทิวเส สายํ เคหํ อคมฺสุ.

เถโร อญฺญเม ทิวเส อนฺโตคามํ คจฺฉนฺโต ตํ อาทาย ภิกฺขุสงฺฆเณ สหฺธิ น อคมาสิ.

กึการณา?

“น ตาวสฺส จีวรปตฺตคฺคหณานิ วา อิริยาปโถ วา ปาสาทิกโถ โหตี, อปฺจ วิหารเ เถรสฺส กตฺตพฺพวตฺตํ อตฺถิ,
เถโรปฺจ, ภิกฺขุสงฺฆเ อนฺโตคามํ ปวิญฺญู, สกฺกวิหารํ วิจฺรนฺโต อสมฺมญฺญญานํ สมฺมชฺชิตฺวา
ตฺจจฺภาชเนสุ ปานียปรีโสชนียานิ อุปฺปญฺเจตฺวา ทุนฺนิกฺขิตฺตานิ มญฺจปฐฺฐาทินิ ปฏฺฐิสฺสามेतฺวา ปจฺฉา คามํ ปวิสฺติ,

๑ พาลวคฺคหณนายนํ วนวาสิติสฺสเสวตฺถุนาเมเน อาคตฺมิตํ.

๒ โก นาม -อิตฺติ ภวิตพฺพํ. ญ. ว. โกนาโม -อิตฺติ วา ภวิตพฺพํ โกนาโม เต อุปฺปชฺชมาโย -อิตฺติอาทิสฺสุ วีย.

อปิจ “ตติยิยา ตฺจฉวิหารํ ปวิสิตฺวา ‘ปสฺสธ สมณสฺส โคตมสฺส สาวกานํ นิสินฺนญฺญานานนฺติ วตฺตํ มา ฐภิสฺสูติ สกลวิหารํ ปฏฺิษคฺคิตฺวา ปจฺฉา คามํ ปวิสฺติ, ตสฺมา ตํ ทิวสฺสปี สามเณเรเนว ปตฺตจิวรํ คาหาเปตฺวา ทิวาตรํ คามํ” ปาวิสฺสิ.

[สามเณรเข้าไปบิณฑบาตกับพระเถระ]

สามเณโร อุพฺชฌาเยน สหฺธิ คจฺฉนฺโต อนฺตรามคฺเค มาตีกํ ทิสฺวา “ภนฺเต อิทํ กิณฺนามาติ ปุจฺฉิ.

“มาตีกา นาม สามเณราติ.

“อิมาย กิ โกรนฺตฺติ.

“อิโต จิตฺ จ อุทกํ หริตฺวา อตฺตโน สสฺสกมฺมํ โกรนฺตฺติ.

“กิ ปน ภนฺเต อุทกสฺส จิตฺตํ อตฺถิติ.

“นตฺถาวุโสติ.

“เอวรूपิ อจิตฺตกํ อตฺตโน อิจฺฉิตฺจิจฺฉิตฺญฺญานํ หรฺนฺติ ภนฺเตติ.

“อามาวุโสติ.

โส จินฺเตสิ “สเจ เอวรूपมฺปิ อจิตฺตกํ อตฺตโน อิจฺฉิตฺจิจฺฉิตฺญฺญานํ หริตฺวา กมฺมํ โกรนฺติ,
กสฺมา สจิตฺตกาปิ จิตฺตํ อตฺตโน วเส วตฺเตตฺวา สมณธมฺมํ กาทฺตํ น สกฺขิสฺสนฺตฺติ.

โส ปุรฺโต คจฺฉนฺโต อุสุกาเร สรทฺถกํ อคฺคิมฺหิ ตาเปตฺวา อกฺขิโกภฺยิยา โอลฺเกตฺวา อุชฺฐํ โกรนฺเต ทิสฺวา
“ภนฺเต อิเม เก นามาติ ปุจฺฉิ.

“อุสุการา นามาวุโสติ.

“กิ ปน เต โกรนฺตฺติ.

“อคฺคิมฺหิ ตาเปตฺวา สรทฺถกํ อุชฺฐํ โกรนฺตฺติ.

“สจิตฺตโก ภนฺเต เอโสติ.

“อจิตฺตโก อาวุโสติ.

โส จินฺเตสิ “สเจ อจิตฺตกํ คเหตุวา อคฺคิมฺหิ ตาเปตฺวา อุชฺฐํ โกรนฺติ,
กสฺมา สจิตฺตกาปิ อตฺตโน จิตฺตํ วเส วตฺเตตฺวา สมณธมฺมํ กาทฺตํ น สกฺขิสฺสนฺตฺติ.

อถ ปุรฺโต คนฺตฺวา อรณฺมินาภิอาทินิ ตจฺฉนฺเต ทิสฺวา “ภนฺเต อิเม เก นามาติ ปุจฺฉิ.

“ตจฺฉกา นามาวุโสติ.

“ก็ ปน เต กโรนฺตีติ.

“ทารุณี คเหตฺวา ยานกาทีนํ จกฺกาณี กโรนฺตี อวฺโสติ.

“เอตานิ ปน สจิตฺตกาณี ฆนฺเตติ.

“อจิตฺตกาณี อวฺโสติ.

[สามเณรกลับไปทำสมาธิ]

อถสฺส เอตทโหสิ “สเจ อจิตฺตกาณี กญฺญกฺลิ่งคราณี คเหตฺวา จกฺกาทีนํ กโรนฺตี,
สจิตฺตกา กสฺมา อตฺตโน จิตฺตํ วเส วตเตตฺวา สมณธมฺมํ กาคฺคํ น สกฺขิสฺสนฺตีติ.

โส อิมานิ การณานิ ทิสฺวา “ฆนฺเต สเจ ตุมหากํ ปตฺตจิวฺรํ ตุมเห คณฺเหยฺยาถ, อหํ นินฺวตฺเตยฺยนฺติ.

เถโร “อโย อธฺนา ปพฺพชิตฺโต ทหรสามเณโร มํ อนุพฺนธฺมาโน เอวํ วทิตฺติ จิตฺตํ อนุปฺปาเทตฺวาว “อาหฺร สามเณราตี วตฺวา อตฺต
โน ปตฺตจิวฺรํ อคฺคเหสิ.

สามเณโรปิ อุปฺชฌายํ วนฺทิตฺวา นินฺวตฺตนฺโต “ฆนฺเต มยฺหํ อาหฺรํ อาหฺรณฺตา โรหิตมจฺฉรเสเนว อาหฺเรยฺยาถาตี อาห.

“กหํ ลภิสฺสามิ อวฺโสติ.

“ฆนฺเต สเจ อตฺตโน ปุณฺณฺเยน อลภฺนฺตา, มม ปุณฺณฺเยน ลภิสฺสเถตี อาห.

เถโร “ทหรสามเณรสฺส พหิ นิสินฺนทสฺส ปรีปนฺโนปิ ฆเวยฺยาตี กุณฺจิกํ ทตฺวา มยฺหํ วสนคพฺภสฺส ทวารํ วิวริตฺวา
อนฺโต ปวิสิตฺวา นิสีเทยฺยาสีตี อาห.

โส ตถา กตฺวา อตฺตโน กรชกาเย ญฺาณํ โอตฺตาเรตฺวา อตฺตภาวํ สมมสนฺโต นิสีติ.

[อาสนะทำวสัฏกักร้อน เพราะคุณของสามเณร]

อถสฺส คณฺเตเชน สกฺกสฺส อาสนํ อุณฺหาการํ ทสฺเสสิ.

โส “กินฺนุ โข การณนฺติ อุปฺชาเรนฺโต “ปณฺฑิตสามเณโร อุปฺชฌายสฺส ปตฺตจิวฺรํ ทตฺวา ‘สมณธมฺมํ กริสฺสามีตี นินฺวตฺโต,
มยาปิ ตตฺถ คนฺตุํ วญฺญตฺติ จินฺเตตฺวา

จตฺตาโร มหาราเช อามนฺเตตฺวา “วิหารสฺส อุปฺวาเน วิจฺรณฺเต สกฺเณ ปลาเปตฺวา สมฺนฺตา อารกฺขํ คณฺหาตี วตฺวา

จนฺทเทวปฺุตฺตํ “จนฺทมณฺชลํ อากทฺตฺติตฺวา คณฺหาตีตี

สุริยเทวปฺุตฺตํ “สุริยมณฺชลํ อากทฺตฺติตฺวา คณฺหาตีตี วตฺวา

สยํ คนฺตฺวา อาวิณฺชนรชฺชญฺาเน อารกฺขํ คเหตฺวา อญฺฐาสี.

วิหาเร ปุราณปณฺณสฺสาปิ สทฺโธ นาโหสิ.

สามเณรสฺส จิตฺตํ เอกคฺคํ อโหสิ.

โส อนฺตรภคเตเยว อตฺตภาวํ สมมสฺสิตวา ติณฺเณ ผลิตานิ ปาปฺปณฺนิ.

เถโรปิ “สามเณโร วิหารเณ นิสินฺโน, ตสฺส อุปกปฺปนํโก โภชนํ อสุกฺกุเล นาม สกฺกา ลทฺฐนฺติ
เอกํ เปมคารวญฺจตุตฺตํ อุปญฺฐากกฺลํ อคฺมาสิ.

ตตฺถ จ มนุสฺสา ตํ ทิวสํ โรหิตมจฺเจ ลภิตฺวา เณรฺสเสว อาคมนํ โอลเณนตา นิสฺสีทฺสู.

เต เณโร อากจฺฉนฺตํ ทิสฺวา “ภนฺเต ภทฺทกํ โว กตํ อีชากจฺฉนฺเตหฺมิตฺติ อนฺโต ปเวเสตฺวา ยาคุชฺชกาทฺนินิ ทตฺวา
โรหิตมจฺฉนฺเสน ปินฺชปาตํ อทฺสู.

เถโร ทรณาการํ^๑ ทสฺเสสิ.

มนุสฺสา “ปริภุชฺชถ ภนฺเต, ทรณภคตฺตํปี ลภิสฺสธาทิ วตฺวา
เณรฺสส ภคตฺตํจิวาสาเน ปตฺตํ โรหิตมจฺฉนฺสโรชนฺสส ปุเรตฺวา อทฺสู.

เถโร “สามเณโร เม ฉาโตติ สีมํ อคฺมาสิ.

[พระศาสดาทรงทำอารักขาสามเณร]

สฺตถาปิ ตํ ทิวสํ สกาลสฺเสว ภุชฺชิตฺวา วิหารํ คนฺตฺวา

“ปณฺธิตสามเณโร อุปฺชฌายสฺส ปตฺตจิวโร ทตฺวา ‘สมณธมฺมํ กริสฺสามิตฺติ นินฺโต, นิปฺชฺชิสฺสตี นุ โข อสฺส ปพฺพชิตฺกัจจนฺติ
อุปฺชารเณโต ตินฺณํ ผลิตานํ ปตฺตภาวํ ญตฺวา “อรหตฺตสฺส อุปนิสฺสโย อตฺถิ นตฺถิตฺติ อวชฺชเณโต “อตฺถิตฺติ ทิสฺวา
“ปุเรภคตฺตเมว อรหตฺตํ ปตฺตํ สกฺขิสฺสตี น สกฺขิสฺสตีติ อุปฺชารเณโต “สกฺขิสฺสตีติ อญฺญาสิ.

อถสฺส เอตทฺโหสิ “สารีปฺุตโต สามเณรฺสส ภคตฺตมาทาย สีมมาคจฺฉนฺติ, อนฺตรายปีสฺส กเรยฺย,
ทวารโกฏฐเก อารกฺขํ คเหตุวา นิสฺสีทฺสสามิ, อถ นํ จตฺตาโร ปญฺเห ปุจฺฉิสฺสามิ,
ตสฺมี วิสฺสชฺชมาเน, สามเณโร สห ปุสฺสมภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺปณฺสสตีติ
ตโต คนฺตฺวา ทวารโกฏฐเก ฐตฺวา สมฺปตฺตํ เณโร จตฺตาโร ปญฺเห ปุจฺฉิ.

ปุญฺฐปญฺเห เณโร วิสฺสชฺชเสสิ.

ตตฺริทํ ปุจฺฉาวิสฺสชฺชนํ.

สฺตถา กิร นํ อาท “สารีปฺุตต กิณฺเต ลทฺฐนฺติ.

“อาหาโร ภนฺเตติ.

“อาหาโร นาม กิมาหฺรติ สารีปฺุตตาติ.

“เวทนํ ภนฺเตติ.

“เวทนา กิมาหฺรติ สารีปฺุตตาติ.

“รูป ภาณเตติ.

“รูป ปน กิมาหริติ สารีปุตตาติ.

“ผลสํ ภาณเตติ.

[คำอธิบายในปัญหา]

ตตฺรารํ อธิปายโย.

ชิจฺจฉิตฺเตน ทิ ปริภุตโต อาหาโร ตสฺส ชุทํ ปฏฺิหนิตฺวา สุขํ เวหนํ อาหารติ.

อาหารปริโภเคน สุขิตสฺส สุขาย เวหนาย อุปฺปชฺชमानาย, สรีเร วรรณสมฺปตฺติ โหติ.

เอวํ เวทนา รูปํ อาหารติ.

สุขิตํ ปน อาหารชฺรูปวเสน อุปฺปนฺนสุขโสมนสํโส “อิทานิ เม อสสาโท ชาโตติ นิปฺปชฺชนโต วา นิสํหนโต วา สุขสมฺผลสํ ปฏฺิลภติ.

[สามเณรบรรลฺพระอรหฺตผล]

เอวํ อิมํสุ จตุสฺส ปณฺเฑสุ วิสฺสชฺชิตฺเตสุ, สามเณโร สห ปฏฺิสมฺภิทาหิ อรหฺตํ ปตฺโต.

สฺตถาปิ เถโร อาห “คจฺจ สารีปุตฺต, ตว สามเณรสฺส ภตฺตํ เทหิตฺติ.

เถโร คนฺตวา ทวารํ อาโกฏฺเฐสิ.

สามเณโร นิภฺขมิตฺวา เถรสฺส หตฺถโต ปตฺตํ คเหตฺวา เอกมฺนํ ฐเปตฺวา ตาลวณฺเณน เถโร วิชฺิ.

อถ นํ เถโร อาห “สามเณร ภตฺตกิจฺจํ กโรหิตฺติ.

“ตุมเห ปน ภาณเตติ.

“กตํ มยา ภตฺตกิจฺจํ, ตวํ กโรหิตฺติ.

สฺตตวสฺสสิโก ทารโก ปพฺพชิตฺวา อฏฺฐเม ทิวเส ตํขณํ วิกสิตฺปทุมสทิสํ อรหฺตํ ปตฺโต”,
ภตฺตปฺกชฺปนฺนฐานํ^๑ ปจฺจเวกฺขนโต นิสํหิตฺวา ภตฺตกิจฺจมกาสิ.

เตน ปตฺตํ ไรวิตฺวา ปฏฺิสามิตกาเล จนฺทเทวปฺตโต จนฺทมณฺฑลํ วิสฺสชฺเชสิ, สฺริยเทวปฺตโต สฺริยมณฺฑลํ วิสฺสชฺเชสิ,
จตฺตารํ มหาราชา จตฺททิสํ อารกฺขํ วิสฺสชฺเชสุ, สกโก เทวราชา อาวิณฺชนเก อารกฺขํ วิสฺสชฺเชสิ,
สฺริโย มชฺฌฐานโต คลิตฺวา คโต.

๑ ส. ย. อรหฺตํ ปตฺโต -อิตฺติ นตฺถิ.

๒ ส. ย. ปจฺจเวกฺขนฐานํ.

[ธรรมคาบัตติย้อมฝีกตน]

ภิกขุ อชฺฌมยีสฺสู “ฉายา อธิกปฺปมาณา ชาตา, สุริโย มชฺฌมณฺเฑนโต คลิตฺวา คโต,
สามเณเรน จ อิทาเนว ภูตฺตํ, กิณฺนุ โข เอตฺนตี.

สตถา ตํ ปวตฺตี ญฺตุวา อาคนฺตฺวา ปุจฺฉิ “ภิกฺขเว ก็ กเถถาตี.

“อิทฺนนาม ภาณเตตี.

“อาม ภิกฺขเว, ปุณฺณวโต สมณธมฺมํ กรณฺกาลเ จนนฺโท เทวปฺุตฺโต จนนฺมณฺฑลํ, สุริโย เทวปฺุตฺโต สุริยมณฺฑลํ อากทฺมิตฺวา
คณฺหิ, จตฺตารโ มหาราชา วิหารูปเวเน จตฺตฺทิสฺส อารกฺขํ คณฺหิสฺส, สกโก เทวราชา อาคนฺตฺวา อาวิณฺชนเก อารกฺขํ คณฺหิ,
อหฺปิ ‘พฺุทฺโธมฺหิตฺติ อปฺโปสฺสุโก นิสฺสิตฺตุํ นาลตฺถํ, คนฺตฺวา ทวารโกณฺฐเก มม ปุตฺตสฺส อารกฺขํ อคฺคเหสฺสิ,
เนตฺติเก จ มาติกา ย อุกํ หารนฺเต อฺสุกาเร จ อฺสุ อฺสุ กโรนฺเต ตจฺฉเก จ ทารุณิ ตจฺฉนฺเต ทิสฺวา เอตฺตํ อารมฺมณํ คเหตุวา
ปณฺธิตา อตฺตานิ ทเมตฺวา อรหตฺตํ คณฺหนตีเยวาตี อนฺสนฺธิ ฆญฺเฑตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“อุทฺกํ หนี นยฺนตี เนตฺติกา
อฺสุการา นมยฺนตี เตชนํ
ทารุณิ นมยฺนตี ตจฺฉกา
อตฺตานิ ทมยฺนตี ปณฺธิตาตี.

[แก้อรธ]

ตตฺถ อุกทฺนตี ปฺฐวียา ถลฺลฐานํ ฆนิตฺวา อวาภาณฺฐานํ ปุเรตฺวา มาติกา วา กตฺวา รุกฺขโทณิ วา ฐฺุเปตฺวา
อตฺตนา อิจฺฉิตฺติจฺฉิตฺฐานํ อุกํ เนนฺตีตี เนตฺติกา.

เตชนนฺตี กณฺทํ.

อิทํ วุตฺตํ โหตี “เนตฺติกา อตฺตโน รุจฺฉิยา อุกํ นยฺนตี, อฺสุการาปิ ตาเปตฺวา เตชนํ นมยฺนตี อฺสุ กโรนตี,
ตจฺฉกาปิ เนมิอาทินํ อตฺถาย ตจฺฉนฺตา ทารุณิ นมยฺนตี, อตฺตโน รุจฺฉิยา อฺสุ วา วงกํ วา กโรนตี,
เอวํ เอตฺตํ อารมฺมณํ กตฺวา ปณฺธิตา โสตาปตฺติมคฺคาทินิ อฺปปาเทนฺตา อตฺตานิ ทเมนตี,
อรหตฺเต ปน ปตฺเต เอกนฺตทนฺตา นาม โหนตีตี.

เทสนาวสาเน พฺุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูตี.

ปณฺธิตสามเณรวตฺถุ.

๖. ลक्षणภูมิภทิตยตเถรวตถุ.

“เสโล ยถาติ อิมม ชมมเทสนน สตถา เขตวเน วิหรนโต ลक्षणภูมิภทิตยตเถรวตถุ อารพภ กเถสิ.

[พระเถระถูกล้อเลียนเพราะร่างเล็ก]

ปุณณชชา กิร สามณเฑราทโย เถรว ทิสวา สีเสปิ กณเณสุปิ นาสายปิ คเหตุวา

“ก็ จุฬปีตา สาสนสมิ น อุกกณฐสิ อภิรมสิตี วทนติ.

เถโร เตสุ เนว กุชมติ น ทุสสติ.

ชมมสภาย กถ สมนุฐาเปสุ ปสสธาวุโส, ลक्षणภูมิภทิตยตเถรวตถุ ทิสวา สามณเฑราทโย เอวณเจวณจ วิเทฐนติ,

โส เตสุ เนว กุปติ น ทุสสติตี.

[พระชีณาสพเป็นดั่งศิลา]

สตถา อาคนตวา “ก็ กเถถ ภิกขเวตี ปุจฉิตวา, “อิทนนาม ภนเตตี วุตเต,

“อาม ภิกขเว ชีณาสวา นาม เนว กุปติ น ทุสสติ, ขนเสสสทิสสา เทเต อจลา อกมปิยาตี วตวา

อนุสนธิ ชญุตวา ชมม เทเสนโต อิมม คากมาห

“เสโล ยถา เอกขโน

วาเตน น สมิริตี

เอว นินทาปัสสาสุ

น สมินชนตี ปณติตาตี.

[แก้้อรรถ]

ตตถ นินทาปัสสาสุตี กิจจาปี อธิ เทว โลกธมมา วุตตา, อตโถ ปน อฏฐนนมปี วเสน เวทิตพโพ.

ยถา ทิ เอกขโน อสุสิโร เสโล ปุรตถิมาทิเกเทน วาเตน น สมิริตี น อธิชติ น จลติ,

เอว อฏฐนุปี โลกธมเมสุ อชโณตถรณเตสุ, ปณติตา น สมินชนตี ปฏิกขวเสน วา อนุนยวเสน วา น จลนติ น กมปนติตี.

เทสนาวसान พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุนิสูตี.

ลक्षणภูมิภทิตยตเถรวตถุ.

๗. กามมาตาวตฺถุ.

ยถาปิ รหโ ท คมภีโรติ อิมํ ชมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต กามมาตโร อารพภ กเถสิ.

วตฺถุ วีนเย อาคตเมว.^๑

[นางกานาดำกฤษ]

ตทา ปน, กามมาตธา อตฺถจฺจหตฺถํ ชีตโร ปติภุลํ เปเสตฺถุ ปกฺเกสุ ปุเวสุ, จตฺถกขตฺถุ จตฺถนํ ภิกฺขุณฺโณ ทินฺนกาเล
สตถารา ตสฺมี วตฺถุสฺมี สิภฺษาปเท ปญฺญุตเต, กานาย สามิเกน อญฺญาเย ปชาปติยา อาเนตฺตาย,
กานา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา “อิมเห เม ชรราวาโส นาสีโตติ ทิฏฺฐทฺธิฏฺฐเฐ ภิกฺขุ อุกโกสตี ปริภาสตี.

ภิกฺขุ ตํ วิถี ปฏฺิพฺชชิตฺถุ น วิสทิสฺสุ.

[นางกานาบรรลุโสดาปัตติผล]

สตถา ตํ ปวตฺตี สุตฺวา ตตฺถ อคฺมาสิ.

กามมาตา สตถารํ วนทิตฺวา ปญฺญุตตาสเน นิสีทาเปตฺวา ยาคฺชชชกํ อทาสี.

สตถา กตปาตฺตราโส “กหํ กานาติ ปุจฺฉิ.

“เอสา ภนฺเต ตุมฺเห ทิสฺวา มงฺกฺกุตา โรทฺหนตี ฐิตาติ.

“กึการณาติ.

“เอสา ภนฺเต ภิกฺขุ อุกโกสตี ปริภาสตี, ตสฺมา ตุมฺเห ทิสฺวา มงฺกฺกุตา โรทฺมานา ฐิตาติ.

อถ นํ สตถา ปกฺโกสาเปตฺวา “กาณเ กสฺมา มํ ทิสฺวา มงฺกฺกุตา นิสียิตฺวา โรทฺสีติ.

อถสฺสา มาตา ตาย กตทิริยํ อารุเจสิ.

อถ นํ สตถา อาห “กึ ปน กานมาเต มม สวากา ตยา ทินฺนํ คณฺหิสฺสุ อทินฺนกนฺติ.

“ทินฺนํ ภนฺเตติ.

“สเจ มม สวากา ปญฺชทาย จรฺนตา ตว เคหทวารํ ปตฺตา ตยา ทินฺนํ คณฺหิสฺสุ, โก เตสํ โทโสติ.

“นตฺถิ ภนฺเต อญฺยานํ โทโส, เอตฺถิสฺสา เอว โทโสติ.

สตถา กานมาห “กาณเ มยหํ กิร สวากา ปญฺชทาย จรฺมานา อิมํ เคหทวารํ อาคตา, อถ เนสํ ตว มาตธา ปุวา ทินฺนา,
โก นามตฺถ มม สวากานํ โทโสติ.

“นตฺถิ ภนฺเต อyyานํ โทโส, มยฺหเมว โทโสติ.

สา สตถาริ วณฺทิตฺวา ขมาเปสิ.

อถสฺสา สตถา อญฺฺพุพฺพิถํ กเถสิ.

สา โสดาปัตติผลํ ปาปุณฺนิ.

[พระราชาทรงตั้งนางกามาในตำแหน่งเชษฐริตา]

สตถา อญฺฺญายาสนา วิหาริ คจฺจนฺโต ราชจฺกณฺณ ปายาสี.

ราชา ทิสฺวา “สตถา วิย ภณฺเตติ พุจฺฉิตฺวา, “อาม เทวาทิ วุตฺเต, “คจฺจนฺถ, มม อากนฺตฺวา วณฺทนภาวํ อารโจะถาติ
เปเสตฺวา ราชจฺกณฺณ ฐิตํ สตถาริ อุตฺสงกมิตฺวา ปญฺจปติภฺจฺจฺเจตน วณฺทิตฺวา “ภนฺเต กหํ คจฺจนฺถาติ พุจฺฉิ.

“กามมาตาย เคหํ มหาราชาติ.

“กัการณา ภนฺเตติ.

“กามา กิร ภิกฺขุ อุกโกสฺติ ปริภาสฺติ, ตํการณา คโตมฺหิตฺติ.

“กั ปน โว ภนฺเต ตสฺสา อนุกโกสนภาโว กโตติ.

“อาม มหาราช ภิกฺขุณฺณจ เม อนุกโกสิกา กตา โลกุตฺตรกฺกมฺพสามินิ จาติ.

“โหตุ ภนฺเต ตุมฺहेหิ สา โลกุตฺตรกฺกมฺพสามินิ กตา, อหํ ปน ตํ โลกียกฺกมฺพสามินิ กริสฺสามิตี วตฺวา สตถาริ วณฺทิตฺวา
ปญฺฉินฺวตฺโต ปญฺฉิฉนฺนมหาโยคคํ ปหิณฺตีวา กถํ ปกโกสาเปตฺวา สพฺพภาภณฺเท อลงฺกริตฺวา เซฏฺฐธิตฺถุญฺจาเน ฐเปตฺวา
“โย มม ธีตรํ โปเสตฺตุํ สมตฺถเ, โส นํ คณฺหาตฺตติ อห.

[มหาอมาตย์รับเลี้ยงนางกามา]

อเถโก สพฺพตถกมฺพสามินิ “อหํ เทวสฺส ธีตรํ โปเสตฺสามิตี ตํ อตฺตโน เคหํ เนตฺวา สพฺพ อิสฺสรียํ ปญฺฉิฉนฺนาเปตฺวา
“ยถารุจิ พุณฺณานิ กโรหิตฺติ อห.

ตโต ปญฺญาย กามา จตฺตุสฺ ทวาเรสฺสุ พุริเส ฐเปตฺวา อตฺตนา อุตฺตฺตพฺเพ ภิกฺขุ จ ภิกฺขุณิโย จ น ลภฺติ.

กามาย เคหทฺวาเร ปญฺฉิฉนฺนา ฐิตํ ขาพฺนิยโกชนิยํ มโหโฆ วิย ปวตฺตติ.

ธมฺมสภายํ กถํ สมนุญฺจาเปสฺสุ “พุพฺเพ อวฺโส จตฺตาริ มหฺลลกตฺเถรา กามาย วิปฺปฏิสาร์ กริสฺสุ,
สา เอว วิปฺปฏิสาร์นิ หุตฺวาปี สตถาริ อากมฺม สพฺพธาสมฺปทํ ลภฺติ, สตถารา ปุน ตสฺสา เคหทฺวาริ ภิกฺขุณฺ อุตฺสงกมฺนารหํ กตํ,
อิทานิ อุตฺตฺตพฺเพ ภิกฺขุ วา ภิกฺขุณิโย วา ปริเยสมานาปี น ลภฺติ, อโห พุทฺธา นาม อจฺฉริยคฺคณาติ.

สตถา อาคนตฺวา “กาย นุตถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺนาติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาทิ วุตฺเต,
“น ภิกฺขเว อิทาเนว, เตหิ มหฺลลภิกฺขุหิ กาณาย วิปฺปฏิสโร กโต, ปุพฺเพปิ กรีสฺสเยว,
น จ อิทาเนว มยา กาณา มม วจนการิกา กตา, ปุพฺเพปิ กตาเยวาทิ วตฺวา ตมตฺถํ โสตุกาเมหิ ภิกฺขุหิ ยาจิโต

“ยตฺเถโก ลภตี พพฺพุ ทฺติโย ตตฺถ ชายติ
ตฺติโย จ จตฺตฺถโถ จ อิทนฺเต พพฺพุกา พิลนฺติ

อิมิ พพฺพุชาตฺกั^๑ วิตถาเรน กเถตฺวา “ตทา จตฺตารโ มหฺลลภิกฺขุ จตฺตารโ พิพารธา อหฺสุ, มฺสิกา กาณา, มณฺิกาโร อหฺเมวาทิ ชา
ตฺกั สโมธานตฺวา “เอวํ ภิกฺขเว อตีเตปี กาณา พุมนฺนา อาวิลจิตฺตา หุตฺวา มม วจนเนน ปสนฺนอุทฺทกรฺหโต วีย
วิปฺสนฺนจิตฺตา อโหสีติ อนฺุสนฺธิ ฆณฺฺตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมิ คาลมาห

“ยถาปี รหฺโท คมฺภีโร วิปฺสนฺโน อนาวีโล
เอวํ ธมฺมานิ สุตฺวาน วิปฺสีทฺนติ ปณฺฑิตาติ.

[แก้อรรถ]

ตตฺถ รหฺโทติ โย จตฺรงคินิยาปี เสนาย โอคานฺติยา, น ชุกฺติ, เอวฺรุโป อุทฺกณฺณโว.

สพฺพากาเรน ปน จตฺราสีติโยชนสฺสสมฺคฺภีโร นีลมหาสมฺพุทฺโธ รหฺโท นาม,
ตสฺส หิ เภฏฐา จตฺตารโหสนสฺสสมฺตเต ฐาเน อุทฺกั มจฺเจหิ จลติ,
อุปริ ตาวตฺตเกเยว ฐาเน อุทฺกั วาเตน จลติ,
มชฺเฒ จตฺโยชนสฺสสมฺตเต ฐาเน อุทฺกั นิจฺจลํ ติฏฺฐติ, อโย คมฺภีรฺรหฺโท นาม.

ธมฺมานิตี เทสนาธมฺมานิ.

อิทํ วุตฺตํ โหติ “ยถา โส รหฺโท อนากุลตาย วิปฺสนฺโน, อจฺลตาย อนาวีโล,
เอวํ มม เทสนาธมฺมํ สุตฺวา โสตาปตฺติมคฺคาทิวเสน นีรฺูปกิลฺเลสจิตฺตํ อาปชฺชนฺตา วิปฺสีทฺนติ ปณฺฑิตา,
อรหฺตตฺปตฺตา ปน เอกนฺตวิปฺสนฺนาว โหนฺตีติ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปุณฺนีสูติ.

กาณมาตาวตฺถ.

๘. ปณจสตภิกขุวัตถุ.

“สพพตถ เว สปุริสา วชนตีติ อิมม ฆมมเทสนน สตถา เขตวเน วิหรนโต ปณจสเต ภิกขุ อารพภ กเถสิ.

เทสนา เวรณชาย สมนุชิตา.

[พระศาสดาเสด็จเมืองเวรัญชา]

ปฐมโพธิยํ หิ ภควา เวรณชํ คนตวา เวรณเชน พราหมณน นิมนตีโต ปณจหิ ภิกขุสเทหิ สทธิ วสสํ อุปคจฉิ.

เวรณชํ พราหมณน มาราวณณเนน อวณณเณ เอกทิวสปี สตถารํ อารพภ สตี น อุปปาเทสิ.

เวรณชายี พุทฺธิกา อโหสิ.

ภิกขุ สนตรพหิเร เวรณชํ ปณชชาย จริตวา ปณชชปาตํ อลภนตา กิลมัสสุ.

เตสํ อสสวานิชกา ปตถปตถปูลกํ ภิกขุํ ปณญาเปสु.

เต กิลมนเต ทิสวา มหาโมคคัลลนตเถโร ปฐโวชํ โภเชตุกาโม อุตตรกรูจํ ปณชชาย ปเวเสตุกาโม อโหสิ.

สตถา ตํ ปฏิกขิปี.

ภิกขุณํ เอกทิวสปี ปณชชปาตํ อารพภ ปริตตาส นโหสิ.

อิจฉาจารํ วชเชตวาว วิหริสสุ.

[พระศาสดาเสด็จไปกรุงสาวัตถี]

สตถา ตตถ เตมาสํ วสิตวา เวรณชํ พราหมณนํ อปโละเกตวา เตน กตสกุการสมมานนํ ตํ สรณสสุ ปติภุชสาเปตวา ตโต นิกขนโต อนุปพเพน จาริกถจรมาโน เอกสมิ สมเย สาวตถิ ปตวา เขตวเน วิหสิ.

สาวตถิวาสินนํ สตถุ อากนตฺกถตตานนํ กรีสสุ.

ตทา ปน ปณจสตมตตวา วิชสาทา ภิกขุ นิสสาย อนโตวิหาเรเยว วสนตี.

เต ภิกขุณํ ภูตตวาเสซานนํ ปณตีโกชนนํ ภูตชิตวา นิตฺทายิตวา อุนฺณาย นทีตีริ คนตวา นทนตา วคคณตา มลลมนุชิตฺทํ ยุชมนตา กิพนตา อนโตวิหาเรปี พหิวิหาเรปี อนาจารเมว จรณตี.

ฆมมสภายํ กถํ สมนุชิตาเปสु “ปสสธาวุโส, อิมเม วิชสาทา พุทฺธิกาเล เวรณชายํ กถจิจิ วิการํ น ทสเสสสุ, อิทานนํ ปน เอวรูปานนํ ปณตีโกชนนํ ภูตชิตวา อนนคปฺปการํ วิการํ ทสเสนตา วิจรณตี, ภิกขุ ปน เวรณชายีปี อุปสนตรูปา วิหริตวา อิทานนํปี อุปสนตวา ว วิหรนตีติ.

[พระศาสดาทรงตรัสว่าโลกชาตก]

สตาถา ฆมมสภัง คนตวา “ภิกขเว กิ กเถถาติ ปุจฉิตวา, “อิทฺนนามาติ วุตเต, “ปุพฺเพเปเต คหฺรภโยนิยํ นิพฺพตฺตา
ปณจสตา คหฺรภา หุตฺวา ปณจสตาณํ อาชานียสินฺธวานํ อลฺลสฺมฺหฺทิทิกปานกปีตาวเสสํ อจฺฉินฺนุสฺสํ อุตฺเทน มทฺทิตฺวา
มกฺกิปีโลติกาหิ ปรีสฺสาวิตตฺตา ‘วาโลทกนฺติ สงฺขยํ คตํ อปฺปรสํ นิหิํ ปิวิตฺวา มรฺมตฺตา วีย นทฺนตา วิจรีสูติ วุตฺวา
รณฺญา เตสํ สทฺทํ สุตฺวา ปุจฉิตฺเตน โปชิตฺเตน รณฺโณ กเถถิ เตสํ กิริยํ ทสฺเสนโต

“วาโลทกํ อปฺปรสํ นิหิํ
ปิวิตฺวา มโ ท ชายติ คหฺรภานํ
อิมฺลจ ปิตฺวาน รสํ ปณฺตี
มโ ท น สยฺชายติ สินฺธวานํ.
อปฺปมฺปิวิตฺวาน นิหิํชจฺจ
โส มชฺชตี เตน ชนินฺท ฆุญฺโฐ
โรรยฺหสิโล จ กุลมฺหิ ชาโต
น มชฺชตี อคฺครสํ ปิวิตฺวาติ”

อิมํ วาโลทกชาตกํ^๑ วิตถาเรน กเถตฺวา “เอวํ ภิกขเว สปฺปรีสา โลภธมฺม^๒” วิวชเชตฺวา สุชิตกาเลปิ ทุกฺขิตกาเลปิ นิพฺพิการาว
โหนตฺติติ อนุสนฺธิ ฆมฺมตฺวา ฆมฺมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“สพฺพตฺถ เว สปฺปรีสา วชนฺติ
น กามกามา ลปฺยन्ติ สนฺโต
สุเขน ฆุญฺฐา อถฺวา ทุกฺเขน
น อจฺจาวจํ ปณฺชิตฺตา ทสฺสยฺนตฺติติ.

[แก้้อรรถ]

ตตฺถ สพฺพตฺถาติ ปณจกฺขนธาติเกเทสุ สพฺพธมฺเมสุ.

สปฺปรีสาติ สฺปฺปรีสา.

วชนฺตีติ อรหตฺตมคฺคญาณน อปกทฺตมนฺตา ฉนฺทราคมํ วิชฺหนฺตี.

น กามกามาติ กาม กามยฺนตา กามเหตุ กามการณา.

ลปฺยन्ติ สนฺโตติ พุทฺธาทโย สนฺโต กามเหตุ เนว อตฺตนา ลปฺนฺติ น ปรี ลปาเปนฺตี.

เย หิ ภิกฺขาย ปวีญฺฐา อิจฺฉาจาเร ฐิตา

“กิ อฺปาสก สฺขํ เต ปุตฺตทารสฺส, ราชโจราทินํ วเสน ทฺวิปทฺจตุปฺเปทฺสุ นตฺถิ โกจฺจ อฺปทฺทโวติอาทินิ วทฺนฺตี เต ลปฺยन्ติ นาม.

๑ ข. ชา. พุ. ๒๗/๖๕. ตพฺพญฺญกถา. ๓/๑๒๖.

๒ ม. โลกธมฺม.

ตถา ปน วตฺวา “อาม ภนฺเต, สพฺเพสํ โน สุขํ, นตฺถิ โภจิ อูปทฺทโว, อิทานิ โน เคหํ ปหฺตฺนฺนปานิ, อิเธว วสฺสชาติ
อตฺตานิ นิมฺนตาเปตฺวา” ลปาเปนฺติ นาม.

สนฺโต ปน อิทํ อุกฺกยปิ น กโรนฺติ.

สุเขน พุทฺธฺวา อถวา ทุกฺเขนาติ เทสนามตฺตเมตํ.

อภฺฐฺหิ ปน โลกธฺมเมหิ พุทฺธฺวา ตฺถุทฺธิภาวมฺงฺกฺภาววเสน วา วณฺณภณฺนอวณฺณภณฺนวเสน วา อุกฺกาวจํ อากาโร ปณฺทิตา
น ทสฺสยฺนฺตฺติ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปุณฺนีสูติ.

ปญจสตภิกขุวตถุ.

๙. ธรรมิกตเถรวาท.

“น อตตเหตุติ อิมิ ธรรมเทศนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต ธรรมิกตเถรํ อารพภ กเถสิ.

[อุบาสกหนีไปบวช ได้บรรลุพระอรหัต]

สาวตถิยํ กิร เอโก อุบาสโก ธรรมเมน อคารํ อชฌาวสติ.

โส ปพพชิตุกาโม หุตวา เอกทิวสํ ภริยาย สหิ นิสิติตวา สุขกถํ กเถนโต อาห “ภทเท อิจฉามหํ ปพพชิตุนตี.

“เตนหิ สามี อากเมหิ ตาว, ยาวาหํ กุจฉิตตํ ทารกํ วิชามามีตี.

โส อากเมตวา ทารกสส ปทสา คมนกาเล ปุน ตํ อาปุจฉิตวา, “อากเมหิ ตาว, ยาว อัย วยปโตโต โหตีตี วุตเต,
“กึ มม อิมาย อปโลกิตาย วา อนปโลกิตาย วา, อตตโน ทุกขนิสสรณํ กริสสามีตี นิกขमितวา ปพพชิต.

โส กम्मภูฐานํ คเหตุวา ฆเณโต วายมนโต อตตโน ปพพชิตกัจจํ นิฐฐาเปตวา เตสํ ทสสนตถาย ปุน สาวตถิ คณตวา
ปุตตสส ธรรมกถํ กเถสิ.

[บุตรและภรรยาออกบวชได้บรรลุพระอรหัต]

โสปี นิกขमितวา ปพพชิต.

ปพพชิตวา จ ปน นจิริสเสว อรหตตํ ปาปุณ.

ปุราณทุดิยาปิสส “เยสํ อตถาย อหํ ฆราวาสํ วเสยยํ, เต อุโภปี ปพพชิตา, อิทานิ เม กึ ฆราวาเสน, ปพพชิตสามีตี
นิกขमितวา ภิกขุณินํ สนติเก ปพพชิต.

ปพพชิตวา จ ปน นจิริสเสว อรหตตํ ปาปุณ.

[พวกภิกษุสรรเสริญพระธรรมิกะ]

อเถกทิวสํ ธรรมสภายํ กถํ สมุฐฐาเปสํ “อาวุโส ธรรมิกอุบาสโก อตตโน ธรรมเ ปติฐฐิตตตวา นิกขमितวา ปพพชิตวา
อรหตตํ ปโตโต ปุตตทารสสาปี ปติฐฐา ชาโตตี.

สตถา อากนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนนินนาตี ปุจฉิตวา, “อิมาย นามาตี วุตเต,

“ภิกขเว ปณชิตเนน นาม เนว อตตเหตุ น ประสส เหตุ สมิตุธิ อิจฉิตพพา,

ธรรมิกเถเนว ปน ธรรมปปฏิสรณน ภวิตพพนตี อนุสนธิ ฆเณตวา ธรรมํ เทเสนโต อิมิ คากมาห

“น อตตเหตุ น ประสส เหตุ

น ปุตตมิจเจ น ธนํ น ฐฐุ

น อิจเจยย อธรรมเมน สมิตุธิมตตโน

ส สีลวา ปณญวา ธรรมโก สียาตี.

[แก้บรรณ]

ตตถ น อตตเหตุติ ปณฺทิตโต นาม อตตเหตุ วา ปรสฺส เหตุ วา ปาปํ น กโรติ.

น ปุคฺตมิจฺเจติ ปุคฺตํ วา ฐนํ วา ฐนํ วา ฐนํ วา ปาปกมฺเมน น อิจฺฉเยย, เอตานิปี อิจฺฉนฺโต ปาปกมมํ น กโรติเอวาติ อตฺถ.

ส มิทฺธิมตฺตโนติ ยา อตฺตโน สมิทฺธิ ตปี อธมฺเมน น อิจฺฉเยย. สมิทฺธิการณาปี ปาปํ น กโรตีติ อตฺถ.

ส สิลวาติ โย เอวรूपํ ปุคฺคโล โส เอว สิลวา จ ปญฺญา จ ธมฺมิโก จ สียา. น อญฺญูติ อตฺถ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปญฺญูติ.

ธรรมิกตเถรวาท.

๑๐. ธรรมสรวนตฤ.

“อุปปกกา เต มนุสเสสุติ อิมิ ธรรมเทสนัน สติธา เซตวเน วิหรนโต ธรรมสรวน อารพภ กเถสิ.

[คนอาศัยภแล้วติดภมีมาก]

สาวตถิย กิร เอกวีถิวาสิน มนุสสา สมคคา หุตวา คณพนเรน ทานํ ทตวา สพพรตตี ธรรมสรวน กาทเรสุ,
สพพรตตี ปน ธรรมิ โสตุ นาสกขีสุ,

เอกจเจ กามรัตนีสสิธา หุตวา ปน เคหเมว คตา,

เอกจเจ โทสนีสสิธา หุตวา คตา,

เอกจเจ ปน ถินมิทสมงคิโน หุตวา ตตเถว นิสีทิตวา จปลายนตา โสตุ นาสกขีสุ.

ปุณทิวเส ภิกขุ ตํ ปวตตี อุททิสสุ^๑ ธรรมสรวน กถิ สมภูฐาเปสุ.

สติธา อาคนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริท กถาย สนนิสนนาติ ปุจจิตวา, “อิมาย นามาติ วุตเต,
“ภิกขเว อิม สติธา นาม เยภุยเยน ภวนีสสิธา ภเวสุเยว ลคคา วิหรนติ, ปารคามิโน นาม อุปปกาทิ
อนุสนธิ ชมฺเฏตวา ธรรมิ เทเสนโต อิมา คธา อภาสิ

“อุปปกกา เต มนุสเสสุ	เย ชนา ปารคามิโน
อถาย อิตธา ปชา	ติรเมวานุชาวติ.
เย จ โข สมมทกขาเต	ชมเม ชมมานุตติโน
เต ชนา ปารเมสนนติ	มจจุเชยย สุตตตรนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อุปปกาทิ โถกา น พหุ.

ปารคามิโนติ นิพพานคามิโน.

อถาย อิตธา ปชาติ ยา ปนาย อวเสสา ปชา สกกายทิกฺขุติรเมวานุชาวติ, อยเมว พหุตราติ อตเถ.

สมมทกขาเตติ สมมา อกขาเต สุกถิต.

ชมเมติ เทเสนาชมเม.

ชมมานุตติโนติ ตํ ธรรมิ สุตวา ตทนุจจวิกิ ปฏิปทํ ปุเรตวา มคคผลสจจฉิกรณวเสน ชมมานุตติโน.

ปารเมสนนติติ เต เอวรูปา ชนา นิพพานปาริ คมิสนนติ.

มจจุเชยยนติ กิเลสमारสงขาตสส มจจุสส นีวาสนภูฐานนุถํ เตภูมิกวภู.

สุหุตตรนติ เย ชนา ธรรมานวตติโน เต เอตํ สุหุตตรํ ทุรติกกมํ มารเธยฺยํ ตริตวา อติกกมิตวา นิพพานปารํ คมิสสนตฺติ อตฺถเ.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณฺสีสูติ.

ธรรมสรวนตถุ.

๑๑. อาคนตุกภิกขุขวตถุ.

“กณห์ ฌมม วิปปหายาติ อิม ฌมมเทสน สตถา เขตวเน วิหรนโต อาคนตุกภิกขุ อารพภ กเถสิ.

[พระศาสดาตรัสเหมาะแก่ความประพฤติ]

โกสลรภูชฺฐ กิร ปญจสตา ภิกขุ วสสํ วสิตวา วุตถวสสา “สตถารํ ปสสิสสามาติ เขตวณํ คนตวา
สตถารํ วนทิตวา เอกมนตํ นิสีทิสฺสุ.

สตถา เตสํ จริยปฏิปกุขํ นิสามตวา ฌมม เทเสนโต อีมา คาลา อภาสิ

“กณห์ ฌมม วิปปหาย	สุกกํ ภาเวถ ปณฺฑิตโต
โอกา อโนกมาคมม	วิเวเก ยตถ ทูรมํ
ตตฺตาริรมิจฺเจย	หิตวา กาม อภิญฺจโน
ปริโยทเปยย อตตานํ	จิตตเกลเสหิ ปณฺฑิตโต.
เยสํ สมโพธิยฺงเคสุ	สมมา จิตตํ สุภาวิตํ
อาทานปฏินิสฺสคเค	อนุปาทาย เย รตา
ชีณาสวา ชุตินฺโต	เต โลเก ปรินิพฺพุตาติ.

[แก้อรธ]

ตตถ กณห์ ฌมมนติ ภายทจฺจริตาทีเกทํ อุกฺสลรฌมม วิปปหาย ชหิตวา.

สุกกํ ภาเวถาติ ปณฺฑิตโต ภิกขุ อภินิภขมนโต ปญฺญา ยาว อรหตฺตมคฺคา ภายสุจฺจริตาทีเกทํ สุกกํ ฌมม ภาเวย.

กถ? โอกา อโนกมาคมมาติ

“โอกํ วุจฺจติ อาลโย, อโนกํ วุจฺจติ อนาลโย,

อาลโยโต นิภขมิตวา อนาลยสงฺขาตํ นิพฺพานํ ปฏิจฺจ อารพภ ตํ ปตฺถยมาโน ภาเวยยาติ อตฺถโธ.

ตตฺตาริรมิจฺเจยยาติ ยสฺมี อนาลยสงฺขาเต วิเวเก นิพฺพานे อิมเหติ สตเตหิ ทูริกรมํ ตตฺต อภิรมิจฺเจย.

หิตวา กามเต วัตถุกามกฺกิเลสกาเม หิตวา อภิญฺจโน หุตวา วิเวเก อภิรมิจฺเจยยาติ อตฺถโธ.

จิตตเกลเสหิติ ปญฺจนีวรณเหติ อตตานํ โวทาเปยย ปริโสเธยยาติ อตฺถโธ.

สมโพธิยฺงเคสุติ โปชณฺงเคสุ.

สมมา จิตตํ สุภาวิตนติ เหตุณา นเยน จิตตํ สุกฺกํ ภาวิตํ วัตถมิตํ.

อาทานปฏินิสฺสคเคติ อาทานํ วุจฺจติ คหณํ,

ตสฺส ปฏินิสฺสคคสงฺขาเต อคคหณ จตฺตฺหิ อูปาทาเนหิ กิณฺจิจิ อนุปาทยิตวา เย รตาติ อตฺถโธ.

ชุติมนฺโตติ อานุภาวณฺโต อรหตฺตมคคณฺญาณชุตฺติยา ขนธาทีเภาเท ธมฺเม โชเตตฺวา ฐิตาติ อตฺถเ.

เต โลเกติ เต อิมสฺมี ขนธาทีโลเก ปรินิพฺพุตา นาม

อรหตฺตปฺปตฺติโต ปญฺญา ย กิเลสวณฺณสฺส เขปิตตฺตา สอุปาทิเสเสน

จริมจิตฺตนิโรธเณ ขนธวณฺณสฺส เขปิตตฺตา อนุปาทิเสเสน จาติ ทวีติ ปรินิพฺพานเณติ ปรินิพฺพุตา

อนุปาทาโน วีย ปทีโป อปณฺณตฺติกาวั คตฺตาติ อตฺถเ.

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนิ ปาปฺณิสฺสูติ

อากนตฺกภิกขุวตฺถ.

ปณฺชิตวคฺควณฺณนา นิฏฺฐิตา.

ณฺโฐ วคฺโค.

๗. อรหันตคุณคุณณา

๑. ชีวภวตถุ.

“คตทริโนติ อิมิ ฌมมเทสนัน สตถา ชีวภวตถุเน วิหรนโต ชีวเกน ปุณฺณูปยหิ อารพภ กเถสิ.

[พระเวทที่จัดทำโลหิตุปบาทกรรม]

ชีวภวตถุ ขนธเก^๑ วิตถาริตเมว.

เอกสมิ หิ สมเย เทวทโต อชาตสตุตนา สหิ เอโกโต หุตวา คิซมกุกฺโข อภิรุหิตวา ปุณฺณฐจิตโต “สตุถารัง วธิสสามิติ สิลิ ปวิชมิ.

ติ เทว ปพพตกุฏานิ สมปฏิจฉิสสุ.

ตโต ภิชชิตวา คตา ปปปฏิกา ภควโต ปาหิ อภิหนิตวา โลหิติ อุปปาเทสิ.

ภุสา เวทนา ปวตตีสุ.

[หมอชีวกทำการพยาบาลแผล]

ภิกขุ สตุถารัง มททกุกฺโข นยิสสุ.

สตุถา ตโตปิ ชีวภวตถุโน คนตุกาโม “ตตถ ม เเนถาติ อาห.

ภิกขุ ภควนตํ อาทาย ชีวภวตถุโน อคมิสสุ.

ชีวโก ตํ ปวตตี ญุตวา สตุถุ สนตีกิ คนตุวา วณปฏิกมมตถาย ติชิมเนสซุชฺช หุตวา วณิ พนธิวา สตุถารัง เอตทโวจ

“ภนเต มยา อนโตนคเร เอกสส มนุสสสสส เกสซุชฺช กตํ, ตสส สนตีกิ คนตุวา อากมิสสามิ,

อิหิ เกสซุชฺช ยาว มมาคมนา พทฺธนิยาเมเนว ติฏฐตุติ.

โส คนตุวา ตสส ปุริสสส กตตพพิจจํ กตวา ทวารัง ปิททเนวลาเย อากจจนโต ทวารัง น สมปาปุณิ.

อถสส เอตทโหสิ “อิโห มยา ภารियํ กम्मํ กตํ, ยวาทํ อญญตรสส ปุริสสส วิย ตถาคตสส ปาเท ติชิมเนสซุชฺช หุตวา วณิ พนธิ,

อยนตสส โมจนเวลา, ตสมิ อมจจมาเน, สพพตตี ภควโต สริเร ปริพาโห อุปปชชิสสตีติ.

[แผลของพระศาสดาหายสนิท]

ตสมิ ขณ สตุถา อานนทเถเร อามนเตสิ

“อานนท ชีวโก สาโย อากจจนโต ทวารัง น สมปาปุณิ, ‘อโย วณสส โมจนเวลาติ ปน จินเตสิ โมเจหิ นนติ.

เถโร โมเจสิ.

วโณ รุกชโต ฉลลิวี อปคโต.

[พระอรหันต์ไม่มีความเร่าร้อนใจ]

ชีวก อนโตอรุณเยว สตถุ สนตักิ เวเคน อาคนตวา “กิณฺุ โข ภาเนเต สรีเร โว ปริฬาโห อุปปนฺนินฺติ ปุจฺฉิ.

สตถา “ตถาคตฺสส โข ชีวก โภธิมณฺเฑเยว สพฺพปริฬาหา วุปฺสนฺตาทิ อนุสนฺธิ ฆมฺเฏตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“คตฺทฺธิโน วิโสภสฺส วิปฺมุตฺตสฺส สพฺพธิ
สพฺพคนฺถปฺปหีนสฺส ปริฬาโห น วิชฺชตีติ.

[แก้้อรรถ]

ตตถ คตฺทฺธิโนติ คตมคฺคสฺส. “กนฺตารทฺธา วฏฺฐทฺธาติ เทว อทฺธา นาม,

เตสุ กนฺตารํ ปฏฺิปนฺโน, ยาว อิจฺฉิตฺตฐานํ น ปาปุณฺนาติ, ตาว อทฺธิโก เอว, ตสฺมี ปน ปตฺเต คตฺทฺธา^๑ นาม โหติ.

วฏฺฐสนฺนิสฺสีตปิ สตถา, ยาว วฏฺฐว สนฺติ, ตาว อทฺธิกาเอว.

กสมมา? วฏฺฐสฺส อเขปิตตฺตา.

โสตาปนฺนาทโยปิ อทฺธิกาเอว. วฏฺฐํ ปน เขเปตฺวา ฐีโต ชีณาสโว คตฺทฺธา^๒ นาม โหติ.

ตสฺส คตฺทฺธิโน.

วิโสภสฺสชาติ วฏฺฐมฺูลกสฺส โสภสฺส วิคตตฺตา วิโสภสฺส.

วิปฺมุตฺตสฺส สพฺพธิติ สพฺเพสุ ฆนฺธาธิธมฺเมสุ วิปฺมุตฺตสฺส.

สพฺพคนฺถปฺปหีนสฺสชาติ จตฺตุนฺนํ คนฺถานํ ปหีนตฺตา สพฺพคนฺถปฺปหีนสฺส.

ปริฬาโห น วิชฺชตีติ ทฺวิโธ ปริฬาโห กายิกโก จ เจตสิกโก จ.

เตสุ ชีณาสวสฺส สิตฺตฺตฺหาทิวเสน อุปฺปชฺชนฺโต กายิกปริฬาโห อนิพฺพุโตว. ตํ สนฺธาย ชีวก ปุจฺฉิ.

สตถา ปน ธมฺมราชตฺยา เทสนาวิธิกฺุสฺสตฺยา เจตสิกปริฬาหฺวเสน เทสนํ วินิฏฺฐเณนโต

“อาวุโส ชีวก ปรมตฺเถน ทิ เอวรูปสฺส ชีณาสวสฺส ปริฬาโห น วิชฺชตีติ อาห.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺนีสฺสูติ.

ชีวกภัทต.

๑ ม. คตฺทฺธิ.

๒ ม. คตฺทฺธิ.

๒. มหาภคสप्तเถรวตถุ.

“อุยฺยญฺชนตฺตี อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา เวฬุวน เวฬุวนโต มหาภคสप्तเถรวตถุ อารพภ กเถสิ.

[ธรรมเนียมของพระพุทธเจ้า ผู้จะเสด็จจาริก]

เอกสมฺมึ หิ สมเย สตถา ราชคเห วุตถวสฺโส “อพฺพมาสจฺเจเนน จาริกํ ปกฺกมฺสสามิตฺติ ภิกฺขุณฺ อารโจาเปสิ.

วตฺตํ กิเรตํ พุทฺธานํ ภิกฺขุหิ สหฺมึ จาริกํ จริตุกามาณํ “เอวํ ภิกฺขุ อตฺตโน ปตฺตปจฺนจิวรรชนาทีนึ กตฺวา สุขํ คมฺิสสนฺตฺตี
“อิทาณิ อพฺพมาสจฺเจเนน จาริกํ ปกฺกมฺสสามิตฺติ ภิกฺขุณฺ อารโจาปนํ.

ภิกฺขุสฺส ปน อตฺตโน ปตฺตปจฺนาทีนึ กโรนฺเตสฺสุ, มหาภคสप्तเถรวตถุ จิวรรานิ โหวี.

[พวกภิกษุว่า พระเถระละญาติและอุปฐากไปไม่ได้]

ภิกฺขุ อุชฺฌายีสุ “เถโร กสฺมา จิวรรานิ โหวตี, อิมสมฺมึ นคเร อนฺโต จ พหิ จ อญฺญารส มนุสฺสโกภฺปิโย วสนฺติ,
ตตฺถ เย เถรสฺส น ญฺาตกา เต อุปฐากา, เยน อุปฐากา เต ญฺาตกา, เถรสฺส จตฺตฺหิ ปจฺเจยฺหิ สมฺมานํ สกฺกาโร กโรนฺติ,
เอตฺตํ อุปการํ ปหาย เอส กหํ คมฺิสสตี, สเจปิ คจฺเจยฺย, มาปมาทกนฺทรโต ปรี น คจฺฉิสสตี.

สตถา กิร ยํ กนฺทรํ ปตฺวา ปุน นีวตฺเตตฺตพฺพุตฺตเก ภิกฺขุ “ตุมฺเห อีโต ปญฺินีวตฺตถ, มา ปมฺชชิตฺถาติ เวเทติ,
สา” “มาปมาทกนฺทราติ วุจฺจตี ตํ สนฺธาเยตํ วุตฺตํ.

[รับสั่งให้พระมหาภคสप्तกลับ]

สตถาปิ จาริกํ ปกฺกมฺนโต จินฺเตสิ “อิมสมฺมึ นคเร อนฺโต จ พหิ จ อญฺญารส มนุสฺสโกภฺปิโย วสนฺติ,
มนุสฺसानํ มงฺคลามงฺคลญฺาเนสุ ภิกฺขุหิ คนฺตพฺพํ โหตี, น สกฺกา วิหารํ ตฺจจฺฉํ กาทฺตุ, กนฺนุ โช นีวตฺตาเปสสามิตฺติ.

อถสฺส เอตทฺโหสิ “กสฺสปสฺส เจเต มนุสฺสา ญฺาตกา จ อุปฐากา จ, กสฺสปํ นีวตฺเตตฺตุ วญฺญตี.

โส เถโร อาห “กสฺสป น สกฺกา วิหารํ ตฺจจฺฉํ กาทฺตุ, มนุสฺसानํ มงฺคลามงฺคลญฺาเนสุ ภิกฺขุหิ อตฺถโถ โหตี,
ตวํ อตฺตโน ปริสาย สหฺมึ นีวตฺตสฺสุตี.

“สาธฺว ฆนฺเตติ เถโร ปริสํ อาทาย นีวตฺตี.

ภิกฺขุ อุชฺฌายีสุ “ทิจฺฉํ โว อาวุโส, นนุ อิทาเนว อมฺเหหิ วุตฺตํ,
‘มหาภคสฺสโป กสฺมา จิวรรานิ โหวตี, น โส สตถารา สหฺมึ คมฺิสสตีติ ยํ อมฺเหหิ วุตฺตํ, ตเวว ชาตฺนตี.

[ทรงชี้แจงเหตุที่พระมหาภคสप्तกลับ]

สตถา ภิกฺขุณฺ กถํ สุตฺวา นีวตฺติตฺวา ฐีโต อาห “ภิกฺขเว กิณฺนาเมตํ กเถถาติ.

“มหากัสสปตเถร อารพภ กณเม ฆนเตติ อตตนา กถิตนียาเมเนว สพพ อโรเจสุ.

ตี สุตฺวา สตถา^๑ “ภิกฺขเว ตุมเห กสฺสปิ ‘กุเลสฺ เจว ปจฺเจยฺสุ จ ลคฺคโคติ วเทถ, โส ‘มม วจฺนํ กริสฺสามิตี นินฺวตฺโต,
เอโส ทิ ปุพฺเพปิ ปตฺถนํ กโรนฺโตเยว ‘จตุสฺ ปจฺเจยฺสุ อลคฺโค จนฺโทปโม หุตฺวา กุลาณิ อุปสงฺกมิตฺถุ สมตฺถเถ ฆเวยฺยนฺติ ปตฺถนํ อกาสิ,
นตเถตฺสส กุเลสฺ วา ปจฺเจยฺสุ วา สงฺโค, อหํ จนฺโทปมปฺปฏิปทฺยเจว อริยวสฺสปฺปฏิปทฺยจ กเถนฺโต กสฺสปิ อาทึ กตฺวา กเถสิณฺติ.

[พระศาสดาตรัสบุรพจริตของพระเถระ]

ภิกฺขุ สตถารํ ปุจฺฉิสฺสุ “ฆนเต กทา ปน เถเรณ ปตฺถนา ฐูปิตาติ.

“โสตุกามตถ ภิกฺขเวติ.

“อาม ฆนเตติ.

สตถา เตสํ “ภิกฺขเว อิติ สตสฺสสทฺทกปฺมตฺถเก ปทุมุตฺตโร นาม พุทฺโธ โลเก อุทฺปาทีติ วตฺวา
ปทุมุตฺตรพุทฺธกาเล เตน ฐูปิตํ ปตฺถนํ อาทึ กตฺวา สพพ เถรสฺส ปุพฺพจริตํ กเถสิ.

ตี เถรปาลิยํ วิตถาริตเมว.

[ตรัสเปรียบเทียบพระเถระด้วยพญาหงษ์]

สตถา ปน อิมํ เถรสฺส ปุพฺพจริตํ วิตถาเรตฺวา

“อิติ โข ภิกฺขเว อหํ จนฺโทปมปฺปฏิปทฺยเจว อริยวสฺสปฺปฏิปทฺยจ มม ปุตฺตํ กสฺสปิ อาทึ กตฺวา กเถสิ,
มม ปุตฺตสฺส ปจฺเจยฺสุ วา กุเลสฺ วา วิหาเรสุ วา ปริเวณฺเสสุ วา สงฺโค นาม นตฺถิ,
ปลลลเ อตฺตริตฺวา ตตฺถ จริตฺวา คจฺฉนฺโต ราชหิโส วิย กตฺถจิจิ อลคฺโคเยว มม ปุตฺโตติ
อนุสนฺธิ ฆมฺเฏตฺวา ฆมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“อุยฺยฺยฺยชนฺติ สตีมนฺโต

น นิเกเต รมนฺติ เต

หํสาว ปลลลํ ทิตฺวา

โอกโมกํ ชนฺติ เตติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ อุยฺยฺยฺยชนฺติ สตีมนฺโตติ สตีเวปฺปลลปฺตฺตา ชีณาสฺวา

อตตนา ปฏฺวิทฺธคฺคเณสุ ฆานวิปฺสสนาทีสุ อวชฺชนสมฺปาชฺชนวฺภูฏานาธิฏฺฐานปจฺจเวกฺขณาหิ อุยฺยฺยฺยชนฺติ ฆมฺเฏนฺติ.

น นิเกเต รมนฺติ เตติ เตสํ อาลเย รติ นาม นตฺถิ.

หํสาวาติ เทสนาสิสเมตฺ.

อยมฺปนตฺถ อตฺโถ:

ยถา โคจรสมฺปนฺเน ปลลลล สกฺุณา อตฺตโน โคจโร คเหตุวา คมนกาเล “มม อุทฺกํ, มม ปทุมํ, มม อุปฺปลํ, มม ปุณฺฑริกํ, มม ติน

นติ ตสมี ฐาเน กถจิ^๑ อลย อทวา อนเปกขว ต ปเทส ปหาย อุปตติวา อากาเส กิพมานา คจจนติ,
เอวเมเต ชินาสวา ยตถ กตถจิ วิหรนตปิ กุลาทิสู อลคคาเอว วิหริตวา คมนสมเยปิ ต ฐาน ปหาย คจจนตา
“มม วิหาโร, มม ปริเวณ, มม อุปฐากาติ อนาลยา อนเปกขว คจจนติ.

โอกโมกนติ อลย สพพาลย ปริจจชนตีติ อตโถ.

เทสนาวสาเน พหู โสตาปตติผลาทินิ ปาปญีสูติ.

มหาภสสพตเถรวตถ.

๓. เพพฐฐฐฐฐฐฐฐฐฐ.

“เยส สุนนิจโย นตถิ อิมม ฐมมเทสน สตุถา เขตวเน วิหรนโต อายสมนตฺ เพพฐฐฐฐฐฐฐฐฐฐ อารพภ กเถสิ.

[ทรงบัญญัติสันนิการสิกขาบท]

โส กิรายสฺมา อนโตคาเม เอกํ วิถิ ปิณฑาย จริตฺวา ฆตฺตกัจจํ กตฺวา ปุณ อปรํ วิถิ จริตฺวา สุขุํ กุรํ อาทาย วิหารํ ทริตฺวา
ปฐิสฺมาเมตฺวา “นิพทฺธํ ปิณฑปาตปริเยสนนนาม ทฺกฺชนนฺติ กตฺติปาหํ ฆมานสุเชน วิตฺตินาเมตฺวา, อาทาเรน อตเถ สติ, ตํ ปริภุชฺชติ.

ภิกฺขุ ญตฺวา อุชฺฌายิตฺวา ตมตฺถํ ภาควโต อารโจะสุ.

สตุถา เอตสฺมี นิทานเ อายตี สุนนิจการํ ปริวชชนตฺถาย ภิกฺขุณํ สิกฺขาบทํ ปญญาเปตฺวาปิ, เถเรน ปน อปฺปญฺญตฺเต สิกฺขาปเท,
อปฺปิจฺจตฺตํ นิสฺสาย กตฺตฺตา ตสฺส โทสฺสาภาวํ ปกาเสนโต อนุสนธิ ฆญฺเฏตฺวา ฐมมํ เทเสนโต อิมม คากมาห

“เยส สุนนิจโย นตถิ	เย ปริญญาตโกชนา
สุญฺญโต อนิมิตฺโต จ	วิโมกฺโข เยส โคจโร
อากาเสว สกฺนตฺวานํ	คตฺติ เตสํ ทฺรณฺวยาติ.

[แก้้อรรถ]

ตตฺถ สุนนิจโยติ เทว สุนนิจยา กम्मสฺสนนิจโย จ ปจฺจยสฺสนนิจโย จ.

เตสุ กุสลากุสलगมมํ กम्मสฺสนนิจโย นาม, จตฺตาโร ปจฺจยา ปจฺจยสฺสนนิจโย นาม.

ตตฺถ วิหารเ วสนตสฺส ภิกฺขุโน เอกํ คฺพฺปิณฑกํ จตฺตฺพภาคมตฺตํ สปฺปิ เอกญจ ตณฺฑุลนาฬิ ฐฺฐเปนตสฺส ปจฺจยสฺสนนิจโย นตถิ,
ตโต อุตฺตรวิโหติ,

เยสํ อยํ ทฺวิโธ สุนนิจโย นตถิ.

ปริญญาตโกชนาติ ตีหิ ปริญญาหิ ปริญญาตโกชนา.

ยาคุอาทินํ หิ ยาคุภาวาทิสานนํ ญาตปริญญา,

อาหาเร ปฏิกุลสญฺญาวเสน ปน โภชนสฺส ปริชานนํ ตีรณปริญญา

กวมิจฺจการาหาเร ฉนฺทราคาปคตฺตณฺณญานํ ปหานปริญญา.

อิมายํ ตีหิ ปริญญาหิ เย ปริญญาตโกชนา.

สุญฺญโต อนิมิตฺโต จาติ เอตฺถ อปฺปณฺหิตวิโมกฺโขปิ คหิโตเยว. ตีณฺปิ เหตุานิ นิพฺพานสฺเสว นามานิ.

นิพฺพานํ หิ รากโธสมฺหานํ อภาเวน สุญฺญํ^๑ เตหิ จ วิมุตฺตนฺติ สุญฺญโต วิโมกฺโข,

ตํ รากาทินิมิตฺตํ อภาเวน อนิมิตฺตํ เตหิ จ วิมุตฺตนฺติ อนิมิตฺโต วิโมกฺโข,

รากาทิปฺปณฺธิณํ ปน อภาเวน อปฺปณฺหิตํ เตหิ จ วิมุตฺตนฺติ อปฺปณฺหิตโต วิโมกฺโขติ วุจฺจติ.

ผลสมาปัตติวเสน ตํ อารมมณํ กตวา วิหรนตานิ อัยํ ติวโร วิโมกโข เยสํ โคจโร.

คติ เตสํ ทุรณวยาทิ ยถา นาม อากาเสน คตานิ สกุณานํ ปทนิกเขปสส อทสสเนน คติ ทุรณวยาน น สกกา ญาตุํ
เอวเมว เยสํ อัยํ ทิวโร สนนิจโย นตถิ, อิมาทิ จ ตีหิ ปริณญาหิ ปริณญาตโกชนา, เยสญจ อัยํ วุตตปกาโร วิโมกโข โคจโร,
เตสํ 'ตโย ภาว, จตสโส โยนิโย, ปญจ คติโย, สตต วิญญาณฐฐิตีโย, นว สตตาวาสาติ อิเมสุ ปญจสุ โภฐฐาสสุ
อิมินา นาม คตาทิ คมนสส อปปญญาณโต คติ ทุรณวยาน น สกกา ปญญาเปตุนติ.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปัตติผลาทีนิ ปาปญีสูติ.

เพพฐฐีสตเถรวตถ.

๔. อนุรุทธเถรวัตถุ.

“ยสสาสวา ปริกขีณาติ อิมํ ฆมมเทสนํ สตถา เวฬุเน วิหรนโต อนุรุทธเถรํ อารพภ กเถสิ.

[เทพธิดาถวายผ้าแก่พระอนุรุทธเถระ]

เอกสมิํ หิ ทิวเส เถโร ชินณจิวโร สงการกุฎาทีสุ จิวโร ปริเยสติ.

ตสส อโต ตติเย อตตภาเว ปุราณหุตติยา ตาวตีสภวเน นิพพตติตวา ซาลินี นาม เทวธิดา อโหสิ.

สา เถโร โจลกานิ ปริเยสมานํ ทิสวา เตรสทตถายามานิ จตฺตถวิถิตถารานิ ตีณิ ทิพพทฺสสานิ คเหตุวา

“สจํา อิมินา นีหาเรน ทสสามิ, เถโร น คณทิสสตีติ จินเตตวา

ตสส โจลกานิ ปริเยสมานสส ปุโรโต เอกสมิํ สงการกุฎา ยถา เนสํ ทสนตมตตเมว ปญญาติ ตถา ฐเปสิ.

เถโร เตน มคเคน โจลกปริเยสนํ จรนโต เตสํ ทสนตํ ทิสวา ตตเถว คเหตุวา อากทฺตมาโน

วุตตปมาณานิ ทิพพทฺสสานิ ทิสวา “อุกกภูฏูปสุกุลํ วต อิทนติ อาทาย ปุกคามิ.

[พระศาสดาทรงช่วยทำจีวร]

อถสส จิวรการทิวเส สตถา ปญจสตภิกขุปริวารโ วิหารํ คนตวา นิสีทิ.

อสีติมหาเถราปิ ตเถว นิสีทีสุ.

จิวโร สัพเพตุํ มหากสสปตเถโร มุเล นิสีทิ, สาริปุตตตเถโร มชเณ, อานนทตเถโร อคเค.

ภิกขุสงฆो สุตตํ วฏฺเฐสิ.

ตํ สตถา สุจิปาสเก อวฺฐนิ.

มหาโมคคัลลานตเถโร, เยน เยนตเถ. ตํ ตํ อุปเนนโต วิจริ.

เทวธิดาปิ อนฺโตคามํ ปริสิตวา

“โณโต อยยสส โน อนุรุทธเถรสส จิวโร กโรนโต สตถา อชช อสีติมหาสาวกปริวุโต ปญจหิ ภิกขุสเทหิ สหฺธิ วิหารเ นิสีทิ,
ยาคุอาทีนํ อาทาย วิหารํ คจฺจถาติ ภิกขุํ สมหาเปสิ.

มหาโมคคัลลานตเถโรปิ อนตรภตเต มหาชมฺพเปสิ อหริ.

ปญจสตา ภิกขุ ปริกขีณํ ซาทิตุํ นาสกขีสุ.

สโกโก จิวรกรณฐาเน ปริณทฺมกาสิ.

ภูมิ อลตตกรสรณชิตา วิย อโหสิ.

ภิกขุหิ ปริกขิตาวเสสนํ ยาคุชชภกตฺตานํ มหาราสิ อโหสิ.

[พระชีณาสพไม่พูดเกี่ยวกับปัจจัย]

ภิกขุ อุชฌายีสุ “เอตตกานัน ภิกขุณัน กิ เอวัพพะเกหิ ยาคุอาทีหิ,
นनु นาม ปมาณ สลลกุเขตวา ‘เอตตกนนาม อาหาราติ ญาตกา จ อุปัญญากา จ วตตพพา สियู,
อนุรุทธเถโร อตตโน ญาติอุปัญญากานัน พหุภาว ญาเปตูกาโม มณญะติ.

อถ เน สตถา “กิ ภิกขเว กเถธาติ ปุจจิตวา, “ภนเต อิทนนามาติ วุตเต,
“กิ ปน ตุมहे ภิกขเว ‘อิหิ อนุรุทธเณ อาหารापิตนติ มณญะติ.

“อาม ภนเตติ.

“น ภิกขเว มม ปุตโต อนุรุทธเ เอวรूपิ วเทติ, น หิ ชีณาสวา ปจจยปฏิสยุดต กถ กเถนติ,
อัย ปน ปินุชปาโต เทวตานุภาเวน นิพพตโตติ อนุสนธิ ฆญตวา ธम्म เทเสนโต อิม คากมาห

“ยสสาสวา ปริกชีณา	อาหารา จ อนิสสิโต
สญญโต อนิมิตโต จ	วิโมกโข ยสส โคจโร
อากาเสว สกุนตานัน	ปทนต์สส ฑุรณวยนติ.

[แก้บรรณ]

ตถ ยสสาสวาติ ยสส จตตาริ อาสวา ปริกชีณา.

อาหารา จ อนิสสิโตติ อาหารสมิณจ ตณหาทีฏฐินิสสเยหิ อนิสสิโต.

ปทนต์สส ฑุรณวยนติ ยถา อากาเส คจจนตานัน สกุนตานัน “อิมสมิ ฐาเน ปาเทหิ อุกกमितวา คตา, อิหิ ฐานัน อูเรน ปหริตวา
คตา, อิหิ สีเสน, อิหิ ปกเขหิติ น สกกา ญาตุ,
เอวเมว เอวรूपิสส ภิกขุโน “นिरยปเพน วา คโต, ตिरจจนานโยนิปเพน วาติอาทีนา นเยน ปหิ ปญญาเปตุ นาม น สกกาติ.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตติผลาทีนิ ปาปุณีสูติ.

อนุรุทธเถรวัตถุ.

๕. มหากัจจายนตเถรวาท.

“ยสสิณทริยานิ อิมิ ฌมมเทสนิ สุตถา ปุพพารามะ วิหรนโต มหากัจจายนตเถริ อารพุก กเถสิ.

[พระเถระยกย่องการฟังธรรม]

เอกสมิ ทิ สมเย สุตถา มหาปวารณาย มิคารมาตุ ปาสาทสส เหมฐฐา มหาสาวกปริวุโต นิสสิท.

ตสมิ สมเย มหากัจจายนตเถโร อวณตัสสู วิหริติ.

โส ปนายสมมา ทูโรโตปี อาคนตุวา ฌมมสสนนํ ปคคณหาติเยว,
ตสมมา มหาเถรา นิสสิทตา มหากัจจายนตเถรสส อาสนํ ฐูปตวา นิสสิท.

สกุโก เทวราชา ทวีทเท โลเกทเท เทวปริสสาย สทธี อาคนตุวา ทิพพคนธมาลาทเท สุตถารํ ปุเชตวา ฐิตโต
มหากัจจายนตเถโร อทิสวา “กัณนุ โข มม อโยโย น ทิสสตี, สาธุ โข ปนสส, สเจ อากจเฉยยาตี.

เถโร ตังณณญเฐว อาคนตุวา อตตโน อาสนเน นิสสินเนว อตตทานํ ทสเสสิ.

สกุโก เถริ ทิสวา โคปมเกสุ ทพท คเหตุวา “อาคโต วต เม อโยโย, อหิ อโยยสส อากมนเนว ปจจาสิสามิตติ วตวา
เถรสส อุโกทเท ทถเถทเท ปาเท สมพาทิตวา” คนธมาลาทเท ปุเชตวา วนทิตวา เอกมนนตํ อฐฐาสสิ.

[เทพธิดารักใคร่ภิกษุผู้สรวมอินทรีย์]

ภิกขุ อชฌายีสสู “สกุโก มุขํ โอลเกตวา สกุการํ กโรตี, อวเสสมมหาสาวกานํ เอวรूपํ สกุการํ อกริตวา
มหากัจจายนํ ทิสวา เวเคน โคปมเกสุ คเหตุวา ‘สาธุ วต เม อโยโย อาคโต, อหิ อโยยสส อากมนเนว ปจจาสิสามิตติ วตวา
อุโกทเท ทถเถทเท ปาเท สมพาทิตวา ปุเชตวา วนทิตวา เอกมนนตํ ฐิตโตตี.

สตถา เตสํ กถํ สุตวา “ภิกขเว มม ปุตเตน มหากัจจายนเนน สทิสสา อินทริเยสุ คุตตทวารวา ภิกขุ เทวานํ” ปยาเอวาตี วตวา อนุ
สนธิ ฆญญตวา ฌมมํ เทเสนโต อิมิ คาถมาท

“ยสสิณทริยานิ สมถงคตานิ
อสุสา ยถา สารถินา สุนทตา
ปหีนมานสส อนาสวสส
เทวาปี ตสส ปิทยนตี ตาทินนตี.

[แก้อรธ]

ตสสสตโต.

๑ ส. ย. อุโกทเท ทถเถทเท ปาเท สมพาทิตวา -อิตติ นตติ.

๒ ส. ม. ย. เทวานมปิ มนุสสานมปิ.

ยสส ภิกขุโน เณเณ สารธินา สุนตา อสสา วีย ฉ อินทริยานิ สมถ์ ทนตภาวํ นิพพิเสวนภาวํ คตานิ,
ตสส นววิธํ มานํ ปหาย ฐิตตตา ปหีนมานสส, จตุนนํ อาสวานํ อภาเวน อนาสวสส.

ตาทิโนติ ตาทิภาวสมฐิตสส ตถารูปสส เทวาปิ ปิหยन्ติ มนุสสาปิ ทสสนญจ อากมนญจ ปตเถนตีเยวาติ.

เทสนาวसानเ พหุ โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีสูติ.

มหาจกายนตเถรวตถุ.

๖. สารีปุตตตเถรวตถุ.

“ปฐวีสมิ อิมิ อัมมเทสนัน สุตถา เขตวเน วิหรนโต สารีปุตตเถระ อารพภ กเถสิ.

[พระสารีบุตรอุกฤษฐรูปหนึ่งพอง]

เอกสมิ หิ สมเย อายสฺมา สารีปุตโต วุตถวสฺโส จาริกํ ปกฺกมิตฺกามो ภควนฺโต อปุจฺจิตฺวา วนฺทิตฺวา
อตฺตโน ปริวารเนน สทฺธิ นิกฺขมิ.

อถเยปิ พหุ ภิกฺขุ เถโร อนุจฺจิสฺสุ.

เถโร จ นามโคตฺตวเสน ปญฺญาเยน ภิกฺขุ นามโคตฺตวเสน กเถตฺวา นินฺตเตติ.

อถญฺตโร นามโคตฺตวเสน อปากฺโฆ ภิกฺขุ “อโห วต มปิ นามโคตฺตวเสน ปคฺคณฺหนโต กเถตฺวา นินฺตเตยฺยาติ.

เถโร มหาภิกฺขุสงฺฆสฺส อนฺตเร ตํ น สลฺลภฺเขสิ.

โสปิ “อถเย วีย ภิกฺขุ มํ น ปคฺคณฺหาตีติ เถเร อาฆาตํ พนฺธิ.

เถรสฺสปิ สงฺฆาภิกฺกณฺโณ ตสฺส ภิกฺขุโน สรีโร ผุสิ.

เตนปิ อาฆาตํ พนฺธิเยว.

โส “อิทานิ เถโร วิหารูปจาร์ อติภฺกนฺโต ภวิสฺสตีติ ญฺตฺวา สุตถารํ อฺปสงฺกมิตฺวา

“อายสฺมา มํ ภนฺเต สารีปุตโต ‘ตุมหากํ อคฺคสาวโกมฺหิตี กณฺณสงฺขลฺลํ ภินฺนโต วีย ปหฺริตฺวา

อกฺขมาเปตฺวา ว จาริกํ ปกฺกนฺโตติ อาห.

สตฺถา เถโร ปกฺโกสาเปสิ.

[พระเถระเปรียบตนด้วยอุปมา ๙ อย่าง]

ตสมิ ขณฺเ มหฺไมคฺคฺลลนฺตเถโร จ อานนฺตเถโร จ จินฺเตสฺสุ

“อมหากํ เขมฺมฐาตฺรา อิมสฺส ภิกฺขุโน อปฺปหฺนฺถาวั สตฺถา โน น ชานาติ,

สีหนาทํ ปน นทาเปตฺกามो ภวิสฺสตีติ, ปริสํ สนนฺิปาเตสฺสามาติ.

เต กุญฺจิกฺกเถรา ปริเวณฺทวารานิ วิวริตฺวา อภิกฺขมฺถายสมฺนโต

“อภิกฺขมฺถายสมฺนโต, อิทานิ อายสฺมา สารีปุตโต ภควโต สมฺมุขา สีหนาทํ นทิสฺสตีติ มหาภิกฺขุสงฺฆํ สนนฺิปาเตสฺสุ.

เถโรปิ อากฺขนฺตฺวา สุตถารํ วนฺทิตฺวา นิสฺสีทิ.

อถ นํ สตฺถา ตมตฺถํ ปุจฺจมิ.

เถโร “นาย ภิกขุ มया ปทโฏติ อวตวา ว อตตโน คุณถ กเถนโต

“ยสส นุน ภาเต กาเย กายคตา สติ อนุปฏิฐิตา อสส,

โส อธิ อณนุตริ สพรหมจารี อาสชช อปปุณิสสชช จาริกัม ปกุกเมยยาตี” วตวา

“เสยยาปิ ภาเต ปฐวิย สจิจิ นิกชิปนติ, อสจิจิ นิกชิปนตีตีอาทินา” นเยน อตตโน ปฐวิสมจิตตตถจ

อาไปเตโซวาโยโรหณจณฑาลกุมารกอุสภจฉินนวิสาณสมจิตตตถจ อหิกุณปาทีหิ วิย อตตโน กาเยน อฏฐิยณจ

เมทกถาลิกา วิย อตตโน กายสส ปริหณณจ ปกาเสสิ.

อิมาทิ จ ปน นวหิ อุปมาหิ เถเร อตตโน คุณถ กเถนเต, นวสุปี วาเรสุ อุกกปริยณตัม กตวา มหาปฐวิ กมปิ.

โรหณจณฑาลกุมารกเมทกถาลิกอปมานมปน อาหณกาเล ปุกุชชนภิกขุ อสสุนิ สนธาเรตุ นาสกชีสุ,

ชีณาสวานัม ธรรมส่วโค อุกปาหิ.

เถเร อตตโน คุณถ กเถนเตเยว, อพภาจิกชนภิกขุโน สกถสรีเร ทาโท อุปปชช.

โส ดาวเทว ภควโต ปาเทสุ นิปตติวา อฏทพภกขานโทส ปกาเสตวา อจจยัม เทเสสิ.

[จิตของพระสารีบุตร เหมือนแผ่นดิน]

สตาถ เถโร อามนเตตวา “สารีปุตต ขมาหิ อิมสส โมฆปริสสส โทส, ยาวสส สดตธา มุทธา น ผลิสสตีตี อาห.

เถโร อุกกุฏิกัม นิสีทิตวา อณชลิ ปคคยห “ขมาหมัม ภาเต ตสส आयสมโต, ขมตุ จ เม โส आयสมา, สเจ มยัม โทโส อตถิติ อาห.

ภิกขุ กถยีส “ปสสเถทานิ อาวุโส เถรสส อโนมคณตตัม,

เอวรूपสส นาม มุสาวาเทเน อพภาจิกชนกสส ภิกขุโน อุปริ อปมตตกมปิ โกปัม วา โทส วา อกตวา

สยเมว อุกกุฏิกัม นิสีทิตวา อณชลิ ปคคยห ขมาเปตีตี.

สตาถ ตัม กถ สุตวา “ภิกขเว กิ กเถถาตี ปุจฉิตวา, “อิทนนาม ภาเตตี วุตเต,

“น ภิกขเว สกกา สารีปุตตสทิสานัม โกปัม วา โทส วา อุปปาเทตุ,

มหาปฐวิสทิสัม ภิกขเว อินทชิลสทิสัม ปสนนอุทกรททสทิสถจ สารีปุตตสส จิตตณตี วตวา

อนุสนธิ ชฆเฏตวา ธรรมัม เทเสนโต อิมัม คากมาห

“ปฐวิสมโน วิรุชคณิต

อินทชิลูปโม ตาที สุพพโต

รทโทว อเปตกทพโม

สัสสรา น ภวนตี ตาทีเนตี.

[แก้อรธ]

ตสสสโต.

ภิกขเว ยถา ปฐวียํ สุจินี คนธมาลาทีนปิ นิกขิปนติ, อสุจินี มุตตกรีสาทินีปิ นิกขิปนติ,

ตถา นครทวารเ นินชาตํ อินฺทขีลํ ทารกาทโย อุมฺมิหนฺตปิ^๑ อุทฺทหนฺตปิ^๒.

อปเร ปน ตํ คนธมาลาทีหิ สกฺกโรนฺติ,

ตตถ ปฐวียา วา อินฺทขีลสฺส วา เนว อนฺุโรโธ อุปฺปชฺชติ น วิโรโธ,

เอวเมว ยวายํ ซีณาสโว ภิกขุ อญฺญุหิ โลกธมฺเมหิ อกมฺปิยภาเวน ตาหิ วัตตานิ สุนฺทรตฺตาย สุพฺพโต,

โส “อิเม มํ จตฺตุหิ ปจฺจเยหิ สกฺกโรนฺติ, อิเม ปน น สกฺกโรนฺตีติ สกฺการณจ อสกฺการณจ กโรนฺเตสฺ, เนว อนฺุรชฺชติ น วิรชฺชติ.

อถโช ปฐวีสโม จ อินฺทขีลูปโม เอว จ โหติ.

ยถา จ อปคตกทฺทโม รหฺโท ปสนฺโนทโก โหติ, เอวํ อปคตกเกิลสฺตาย รากคทฺทมาทีหิ อปคตกทฺทโม วิปฺสนฺโนว โหติ.

ตาทิโนติ ตสฺส ปน เอวรฺูปสฺส สฺสคฺติทฺคคฺตีสฺ สฺสรณวเสน สํสารา นาม น โหนฺตีติ.

เทสนาวสาเน นว ภิกขุสฺสทฺสทานิ สห ปญฺีสมฺภิทาหิ อรหฺตตํ ปาปฺญีสูติ.

สารีปุตตตเถรวตถ.

๑ สี. ม. ย. โอมุตเตนฺตปิ.

๒ ย. อุทฺทหนฺตปิ.

๗. โสภณพินิตติสตุเถรวตถุ.

“สนทนตสสุ มนั โหตีตี อิมั ฆมมเทสนัน สตุถา เขตวเน วิหรนโต ติสตุเถรสสุ สามเณรึ อารพภ กเถสิ.

[ศิษย์บรรลพระอรหัตก่อนพระอาจารย์]

เอโก กิร โสภณพินิตติสตุเถรวตถุ สาสเน ปพพิชิตวา ลทฐุปสมปโท “โสภณพินิตติสตุเถรวตถุ ปญญาเย.

ตสสุ โสภณพินิตติสตุเถรวตถุ, อุปลุกโก ติจีวรณเจว สปิพินิตตยจ อหริตวา ปาหมุเล ฐเปสิ.

อถ นั เถโร อาท “กิมิหิ อุปาสกาตี.

“นनु มยา ภนเต ตุมเห วสสั วาสิตา, อมหากถจ วิหารเ วุตถวสสา อิมั ลากั ลภนตี, คณถถ ภนเตตี.

“โหตุ อุปาสก, น มยหิ อิมินา อตถเถตี.

“กัการณา ภนเตตี.

“มม สนติเก กปิยการโก สามเณโรปิ นตถิ อาวุโสตี.

“สเจ ภนเต กปิยการโก นตถิ, มม ปุตโต อยยสสุ สนติเก สามเณโร ภวิสสตีตี.

เถโร อธิวาเสสิ.

อุปาสโก สตุตวสสิกั อตตโน ปุตตัง เถรสสุ สนติกั เนตวา “อิมั ปพพาเซธาตี อทาสี.

อถสสุ เถโร เกเส เตเมตวา ตจปญจกมมฐานัน ทตวา ปพพาเซสิ.

โส ชุรคเคเยว สห ปฐิสสมภิทาตี อรหตตัง ปาปุนิ.

เถโร ตัง ปพพาเซตวา อชตมมาสั ตตถ วสิตวา “สตุถารัง ปสสิสสามีตี สามเณรึ ภณทัง คาทาเปตวา คจจณโต
อนตรามคเค เอกัง วิหารัง ปาวิสี.

สามเณโร อุปชฌายสสุ เสนาสัน คเหตุวา ปฐิชคคิ.

ตสสุ ตัง ปฐิชคคคตสเสว, วิกาโล ชาโต.

เตน อตตโน เสนาสัน ปฐิชคคิตุง์ นาสกขิ.

อถ นั อุปฐานเวลายัง อากนตวา นิสินัน เถโร ปุจจิ “สามเณร อตตโน วสนฐานัน ปฐิชคคิตนตี.

“ภนเต ปฐิชคคิตุง์ โอกาสัน นาลตถนตี.

[ตาสามณเรตถะเพราะอาจารย์]

“เตนหิ มม วสนนุญฺจาเนยว วส, ทุกขํ อากนตฺถกฺกุญฺจาเน วสิตฺตุนฺติ ตํ คเหตุวาว เสนาสนํ ปาวีสี.

เถโร ปน ปุถุชฺชโน นิปนฺนมตฺโตยว นินทํ โอกฺกมิ.

สามเณโร จินเตสี “อชฺช เม อุปชฺฌาเยน สหฺธิ ตติโย ทิวโส เอกเสนาสเน วสนตฺสส,
สเจ นิปชฺชิตฺวา นินทายิสฺสามิ, เถโร สหเสยฺยํ อาปชฺเชยฺย, นิสินฺนโกว วิดีนาเมสฺสามีติ.

อุปชฺฌายสฺส มลฺลจกสมฺเป ปลลฺงกํ อากฺขิตฺวา นิสินฺนโกว รตฺตี วิดีนาเมสี.

เถโร ปจฺจุสกาเล ปจฺจุญฺจาย “สามเณโร นิกฺขมาเปตฺตํ วฏฺฏตฺตี มลฺลจกปสฺเส จิตฺตํ วิชฺณี คเหตุวา
วิชฺณีปตฺตกสฺส อคฺเคน สามเณรสฺส กฺกุสสารกํ ปหริตฺวา วิชฺณี อุกฺขํ อุกฺขิปนฺโต “สามเณร พหิ นิกฺขมาตี อาห.

วิชฺณีปตฺตโก อุกฺขิมหิ ปฏฺิหฺลณฺญ.

ดาวเทว อุกฺขิ ภิชฺชิ.

โส “กึ ฆนฺเตติ วตฺวา, “อฺกุญฺจาย พหิ นิกฺขมาตี วุตฺเต, “อฺกุขิ เม ฆนฺเต ฆินฺนุนฺติ อวตฺวา
เอเกน หตฺเถน ปฏฺิจฺฉาเทตฺวา นิกฺขมิ.

วตฺตกรณกาเล จ ปน “อฺกุขิ เม ฆินฺนุนฺติ ตฺถุหิ อนิสฺสิตฺวา เอเกน หตฺเถน อฺกุขิ คเหตุวา เอเกน หตฺเถน มฺกุจฺสิสมฺมชฺชนี อาทาย
วจฺจกฺกุญฺจ มุขโรวณฺญานฺนจ สมฺมชฺชิตฺวา มุขโรวณฺนทกฺกญจ รุเปตฺวา ปริเวณฺ สมฺมชฺชิ.

โส อุปชฺฌายสฺส ทนฺตกฺกุญฺจํ ททมาโน เอเกน หตฺเถน อทาสี.

[อาจารย์ขอโทษศิษย์]

อถ นํ อุปชฺฌายเ อาห “อสิภฺขิตฺโต วตฺยาํ สามเณโร อจฺริยฺอุปชฺฌายานํ เอเกน หตฺเถน ทนฺตกฺกุญฺจํ ทาตฺตํ ลภฺตีติ.”

“ชานามหํ ฆนฺเต ‘น เอตํ วตฺตุนฺติ, เอโก ปน เม หตฺโถ น ตฺจฺจโถติ.

“กึ สามเณราตี.

โส อาทิตฺโต ปญฺญาย ตํ ปวตฺตี อาโรเจสี.

เถโร สุตฺวาว สวฺคคฺมานโส “อโห มยา ภาริยํ กมฺมํ กตฺตุนฺติ วตฺวา “ขมาหิ เม สปฺปุริส, นาหเมตฺตํ ชานามิ, อวสฺสโย โหหิตฺติ อญฺชลี
ปคฺคยห สตฺตวสฺสสิทการกสฺส ปาทมฺลเ อุกฺกุฏิกํ นิสฺสีทิ.

อถ นํ สามเณโร อาห “นารํ ฆนฺเต เอตฺตถฺถาย กเถสี, ตฺมฺหากํ จิตฺตํ อนฺรฺกขณฺเตน มยา เอวํ วุตฺตํ,
น เอตฺถ ตฺมฺหากํ โทโส อตฺถิ, น มยฺหํ, วฏฺฏสฺเสวโส โทโส, มา จินฺตยิตฺถ, มยา ตฺมฺหากํ วิปฺปฏิสาร์ รกฺขณฺเตเนว นาโรจิตฺตุนฺติ.

เถโร สามเณเรณ อสฺสาสิยมาโนปิ อนสฺสาสีตฺวา อุปฺปนฺนสฺสเวโก สามเณรสฺส ฆณฺฑํ คเหตุวา สตฺถุ สนฺตีกํ ปายาสี.

สตถาปิสุส อากมนั โอลเณโตว นิสฺสิทฺติ.

โส คนฺตวา สตถารั วนฺทิตฺวา สตถารา สทฺธิ ปฺภิสฺสมโหมทฺน กตฺวา “ขมนีโย เต ภิกฺขุ, น กิณฺจิ อติเรกั อฆาสุกั อตฺถิตฺติ ปุจฺฉิตฺติ อาห
“ขมนีโย ภาณเต, นตฺถิ เม กิณฺจิ อติเรกั อฆาสุกั, อปิจ โข ปน เม อโย ทฺหรสามเณโร วิย อญฺโญ อติเรกคุณฺโณ น ทิฏฺฐุปฺพุทฺติ.

“กั ปน อิมินา กตฺ ภิกฺขุทฺติ.

โส อาทิตฺโต ปฏฺฐาย สพฺพนตฺ ปวตฺตี^๑ ภควโต อาโรเจตฺวา อาห

“เอวํ ภาณเต มยา ขมาปฺยมาโน มํ เอวํ วเทสิ ‘เนเวตฺถ ตุมหากั ทฺโอส อตฺถิ, น มยหํ, วฏฺฐสฺเสวโส ทฺโอส, ตุมเห มา จินฺตยิตฺถาติ,
อิตฺติ มํ อสฺสาเสสิเยว, มยิ เนว โกปํ น ทฺโสมกาสิ, น เม ภาณเต เอวรูปฺโ คณฺสมปฺนโน ทิฏฺฐุปฺพุทฺติ.

[พระชีณาสพ ไมโกรธไมประทุษร้ายใคร]

อล นํ สตถา “ภิกฺขุ ชีณาสวา นาม น กสฺสจิ กุปฺนติ น ทฺสสนฺติ, สนฺตินฺทฺริยา สนฺตมานสาว โหนฺตฺติ วดฺวา
อนฺุสนฺธิ ฆณฺเฑตฺวา ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“สนฺตฺนตฺส มนํ โหติ

สนฺตา วาจา จ กมฺม จ

สมฺมทฺถญา วิมุตฺตสฺส

อุปฺสนฺตสฺส ตาทิโนติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ สนฺตฺนตฺติ ตสฺส ชีณาสวสมณฺสส อภิชฺฌาทีนํ อภาเวน มนํ สนฺตเมว โหติ อุปฺสนฺตํ นิพฺพุตํ,

ตถา มุสวาทาทิโน อภาเวน วาจา จ

ปาณาติปาตาทิโน อภาเวน กายกมฺมญจ สนฺตเมว โหติ.

สมฺมทฺถญา วิมุตฺตสฺสชาติ นเยน เหตุณา^๒ ชานิตฺวา ปญฺจหิ วิมุตฺตีหิ วิมุตฺตสฺส.

อุปฺสนฺตสฺสชาติ อพฺภนฺตเร รากาทีนํ อุปฺสเมน อุปฺสนฺตสฺส.

ตาทิโนติ ตถารูปสฺส คณฺสมปฺนนฺสชาติ.

เทสนาวสาเน โภสมพีวาสิติสตเถโร สห ปฺภิสฺสมภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

เสสมหาชนสฺสาปิ สาคฺถิกา ฐมฺมเทสนา อโหสีติ.

โภสมพีวาสิติสตเถรวตฺถ.

๑ ปวตฺตี - อิตฺปิ ทิสฺสติ.

๒ อญฺญตฺถ เหตุณา นเยน - อิตฺติ อากตฺ.

๘. สารีปุตตตเถรวตถุ.

“อัสสทโธติ อิมม ฆมมเทสนนํ สตถา เขตวเน วิหระนโต สารีปุตตตเถรํ อารพภ กเถสิ.

[สัทธินทริยํเป็นต้น มีอมตะเป็นที่สุด]

เอกทิวสํ ทิ ทิสสมตตทา อารณญกา ภิกขุ สตถุ สนนติกํ คนตวา^๑ วุนทิตวา นิสีทิสสุ.

สตถา เตสํ สห ปฐิสสมภิทาหิ อรหตตสส อุนิสสยํ วิทิตวา สารีปุตตตเถรํ อามนเตตวา “สททหสิ ตวํ สารีปุตต,
สัทธินทริยํ ภาวิทํ พหุสิกตํ อมโตคธํ โหติ อมตปริโยसानนติ^๒” เอวํ ปญจินทริยานิ อารพภ ปญหํ ปุจฉิ.

เถโร “น ขวาทํ ฆนเต เอตถ ฆควโต สทชาย คจฉามิ, สัทธินทริยํ ๆเปฯ อมตปริโยसानนํ,
เยสํ นุนเต ฆนเต อญญาตํ อสสุตํ อทิฏฐํ อวิทิตํ อสจฉิกตํ อมุสิตํ ปญญาต,
เต ตตถ ปเรสํ สทชาย คจฉเยยฺยํ สัทธินทริยํ ๆเปฯ อมตปริโยसानนติ^๓” เอวุนตํ ปญหํ พยาภาสิ.

ตํ สุตวา ภิกขุ กถํ สมนุสฺสาเปสฺสุ “สารีปุตตตเถโร มิฉฉาคทเถเนว วิสสชเชสิ, อชชปิ สมนาสมพุททสส น สททหิเยวาติ.

[พระสารีบุตรอันใครๆ ไม่ควรติเตียน]

ตํ สุตวา สตถา “กีนนาเมตํ ภิกขเว วเทถ,
อหํ ทิ “ปญจินทริยานิ อภาเวตวา สมนวิปัสสนํ อวชฺเชตวา มคคผลานิ สจฉิกาทุํ สมนโต นาม อตถิติ สททหสิ สารีปุตตตเถรํ ปุจฉิ,
โส “เอวํ สจฉิกโรนโต อตถิ นามาติ น สททหามิ ฆนเตติ กเถสิ,
น ทินนสส วา กตสส วา ผลวิปากํ น สททหิ, นาปิ พุทธาทีนํ कुณํ น สททหิ,
โส ปน อตตนา ปฐิททเธสุ ฆานวิปัสสนามคคผลธมเมสุ ปเรสํ สทชาย น คจฉติ, ตสฺมา อุนุปวชฺเชติ วตวา
อนุสนธิ ฆญฺเฏตวา ฆมมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“อัสสทโธ อกตญญู จ สนธิจเฉโท จ โย นโร
หตาวกาโส วุนตาโส ส เว อุตตมโปริโสติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อัสสทโธติ

อตตนา ปฐิทททคฺคณํ ปเรสํ ฆาย น สททหตีติ อัสสทโธ,
อกตํ นิพพานํ ชานาตีติ อกตญญู, “สจฉิกตนิพพานโต อตถโธ.
วฏฺฐสนธิ สํสารสนธิ ฉินทิตวา ฐิตโตติ สนธิจเฉโท.
กุสลากุสลกมมวิชชส ชีนตตนา นิพพตตนาวกาโส โหโต อสสาติ หตาวกาโส.
จตุทหิ มคเคหิ กตตพททิจจสส กตตตนา สพพาสา อิมินา วุนตาติ วุนตาโส.

๑ ส. ม. ย. อาคนตวา.

๒ สํยุตตนิกาย มหาวารวคค ๑-๔/๒๔๒. ตตถ ปน ... เยสฺสทหิ ตํ ฆนเต อญญาตํ อทิฏฐํ อวิทิตํ ... ปญญาตติ ทิสสติ.

๓ สํยุตตนิกาย มหาวารวคค ๑-๔/๒๔๒. ตตถ ปน ... เยสฺสทหิ ตํ ฆนเต อญญาตํ อทิฏฐํ อวิทิตํ ... ปญญาตติ ทิสสติ.

โย ปน เอวรูป โนโร, ส เว ปฏิวิธโลกุตตรมมตตาย ปุริเสสุ อุตตมภาวมปตโตติ **ปุริสุตตโมติ.**

คาถาสานเน เต อารณญกา ตีสมตตา ภิกขุ สห ปฏิสมภิทาหิ อรหตต์ ปาปุนีส.

เสสมหาชนสสาปี สาดถิกา รมมเทสนา อโหสีติ.

สารีปุตตตเถรวตถ.

๙. ขทิวณียเวรตตเถรวตถุ.

“คาเม วาติ อิมิ มหมเทสนัน สตถา เซตวเน วิหระนโต ขทิวณียเวรตตเถรวตถุ อารพภ กเถสิ.

[พระสารีบุตรชวนพี่น้องบวช]

อายุสมา ทิ สารีบุตรโต สตถาสีตโกฏิธัน ปหาย ปพพชิตวา “จาลา อุปจาลา สีสุปจาลาติ ติสโส ภคินีโย
“จุนโท อุปเสนโณติ อิมเ เทว ภาคโร ปพพาเชสิ.

เวรตถุมารโ เอโก ว เคเห อวสิฐโฐ.

อถสส มาตา จินเตสิ “มม ปุตโต อุปติสโส เอตตัง ธนัง ปหาย ปพพชิตวา ติสโส ภคินีโย เทว จ ภาคโร ปพพาเชสิ,
เวรโต เอโกว อวสิฐโฐ, สเจ อิมปิ ปพพาเชสสติ, เอตตัง โน ธนัง นสสิสสติ, กุลวิโส ปจฉิขชิสสติ,
ทหระกาเลเยว นัง ขรวาเสน พนธิสสามิติ.

สารีบุตรตเถรวตถุ ปฏิกจเจว ภิกขุ อาณาเปสิ “สเจ อาวุโส เวรโต ปพพชิตกาโม อากจจติ, อากตมตตเมว นัง ปพพาเชยยาถ,
มม มาตาปิตโร มิจฉาทิฐฐิกา, กิณฑเท อิปุจฉิเตหิ, อหเมว ตสส มาตา จ ปิตา จาติ.

[มารดาบิดาให้เรวตะแต่งงาน]

มาตาปิตสส เวรตถุมารัง สตถวสสิกเมว ขรพนธเนน พนธิตุกามา สมชาติเก กุเล กุมาริกัง วาเรตวา ทิวสั วุตถเปตวา
กุมารัง มณเฑตวา ปสาธตวา มหตา ปรีวาเรน สหธิ อาทาย กุมาริกาย ญาติขร อคมาสิ.

อถ เนสิ กตมจกลานัน ทิวณินปิ ญาตเกสุ สนนิปติเตสุ, อุทกปาติยัม หตเถ โอตาเรตวา มจกลานัน วตวา
กุมาริกาย วุฑฒิ อากงขมานา ญาตกา “ตว อยยิกาย ทิฐฐมมม ปสส, อยยิกา วิย จิรั ชิว อมมาติ อาหंस.

เวรตถุมารโ “โก นุ โข อิมิสสา อยยิกาย ทิฐฐมมโมติ จินเตตวา “กตธา อิมิสสา อยยิกาทิ ปุจฉิ.

อถ นัง อาหंस “ตาท กิ น ปสสสิ, อิมิ วิสวสสสติกั ขณพทนต์ ปลิตเกสั วลิตตัง ติลกาหตคตต์ โคปานสิวงัง,
เอสา เอติสสา อยยิกาทิ.

“กิ ปน อยปิ เอวรูปา ภวิสสติติ.

“สเจ ชิวิสสติ, ภวิสสติ ตาตาติ.

[เรวตะคิดหาอุบายออกบวช]

โส จินเตสิ “เอวรूपิ นาม สริริ ขราย อิมิ วิปการัง ปาปุณิสสติ, อิทัม เม ภาคธา อุปติสเสน ทิฐฐัม ภวิสสติ,
อชเชว มยา ปลายิตวา ปพพชิตัง วฐฐิติติ.

อถ นัง ญาตกา กุมาริกาย สหธิ เอกยานัน อารोเปตวา อาทาย ปกมสิ.

โส โลกั คนตวา สรริกริจจํ อปทิสิตวา “ฐูปถ ตาว, ยานํ โอตริตวา อากมิสสามิติ ยานา โอตริตวา
เอกสมิ คุมเพ โลกั ปปณจํ กตวา อคมาสิ.

ปุณปี โลกั คนตวา เตเนว อปเทเสน โอตริตวา อภิรุหิตวา ปุณปี ตเถว อกาสิ.

อถสส ญาตกา “อทธา อิมสส อุฏฐานานานิ วตตณตตีติ สลลกเขตวา นาตีทพหํ อารกขํ กรีสุ.

โส ปุณปี โลกั คนตวา เตเนว อปเทเสน โอตริตวา “ตุมเห ปาเซนตา ปุโรโต คจณถ, มยํ ปจณโต สณิกํ อากมิสสามาติ วตวา โอ
ตริตวา คุมพากิมุโข อโหสิ.

[เรวตคิตหาอุบายออกบวช]

ญาตกาปิสส “ปจณโต อากมิสสตีติ สญญาเย ยานํ ปาเซนตา อคมสิ.

โสปี ตโต ปลายิตวา เอกสมิ ปเทเส ตีสมตตา ภิกขุ วสนติ เตสํ สนตีกํ คนตวา วนทิตวา อาท “ปพพาเชถ มํ ฆนเตติ.

“อาวุโส ตวํ สพพาลงการปปฏิมณฺหิตโต, มยํ เต ราชปุตตภาวํ วา อมจจปุตตภาวํ วา น ชานาม, ถถํ ตํ ปพพาเชตฺตสามาติ.

“ตุมเห มํ ฆนเต น ชานาถาติ.

“น ชานามาวุโสติ.

“อหํ อุปติสสสส กนิฏฐภาติโกติ.

“โก เอส อุปติสุโส นามาติ.

“ฆนเต ฆทนตา มม ฆาตรํ ‘สารีปุตฺตโตติ วทนติ ตสฺมา ‘อุปติสุโสติ วุตเต น ชานนตตีติ.

“กี ปน สารีปุตฺตตเถรสส กนิฏฐภาติโกติ.

“อาม ฆนเตติ.

“เตนทิ เอหิ, ฆาตรา เต อญญญาตเมวาติ วตวา ตสส อารณานิ โอมุญจาเปตวา เอกมณเต ฐูปาเปตวา
ตํ ปพพาเชตฺตวา เถรสส สาสนํ ปหิณฺหิสุ.

เถโร ตํ สุตวา ฆควโต आरोเจสิ “ฆนเต ‘อารญญภิกขุหิ กิร เรวโต ปพพาชิตฺติ สาสนํ ปหิณฺหิสุ,
คนตวา ตํ ปสสิตวา อากมิสสามิติ.

สตุถา “อธิวาเสหิ ตาว สารีปุตฺตาติ คนตุํ นาทาสิ.

เถโร ปุณ กติปาหจเจเนน สตุถารํ อาปุจฺฉิ.

สตุถา “อธิวาเสหิ ตาว สารีปุตฺต, มยปี คมิสสามาติ เนว คนตุํ อทาสิ.

[เวรตสามเณรบรรลุประอรหัต]

สามเณรโรวปี “สจหา อิศ วสิสสามิ, ญาดกา มํ อนุพนุชิตวา ปกโกสาเปสสนตีติ
เตสํ ภิกขุณํ สนตีกา ยาว อรหตฺตา กम्मภูฐานํ อุกคณฺหิตวา ปตตจิวรมาทาย จาริกญจรมาโน
ตโต ตีสโยชนิกภูฐานเน ขทิวรณํ คนฺตวา อนุโตวสเสเยว เตมาสพภนฺตเร สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

เถโรปี ปวาเรตฺวา สตถารํ ปุณฺ ตตถ คมนฺตถาย อาปุจฺฉิ.

สตถา “มยปี คมิสสาม สารีปุตฺตาติ ปถจฺหิ ภิกขุสเทหิ สหฺธิ นิกขมิ.

โถกํ คตกาเล อานนฺทเถโร เทวธาปเถ ฐตฺวา สตถารํ อาห

“ภนฺเต เวรตสฺส สนตีกํ คมนฺมคฺเคสฺส อยํ ปรีหารปโถ สภฺฐิโยชนิกโก มนุสฺสาวาโส,
อยํ อุชฺชมคฺโค ตีสโยชนิกโก อมนุสฺสสปรีคฺคหิตโต, กตเรน คจฺฉามาติ.

“สึวลี ปน อานนฺท อมฺเหหิ สหฺธิ อาคโตติ.

“อาม ภนฺเตติ.

“สเจ สึวลี อาคโต, อุชฺชมคฺคเมว คณฺหาหิตี.

[พวกภิกษุอาศัยบุญของพระสิวลีเถระ]

สตถา กิร “อหํ ตุมหากํ ยาคุภตฺตํ อุปฺปาเทสสามิ, อุชฺชมคฺคํ คณฺหาถาติ อวตฺวา

“เตสํ เตสํ ชนฺานํ ปุณฺญสฺส วิปากทานภูฐานํ เอตฺนฺติ ญตฺวา “สเจ สึวลี อาคโต, อุชฺชมคฺคํ คณฺหาหิตี อาห.

สตถริ ปน ตํ มคฺคํ ปฏฺฐิพนฺเน, เทวธา “อมหากํ อยฺยสฺส สึวลิตเถรสฺส สกฺกาเรํ กริสฺสามาติ จินฺเตตฺวา

เอเกกโยชนเน วิหารเ” กาทเรตฺวา เอกโยชนโต อุทฺธํ คนฺตํ อทตฺวา ปาโตว อภูฏาย ทิพฺพานิ ยาคุอาทินิ คเหตุวา

“อมหากํ อยฺโย สึวลิตเถโร กหํ นิสินฺโนติ วิจฺรณฺติ.

เถโร อตฺตโน อภิหฺมํ พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกขุสงฺฆสฺส ทาเปสิ.

เอวํ สตถา สปรีวาโร ตีสโยชนิกํ กนฺตารํ สึวลิตเถรสฺสเสว ปุณฺญํ อนุภวมาโน อคฺมาสิ.

เวรตตเถโรปี สตถุ อาคมนํ ญตฺวา ภควโต คนฺธกฺกฺขี มาเปตฺวา ปถจ ภูฏาการสตานิ ปถจ จงฺกมนสตานิ

ปถจ รัตติภูฐานทิวาภูฐานสตานิ จ มาเปสิ.

สตถา ตสฺส สนตีกเ มาสมตฺตเมว วสิ.

ตสฺมี วสฺมาโนปี สึวลิตเถรสฺสเสว ปุณฺญํ อนุภวิ.

ตตถ ปน เทว มหาลลภิกขุ สตถุ ขทิวรณิ ปวิสณกาเล เอว จินตยีสุ

“อัย ภิกขุ เอตตคัมภีระ นวกรมม กโรนโต ก็ สกขิสสตี สมณธมม กาคู,

สตถา ‘สาริปุตตสส กนิฏฐิติ มุโขโลกนกิจจ กโรนโต เอวรूपสส นวกรมมิกสส สนตีก อาคโตติ.

[พระศาสดาทรงอธิษฐานให้ภิกษุสี่บริวาร]

สตถาปิ ตัม ทิวสํ ปจจุสกาเล โลกํ โอลเณนโต เต ภิกขุ ทิสวา เตสํ จิตตวารี อญญาสิ, ตสฺมา ตตถ มาสมตตํ วสิตวา นิกขมนทิวเส,

ยถา เต ภิกขุ อตตโน เตลนาพิณจ อุทกตุมพลจ อุปาหนา จ ปมมุสสนตี, ตถา อธิฏฐทิตวา

นิกขมนโต วิหารูปจารโต พหิ นิกขนตกาเล อิทธี วิสสชเชสิ.

อถ เต ภิกขุ “มยา อิทถจิทถจ ปมมุฏฐํ, มยาปิ ปมมุฏฐนตี อุโภปิ นินวตติตวา ตัม ฐานํ อสสลกเขตวา

ขทิวรูกขกณฺเณหิ วิชณฺณิยมานา วิจริตวา เอกสมิ ขทิวรูกเช โอลมพนตํ อตตโน ภณฺทกํ ทิสวา อาทาย ปกมมีสุ.

สตถาปิ ภิกขุสงฆํ อาทาย ปุน มาสมตตเมว สิวลิตเถรสส ปุณฺณํ อนุกวมาโน คนตวา ปุพพารามํ ปาวิสี.

อถ เต มหาลลภิกขุ ปาโตว มุขํ วัธิตวา “อาคนตูกภตตทายิกาย วิสาขาย ชฺเร ยาคุํ ปวิสสามาติ คนตวา

ยาคุํ ปวิตวา ขชชกํ ขาทิตวา นิสีทิส.

[นางวิสาขากามถึงที่อยู่ของเรวต]

อถ เน วิสาขา ปุจฺฉิ “ตุมเห ทิ ภนเต สตถารา สหฺธี เรวตเถรสส วสนนฺฐานํ อคมิตถาติ.

“อาม อุปาสีเกติ.

“รมณียํ ภนเต เถรสส วสนนฺฐานนตี.

“กุโต ตสฺส รมณียตา, เสตกณฺเณขทิวรูกขคหนํ เปตานํ^๑ นินวสนนฺฐานสทิสํ อุปาสีเกติ.

อถญญे เทว ทหฺรภิกขุ อาคมมีสุ.

อุปาสิกา เตสปี ยาคุขชชกานิ ทตวา ตเถว ปุจฺฉิ.

เต อาทิสุ “น สกกา อุปาสีเก วณฺเณตํ, สฺรุมมาเทวสภาสทิสํ อิทฺธิยา อภิสงขตํ วิย เถรสส วสนนฺฐานนตี.

อุปาสิกา จินเตสิ “ปฐมํ อาคตภิกขุ อญญาธา วทิสุ, อิเม อญญาธา วทนตี,

ปฐมํ อาคตภิกขุ กิลจิทเวว ปมมุสสิตวา อิทฺธิยา วิสสนฺทกาเล ปณฺนินวตติตวา คตา ภวิสสนตี,

อิเม ปน อิทฺธิยา อภิสงขริตวา นิมมิตกาเล คตา ภวิสสนตีติ อตตโน ปณฺชิตภาเวน เอตมตถํ ญุตวา

“สตถุ อาคมนกาเล ปุจฺฉิสสามีติ อญฺฐาสี.

ตโต มุหุตตสเสว สตถา ภิกขุสงฆปริวโต วิสาขาย เคหํ คนตวา ปญญุตตาสเน นิสีทิ.

สา พุทธรูปมุข ภิภุสงฆ์ สกกจจ ปรวิสิตวา ฆตตภิกขจาวसानะ สดถาร วนทิตวา ปฏิจจ
“ภนเต ตุมเหติ สหธิ คตภิกขุสุ เอกจเจ ‘เรวตตเถรสส วสนภูฏาน ฆทริคหน อรณญนติ วทนติ,
เอกจเจ ‘รมณีนนติ วทนติ, กิณนุ โข เอตนติ.

ต สุตวา สดถา “อุปาสิเก คาโม วา โหตุ อรณญ วา, ยสมิ ฐานะ อรหนโต วิหรนติ, ต รมณียเมวาติ วตวา
อนุสนธิ ฆณตวา รมม เทเสนโต อิม คากมาห

“คามะ วา ยทิวารณญะ นินเน วา ยทิวา ฆเล
ยตถ อรหนโต วิหรนติ ต ภูมिरามณเยยกนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ “ภิกขจาปี อรหนโต คามนเต กายวิเวก ฆ ลภนติ, จิตตวิเวก ฆน ลภนเตว,
เตส ติ ทิพพปฏิกากานปี อารมมณานิ จิตต ฆาเลต ฆน สกโกนติ,
ตสมา คาโม วา โหตุ อรณญาทินิ วา อณญตร, ยตถ อรหนโต วิหรนติ.

ต ภูมिरามณเยยกนติ โส ภูมิปุเทโส รมณียเอวาติ อตโธ.

เทสนาวसानะ พุ โสตาปตตผลาทินิ ปาปุนิส.

[พวกภิกษุปรารถนาถึงความเป็นไปของพระสีวลี]

อปเรณ สมเยน ภิกขุ กถ สมนุฏฐาเปส

“อาวุโส เกน นุ โข การณน आयสมา สีวลิตเถโร สดตทิวสสตตมาสาธิกานิ สดต วสสานิ^๑ มาตุ กุจฉิย วสิ,
เกน นิริเย ปจ, เกน เอว ฆากคคยสคคปตโต ฆาโตติ.

สดถา ต กถ สุตวา “ภิกขเว กิ ฆเถถาติ ปุจฉิตวา, “ภนเต อิทนนามาติ วุตเต, ตสสายสมโต ปุพพกมม ฆเกนโต อาห

[บุรพกรรมของพระสีวลี]

“ภิกขเว อิต เอกนวุตติกเป เวปสสิ ภควา โลก อุปชชิตวา เอกสมิ สมเย ฆนปทจาริก จริตวา ปีตุ นคร ฆจจากมาสิ.

ราชา พุทธรูปมุขสส ภิกขุสงฆสส อาคนตูกทาน สขเซตวา

นาคราน ฆาสน เปเสสิ “อาคนตวา มยห ทานะ สหายกา โหนตติ.

เต ตถา กตวา “รณญา ทินนทานโต อติเรกตร ฆสสามาติ สดถาร นิมนเตตวา

ปนทิวเส ทาน ปฏियाเทตวา รณญ ฆาสน ปหิณิส.

ราชา อาคนตวา เตส ทาน ฆิสวา “อิต อธิกตร ฆสสามิติ ปุนทิวเส สดถาร นิมนเตสิ.

เนว ฆาชา นาคเร ปราชेत ฆกขิ.

๑ ขุททกนิกายสส อุทานะ ปน สุปปวาสา โกลยธิตา สดต วสสานิ คพภ ฆาเรติ สดตาท ฆุพพคพภา -อิต ฆิสสติ.

น นาครา ราชาน.

นาครา ฉฐฐว วาเร “เสวทานิ, ยถา ‘อิเมสํ ทาเน อิทนนาม นตถิติ น สกกา^๑ วตตุ, เอวํ ทานํ ทสสามาติ จินเตตวา
ปุนทิวเส ทานํ ปฏियाเทตวา “กินนุ โข เอตถ นตถิติ โอลเณตา อลลมธูเมว นาททสสุ.

ปกกมธู ปน พหุ อตถิ.

เต อลลมธูสสตาย จตุสสุ นครทวารesu จตตาริ สหสสานิ คาหาเปตวา ปถินีสสุ.

อเถโก ขนปทมนุสโส คามโกชกํ ปสสิตุํ อากจณนโต อนตรามคเค มธูปฏุลํ ทิสวา มกชิกา ปลาเปตวา สาขํ ฉินทิตวา
สาขาทณทเกเนว สทุธิ มธูปฏุลํ อาทาย “คามโกชกสส ทสสามิติ นครํ ปาวิสิ.

มธูตตาย คโต ตํ ทิสวา “อมโก วิกกถินียํ มธุนติ ปุจจि.

“น วิกกถินียํ สามิติ.

“หนท อิมํ กหาปณํ คเหตุวา เทหิติ.

โส จินเตสิ “อิทํ มธูปฏุลํ ปาทมตตปิ นาคชติ, อยํ ปน กหาปณํ เทติ, พุกหาปณโก มถญเ, มยา วทเมตตุํ วฏฏตติ.

อล นํ “น เทมีติ อาห.

“เตนหิ เทว กหาปณเ คณหาหิติ.

“ทวิหิปี น เทมีติ.

เอวํ ตาว วทเมตสิ, ยาว โส “เตนหิ อิมํ สหสสํ คณหาหิติ ภาณทิกํ อูปเนสิ.

อล นํ โส อาห “กินนุ โข ตวํ อุมมตตโก, อุกาทุ กหาปณานํ ฐปโนกาสิ น ลภสิ,
ปาทปิ อนคชนต^๒” มธู ‘สหสสํ คเหตุวา เทหิติ วเทสิ, กินนาเมตนติ.

“ชานามหํ โภ, อิมินา ปน เม กมมํ อตถิ, เตเนวํ วทามิติ.

“กิ กมมํ สามิติ.

“อมเทหิ วิสสิสส สมนาสมพทสส อฏฐสฏฐิสมนสสทสสปริวารสส มหาทานํ สขชิตํ,
ตเตรกํ อลลมธูเมว นตถิ, ตสฺมา เอวํ คณหาหิติ.

“เอวํ สนเต, นาทํ มูเลน ทสสามิ, สเจ อหิปี ทาเน ปตตี ลภามิ, ทสสามิติ.

โส คณตวา นาครานํ เอตมตถํ อาโรเจสิ.

นาครา ตสฺส สททาย พลวภาวํ ญตวา “สาธู ปตติโก โทตฺตติ ปฏิชานีสสุ.

๑ ส. ม. ย. เอตถนตเร โหติ -อติ อตถิ.

๒ ม. น อคชนก.

เต พุทฺธปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิสิตาเปตฺวา ยาคุชชชกํ ทตฺวา มหตี สุวณฺณปาตี อหฺราเปตฺวา มธฺปฏฺฐลํ ปิฬาเปสฺสุ.

เตเนว มนุสฺเสน ปณฺณาการตถาย ทธิวารโกปิ อาหฺนฺโฏ อตถิ.

โส ตปิ ทธี ปาติยํ อากิริตฺวา เตน มธฺนา สนฺเทตฺวา พุทฺธปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส อาทิตฺโต ปฏฺฐาย อทาสี.

ตํ ยาวทตฺถํ คณฺหนตฺวานํ สพฺเพสํ สมฺปาปฺณิ.

อฺตตฺริปิ อวสิฏฺฐํ อโหสิเยว.

“เอวํ โลกํ กถํ ตาว พหฺนฺนํ ปาปฺณิตฺติ น จินฺเตตฺตพฺพํ.

ตํ ทิ พุทฺธานุภาเวน ปาปฺณิ.

พุทฺธวิสโย น จินฺเตตฺตพฺโ.

จตตาริ^๑ ทิ “อจินฺเตยฺยานิตฺติ วุตตานิ.

ตานิ^๒ จินฺเตนฺโต อุมมาทสฺเสว ภาคี โหตฺตี.

โส ปุริโส เอตตํ กมฺมํ กตฺวา อายุหฺปรีโยसानเ ทเวโลกเ นิพฺพตฺติตฺวา เอตตํ กาลํ สํสรนฺโต

เอกสฺมี สมเย ทเวโลกา จวิตฺวา พาราณสียํ ราชกุเล นิพฺพตฺโต ปิตุ อจฺเจยน รัชชํ ปาปฺณิ.

โส “เอกํ นครํ คณฺหิสฺสามิตฺติ คณฺตฺวา ปริวารเสสิ นาครานญจ สาสนํ ปหิณฺนิ “รัชชํ วา เทนฺตุ ยุทฺธํ วาติ.

เต “เนว รัชชํ ทสฺสาม, น ยุทฺธนฺติ วตฺวา จุฬทวารเรทฺติ นิภฺขมิตฺวา ทารูทกาทินิ อหฺรณฺติ สพฺพกิจฺจาณิ กโรนฺติ.

อิตโรปิ จตตาริ มหาทวารานิ รกฺขนฺโต สตตทิวสสตตฺมาสาธิกานิ” สตต วสฺसानิ นครํ อฺปรฺนฺติ.

อถสฺส มาตา “กึ เม ปุตฺโต กโรตฺตีติ ปุจฺฉิตฺวา “อิทฺนฺนาม เทวิตฺติ ตํ ปวตฺตี สุตฺวา

“พาลโ มม ปุตฺโต, คจฺฉนฺ ตสฺส ‘จุฬทวารานิ ปิธาย นครํ อฺปรฺนฺตฺตฺติ วเทถาติ.

โส มาตุ สาสนํ สุตฺวา ตถา อทาสี.

นาคราปิ พหิ นิภฺขมิตฺตุ อลภนฺตา สตตเม ทิวเส อตตโน ราชานํ มาเรตฺวา ตสฺส รัชชํ อทฺสฺสุ.

โส อิมํ กมฺมํ กตฺวา อายุหฺปรีโยसानเ อวิจิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา, ยาวายํ มหาปฐฺวี โยชนมตฺตํ อฺสฺสนนา,

ตาว นิรเย ปจิตฺวา จตฺนํ จุฬทวารานํ ปิหิตตฺตา ตโต จุโต เอตฺติสฺสาเอว มาตุ กุจฺฉิสฺมี ปฏฺฐิสฺนฺธิ คเหตฺวา

สตตฺมาสาธิกานิ สตต วสฺसानิ อนฺโตกุจฺฉิสฺมี วสิ, สตต ทิวसानิ โยนิมุเข ติริยํ นิปฺขชฺชิ.

๑ อจ. จตฺกุก. ๒๑/๑๐๔.

๒ ยานิ [?].

๓ สตตฺมาสาธิกานิ -อิตฺติ ยุตตตร.

เอวี่ ภิกขเว สีวลี ตทา นครี อปรนุธิตวา คหิตกมเมน เอตตกั กาลั นีรเย ปจิตวา
จตุณัน จุฬทวารานัน ปิหิตตดา ตสสาเยว มาตุ กุจฉิมหิ ปฏิสนุธี คเหตุวา เอตตกั กาลั กุจฉิมหิ วลี,
นวมธูโน ทินนตตา ลากคค ยสคคปปโต ชาโตติ.

[พวกภิกษุชมเชยบุญของเรวตะ]

ปุเนกทิวสั ภิกขู กถั สมภูฐาเปสึ “อโห สามเณรสส ลาโภ, อโห ปุณญั,
เยน เอเกน ปณจณัน ภิกขุสตานัน ปณจ ภูฎาการสตานิ กตานีติ.

สตถา อากนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนนินินนาติ ปุจฉิตวา, “อิมาย นามาติ วุตเต,
“ภิกขเว มยหิ ปุตตสส เนว ปุณญั อตถิ, น ปาปี, อุภยมสส ปหีนนุติ วตวา พราหมณวคเค อิมั คากมาห

“โยธ ปุณญญจ ปาปญจ อโภ สงคั อุปจจา
อโสกั วิรัช สุธธั ตมหิ พุริมิ พราหมณนติ.

ขทิวรณียเรวตตเถรวตถุ.

๑๐. อภยตริตีถิวตถุ.

“รมณียานีติ อิมั รมณเทสนั สตถา เซตวเน วิหรนโต อภยตริ อิตถิ อารพภ กเถสิ.

[หญิงนกรโสภินียัจตพระเถระให้หลง]

เอโก กิร ปินทปาติโก ภิกขุ สตถุ สนติเก กम्मภูฐานัน คเหตุวา เอกัง ชินญญยานัน ปวิสิตวา สมณธมมัม กโรติ.

อถ เอกา นครโสภินี อิตถิ ปุริเสน สพธิ “อหัง อสุภภูฐานนาม คมิสสามิ, ตตถ อากจเฉยยาสิตี สงเกตัง กตวา อคมาสิ.

โส ปุริโส นาคจฉิ.

สา ตสส อากมนมคคัง โอลเณตี ตัง อทิสวา อุกกณฐิตา อิตโต จิตโต จ วิจรมานา ตัง อญยานัน ปวิสิตวา

เถรัง ปลลนัง อากุชิตวา นิสินัน ทิสวา อิตโต จิตโต จ โอลเณยมานา อญญัง กญจ อทิสวา

“อัย ปุริโสเอว อิมสส จิตตัง โมหเสสามิติ ตสส ปุริโต ฐตวา ปุนปปุนัน นีวตถสาฎกั โมเจตวา นีวาเสตี,

เกเส มุญจิตวา พนธติ, ปาณิ ปหริตวา หสตี.

เถรสส สัเวโค อุปปชชิตวา สกสสิริัง ฬริ.

โส “กินนุ โข อิทนติ จินเตสิ.

[พระศาสดาทรงแสดงธรรมแก่พระเถระ]

สตาปิ “มม สนติกา กम्मภูฐานัน คเหตุวา ‘สมณธมมัม กริสสามิติ คตสส ภิกขุโน กา นุ โข ปวตตีติ อุปธาเรนโต

ตัง อิตถิ ทิสวา ตสสา อนาจารกิริยัม เถรสส จ สัเวคูปตตี ญตวา คนธกญญัน นิสินโนว เตน สพธิ กเถสิ

“ภิกขุ, กามคเวสกานัน อรมณญฐานเมว วิตราคานัน รมณญฐานัน โหตีติ

เอวญจ ปน วตวา โอลาสัง ฬริตวา ตสส รมมัม เทเสนโต อิมั คากมาห

“รมณียานิ อรณญานิ

ยตถ น รมตี ชโน

วิตราคา รมเสสนติ

น เต กามคเวสินติ.

[แก้้อรรถ]

ตตถ อรณญานีติ สุปุปพิตตรุนวณสนทพมณชิตานิ วิมลลิลสมปนนานิ อรณญานิ นาม รมณียานิ.

ยตถาติ เยสุ อรณญेषุ วิกสิเตสุ วยิ ปทุมวเนสุ คามมกชิกา กามคเวสโก ชโน น รมติ.

วิตราคาติ วิตราคา ปน ชีณาสวา รมมรชกรรา วยิ ปทุมวเนสุ ตถารูเปสุ อรณญेषุ รมิสสนติ.

กัการณา? น เต กามคเวสินติ ยสมา เต กามคเวสิน น โหนตีติ อตถโ.

เทสนาวसानเ โส เถโร ยถานิสินโน ว สห ปฏิสมภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวา อากาเสนาคนฺตฺวา ภูตึ กโรนฺโต
ตถาคตฺสส ปาเท วนฺทิตฺวา อคฺมาสีติ.

อณฺเฏตริตถิวตฺถุ.

อรหนตฺวคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา.

สตฺตโม วคฺโค.

๘. สหสวคฺควณฺณา

๑. ตมพทฐิกโจรฆาตกตถุ.

“สทสสมปิ เจ วาจาติ อิมม ฆมมเทสนน สตถา เวพฺพเน วิหรนโต ตมพทฐิกโจรฆาตก อารพภ กเถสิ.

[เพชฌฆาตเคราะห์แดง]

เอกุนปลยจสตา กิร โจรา คามฆาตกาทีนิ กโรนตา ซีวิตํ กปเปสฺสุ.

อเถโก ปุริโส นิพพิทฐปิงคโล ตมพทฐิกโก เตสํ สนตีกํ คนตฺวา “อหปี ตุมเหติ สทธี ซีวิสสามีติ อาห.

อถ นํ โจรฆฏฐกสส ทสเสตฺวา “อัยปี อมหากํ สนตีกเว วสิตุํ อิจฉตีติ อาหํสฺสุ.

อถ นํ โจรฆฏฐโก โอลเถตฺวา “อัย มาตฺถุ ญนํ ฉินฺทิตฺวา ปิตฺถุ วา คลโลทิตํ นิหริตฺวา ขาทนสมตฺถเถ อติกกขไฟฺติ จินฺเตตฺวา “นตเถตสส อมหากํ สนตีกเว วสนกัจจนฺติ ปฏิกฺขิปี.

โส เอวํ ปฏิกฺขิตโตปี อคนตฺวา เอกนตฺสเสว อนตฺวาสิกํ อุกฺกฐนฺโต อาราเธสิ.

โส ตํ อาทาย โจรฆฏฐกํ อุกฺกฐนิตฺวา “สามิ ภทฺทโก เอส, อมหากํ อุกฺการโก สงคณฺหถ นนฺติ ยาจิตฺวา โจรฆฏฐกํ ปฏิจฺฉาเปสิ.

อเถกทิวสํ นาครา ราชปุริเสหิ สทธี เอกโต หุตฺวา เต โจเร คเหตฺวา วินิจฺฉยามจฺจันนํ สนตีกํ นยีสฺสุ.

อมจฺจา เตสํ ผรสุณา สีสจฺฉนฺทํ อาณานิเปสฺสุ.

ตโต “โก ญ โข อิม มาเรสสตีติ ปรีเยสนฺตา เต มาเรตุํ อิจฉนฺตํ กณฺจิจ อทิสฺวา โจรฆฏฐกํ อาหํสฺสุ “ตวํ อิม มาเรตฺวา ซีวิตถฺยเจว ลภิสฺสสิ สมมานถฺจ, มาเรหิ เนติ.

โสปี อตตฺวานํ นิสฺสาย วสิตตฺตา มาเรตุํ น อิจฉิ.

เอเตนฺอุปายเณ เอกุนปลยจสเต ปุจฺฉีสฺสุ.

สพเพปี น อิจฉีสฺสุ.

สพพปจฺฉา ตํ นิพพิทฐปิงคโล ตมพทฐิกํ ปุจฺฉีสฺสุ.

โส “สาธฺตุตี สมปฏิจฺฉิตฺวา เต สพเพปี มาเรตฺวา ซีวิตถฺยเจว สมมานถฺจ ลภิ.

[เพชฌฆาตออกจากตำแหน่งเวลาแก่]

เอเตนฺอุปายเณ นครสส ทกฺขินทิสโตปี ปลย โจรสตานิ อาเนตฺวา อมจฺจันนํ ทสเสตฺวา,

เตหิ เตสํ สีสจฺฉนฺทเถ อาณตฺเต, โจรฆฏฐกํ อาทิจ กตฺวา ปุจฺฉนฺตา กณฺจิจ มาเรตุํ อิจฉนฺตํ อทิสฺวา

“ปุริมทิวเส เอโก ปุริโส ปลยจสเต โจเร มาเรสิ, กหนฺนุ โข เอโสติ,

“อสุกฺกฐานเณ อมเหหิ ทิกฺกฐิตฺวา วุตเต, ตํ ปกโกสาเปตฺวา “อิม มาเรหิ, สมมานํ ลจฺฉีสตี อาณานิเปสฺสุ.

โส “สาธติ สมปฏิจฉิตวา เตปี มาเรตวา สมมานํ ลภี.

อล เต “ภททโก อัยํ ปุริโส, นิพทธี โจรฆาตกเมเวตํ กริสสามาตี มนเตตวา ตสส ตํ ฐานนตริ ทตวา สมมานํ กริสฺ.

โส ปจฉิมทิสโตปี อุตตรทิสโตปี อาณีเต ปญจสเต ปญจสเต โจเร ฆาเตสิเยว.

เอวํ จตุหิ ทิสาหิ อาณีตานิ เทว สหสฺสานิ มาเรตวา

ตโต ปญฺฐาย เทวสิกํ “เอกํ เทวาตี อาณีตานีเต มนุสฺเส มาเรนโต ปญจปณฺณาส สํวจฺจรานี โจรฆาตกกมฺมํ อกาสิ.

โส มหลลกกาเล เอกปฺปหาเรณ สีสํ ฉินฺทิตุํ น สกโกตี, เทว ตโย วาเร ปหรนฺโต มนุสฺเส กิลเมตี.

นาครา จินตยีสฺ “อณฺโณปี โจรฆาตโก อฺปฺปชฺชิสฺสติ, อัยํ อตีวีย มนุสฺเส กิลเมตี, กิ อิมินาตี ตสส ตํ ฐานนตริ หริสฺ.

โส ปุพฺเพ โจรฆาตกกมฺมํ กโรนฺโต

“อหตฺสากฺเก นิวาเสตุํ, นวสปีนา สงฺขตํ ชีรยาคุ ปาตุํ, สฺมนปฺปมานิ ปิลนฺธิตุํ, คนฺเธหิ” วิลิมปีตฺนตี อิมานิ จตฺตารี น ลภี.

โส ฐานา จาวิตทิวเส “ชีรยาคุ เม ปจฉาตี วตวา อหตฺตสฺมนมาลาวิเลปนานิ คาหาเปตวา นทึ คนฺตวา นหาตวา
อหตฺตถานี นิวาเสตวา มาลา ปิลนฺธิตวา คนฺเธหิ อฺนฺลิตตคฺตโต เคหํ อากนฺตวา นีสีหิ.

อลสฺส นวสปีสงฺขต ชีรยาคุ ปุโรโต ฐฺเปตวา หตฺถโรวโนทกํ อาหริสฺ.

[นายตมพพาทฐิกะทำบุญแก่พระสารีบุตร]

ตสมิ ฆเณ สารีปุตฺตตเถโร สฺมาปตฺตีโต วุฏฺฐาย “กตถ นฺ โข อชฺช มยา คนฺตพฺพนตี อตฺตโน ภิกฺขวาจารย์ โอลเณนโต

ตสฺส เคเห ชีรยาคุ ทิสวา “กริสฺสติ นฺ โข เม โส ปุริโส สงฺคหนตี อฺปฺธาเรนโต

“มํ ทิสวา มม สงฺคหํ กริสฺสติ, กริตฺวา จ ปน มหาสฺมปตฺตี ลภิสฺสติ อัยํ กุลปฺตฺโตตี ญฺตวา

จิวริ ปารุปีตวา ปตฺตมาทาย ตสฺส เคหฺทวาเร ฐิตเมว อตฺตานํ ทสฺเสสิ.

โส เถริ ทิสวาว ปสนฺนจิตฺโต จินฺเตสิ “มยา จิริ โจรฆาตกกมฺมํ กตํ พหุ มนุสฺสา มาริตา, อิทานิ เม เคเห ชีรยาคุ ปฏฺยิตฺตา,

เถโร จ อากนฺตวา มม เคหฺทวาเร ฐิตํ, อิทานิ มยา อยฺยสฺส เทยฺยธมฺมํ ทาตุํ วุฏฺฐิตีตี ปุโรโต ฐฺปีตํ ยาคุ อปเนตวา

เถริ อฺปฺสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา อนฺโตเคเห นีสีหาเปตวา ปตฺเต ชีรยาคุ อากิริตฺวา นวสปี อาสิณฺจิตฺวา เถริ วิชฺมาโน อญฺฐาสี.

อลสฺส ทิฆรตฺตํ อลทฺรปฺพพตฺตาย ชีรยาคุ ปาตุํ พลวา อชฺฌาสโย อโหสิ.

เถโร ตสฺสชฺฆมาสยํ ญฺตวา ตํ “อฺปฺสาสก อตฺตโน ยาคุ ปิวาตี อาห.

โส อณฺญสฺส หตฺถเอ วิชนี ทตวา สยํ ยาคุ ปิวี.

เถโร วิชฺมานํ ปุริสํ “คจฺฉ, อฺปฺสาสกเมว วิชาหิตี อาห.

โส วิชฺยมาโน กุจฺฉิปุริ ยาคุ ปิวิตฺวา อากนฺตวา เถริ วิชฺมาโน ฐฺตฺวา กตภตฺตกิจฺจสฺส เถรสฺส ปตฺตํ อคฺคเหสิ.

เถโร ตสส อนุโมทนี อารภี.

โส อตตโน จิตต์ เณรสส ฆมมเทสนานุกตฺ กาทฺ นาสกฺขี.

เถโร สลลภเขตฺวา “อุปาสก กสฺมา จิตต์ เทสนานุกตฺ กาทฺ น สกโกสฺสีติ ปุจฺฉิ.

“ภนฺเต มยา ทีฆรตต์ กกฺขพกมฺม กตฺ, พหุ มนุสฺสา มาริตา,
ตมฺหํ อตตโน กมฺม สรณฺโต จิตต์ อyyยสฺส เทสนานุกตฺ กาทฺ นาสกฺขินฺติ.

เถโร “วณฺเจสฺสามิ นนฺติ จินฺเตตฺวา “กึ ปน ตวํ อตตโน รุจฺฉิยา อกาสิ, อณฺเวยฺหิ การิโตสฺสีติ.

“ราชา มํ การาเปสิ ภนฺเตติ.

“กึ นุ โข เต อุปาสก เอวํ สนฺเต, อุกฺสลํ โหตีติ.

[นายตัมพทฐิกะตายไปเกิดในดุสิตบุรี]

มนทธาตุโก อุปาสโก เณเรวํ วุตฺโต “นตฺถิ มยฺหํ อุกฺสณฺติ สลฺลภี หุตฺวา “เตนฺหิ ภนฺเต ฆมฺมํ กเถถาติ.

โส เณเร อนุโมทนี กโรนฺเต เอกคฺคจิตฺโต หุตฺวา ฆมฺมํ สฺสณฺโต โสตาปตฺติมคฺคสฺส โอโรโต อนุโลมิกํ ขนฺตี นิพฺพตฺเตสิ.

เถโรปิ อนุโมทนี กตฺวา ปกฺกามิ.

อุปาสกํ โลกํ เณรํ อนุคนฺตฺวา นีวตฺตมานํ เอกา ยกฺขินี เณฺเวเสน อาคนฺตฺวา อูเร ปหริตฺวา มาเรสิ.

โส กาลํ กตฺวา ตฺสิตฺปุเร นิพฺพตฺติ.

[กัลยามิตรเป็นเหตุให้เกิดในดุสิต]

ภิกฺขุ ฆมฺมสภายํ กถํ สมฺภูทฺธาเปสุ “โจรฆาตโก ปณฺจปณฺณาส วสฺसानิ กกฺขพกมฺมํ กตฺวา อชฺเชว ตโต มุตฺโต,
อชฺเชว เณรสฺส ภิกฺขํ ทตฺวา อชฺเชว กาลกโต, กหํ นุ โข นิพฺพตฺโตติ.

สตฺถา อาคนฺตฺวา “กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนินฺสิ นนฺตาติ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาติ วุตฺเต,
“ภิกฺขเว ตฺสิตฺปุเร โส นิพฺพตฺโตติ อาห.

“กึ ภนฺเต วเทถ, เอตฺตํ กาลํ เอตฺตเก มนุสฺเส ฆาเตตฺวา ตฺสิตฺวิมานे นิพฺพตฺโตติ.

“อาม ภิกฺขเว มหฺนฺโต เตน กัลยามิตฺโต ลทฺโธ, โส สาริปุตฺตสฺส ฆมฺมเทสนํ สุตฺวา อนุโลมญฺญํ นิพฺพตฺเตตฺวา อิตฺโต จุโต
ตฺสิตฺวิมานे นิพฺพตฺโตติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

“สุภาสิตํ สฺมิตฺวาน

นคเร โจรฆาตโก

อนุโลมขนฺตี ลทฺธาน

โมทติ ติวงฺคโตติ.

“ภนเต อนุโมทนาภกา นาม น พลวา^๑, เตน กต อกุสลกมม มหนต, กถ ตตตเคน วิเสส นิพพตเตสตี.

สตถา “ภิกขเว มยา เทสิตธมมสส ‘อปปี วา พหุ วาติ มา ปมาณ คณห, เอกวาจาปี หิ อตถนิสสิตา เสยโยเอวาติ วตวา
อนุสนธิ ฆณฺเฑววา ธมม เทเสนโต อิม คากมาห

“สหสสมปี เจ วาจา อนตถปทสยหิตา
เอก อตถปท เสยโย ย สุตวา อุปสมมติ.

[แก้อรธ]

ตตถ สหสสมปีติ ปริจเทวจน.

เอก สหสส เทว สหสสานิติ เอว สหสเสน เจปี ปริจฉินนา วาจา โหนติ,
ตา จ อนตถปทสยหิตา อากาสวณณปพทวณณวณณานินิ” ปกาสเกหิ อนิพพานทีปเกหิ อนตถเกหิ ปเทหิ สยหิตา,
ยาว พหุกา โหนติ, ตาว ปาปีกาเอวาติ อตถ.

เอก อตถปทนติ ย ปน “อัย กาโย, อัย กายคตา สติ, ติสโส วิชชา อนุปปตตา”, กต พุทธาน สาสนนติ
เอวรूपิ เอกปี อตถปท สุตวา รากาทีน วุสเมน วุสสมมติ,
ต อตถสารก นิพพานปปฏิสยุดต ขนธธาตุอายตนอินทริยพลโพชฌงคสตีปฏฐานปริทีปก เอกปี ปท เสยโยเอวาติ อตถ.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตติผลาทีน ปาปุณีสูติ.

ตมพทฐิกโจรฆาตกตถุ.

๑ พลวติ -อติ ยุตตตร. ญ.ว.

๒ อากาสวณณน ... วณณานินิ -อติปิ ทิสสตี. ส. ม. ย. อากาสวณณนาปพทวณณวณณานินิ.

๓ ม. อนุปปตโต.

๒. ทารุจิริยตเถรวตถุ.

“สหสสมปิ เจ คาถาติ อิมं ธรรมเทศนํ สุตถา เขตวเน วิหรนโต ทารุจิริยตเถรํ อารพภ กเถสิ.

[ทารุจิริยะสำคัญว่าตนเป็นอรหันต์]

เอกสมิ ทิ กाले พหุ มนุสสา นาวาย มหาสมุทท์ ปกขนทิตวา, อนโตมหาสมุทเท ภินนาย นาวาย, มจจกจจปภกขา อหะสุ.

เอโกเวตถ เอกํ ผลกํ คเหตุวา วายมนโต สุปปารกปฏภูณตีโร โอกกมิ.

ตสส นีวาสนปารุปนํ นตถิ.

โส อณญํ ภิกขุ อปสสนโต สุขขกฏฐทณชก^๑ วาเกหิ ปลิเวฐฐตวา นีวาสนปารุปนํ กตวา

เทวกุลโต กปาลํ คเหตุวา สุปปารกปฏภูณํ อคมาสิ.

มนุสสา ตํ ทิสวา ยาคุกตตาทินี ทตวา “อัย เอโก อรหติ สมภาเวสุ.

โส, วตถะสุ อุนีเตสุ, “สจาทํ นีวาเสสสามิ วา ปารุปิสสามิ วา, ลากสกกาโร เม ปริหายิสสตีติ

อานีตานี^๒ ปกขิปิตวา ทารุจिरาเนว ปริทหิ.

อถสส พหุหิ “อรหติ วุจจมานสส,

เอว เจตโส ปริวิตกโก อูทปาหิ “เย โข เกจิ โลเก อรหนโต วา อรหตตมคคํ วา समाปนนา, อหํ เตสํ อณญตโรติ.

อถสส ปุราณสาโลหิตา เทวตา เอว จินเตสิ.

ปุราณสาโลหิตาติ ปุพเพ เอกโต กตสมณธมมา.

[ประวัติเดิมของทารุจิริยะ]

ปุพเพ กิร กสสปทสพลสส สาสเน โอสกกมานเน สามณเระทินี วิปการํ ทิสวา สตต ภิกขุ สเวคปตตวา

“ยาว สาสนสส อุนตรธานํ น โหติ, ตาว อตตโน ปติภุญํ กริสสามาติ สุวณณเจตีย์ วนทิตวา อรณญํ ปวิภูฐา

เอกํ ปพพตํ ทิสวา “ซีวีเต สาลยา นีวตตนตฺ, นีราลยา อิมํ ปพพตมภีรुหนตฺติ วตวา นิสเสณี พนชิตวา

สพเพปิ ตํ ปพพตํ อภีรुยห นิสเสณี ปาเตตวา สมณธมมํ กรีสุ.

เตสุ สงฆตเถโร เอกรตตาทิกกเมเนว อรหตตํ ปาปุณิ.

โส อนนตตตทเห นาคลตาทนตกภูญํ ขาทิตวา อุตตรกรุโต ปินชปาตํ อาทริตวา เต ภิกขุ ออาห

“อาวุโส อิมํ ทนตกภูญํ ขาทิตวา มุขํ ไรวิตวา อิมํ ปินชปาตํ ภุชถาติ.

“กิมปน ภนเต อมเหหิ เอวํ กตีกา กตา ‘โย ปฐุมํ อรหตตํ ปาปุณนาติ, เตนามถํ ปินชปาตํ อวเสสา ภุชชิสสนตีติ.

๑ ส. ม. ย. สุขขกฏฐทณชเก.

๒ ส. ม. ย. ตานี.

“โน เหน้ อวูโสติ.

“เตนหิ สเจ มยปี ตุมเห วิย วิเสสํ นิพพตเตยยาม, สยํ อหริตวา ภูณชิสสามาติ น อิจฉีส.

ทุติยทิวเส ทุติยตเถโร อนาคามีผลํ ปาปุณนิ.

โสปี ตเถว ปิณชปาตํ อหริตวา อิตเร นิมนเตสิ.

เต เอวมาหํสุ “กึ ปน ภนเต อมเหหิ เอวํ กติกา กตา

‘มหาเถเรณ อภตํ ปิณชปาตํ อภูณชิตวา อนุตเถเรณ อภตํ ภูณชิสสามาติ.

“โน เหน้ อวูโสติ.

“เอวํ สนเต, ตุมเห วิย มยปี วิเสสํ นิพพตเตตวา อตตโน ปุริสกาเรณ ภูณชิตุํ สกโกณฑา ภูณชิสสามาติ น อิจฉีส.

เตสํ^๑ อรหตตปุตโต ภิกขุ ปรินิพพายิ, อนาคามี พุทโธโลกะ นิพพตติ.

อิตเร ปญจ วิเสสํ นิพพตเตตุํ อสกโกณฑา สุตตเม ทิวเส กาลํ กตวา เทวโลกะ นิพพตตา

อิมสมิ พุทฺธุปปาเท ตโต จวิตวา ตตถ ตตถ กุลฆเรสุ นิพพตตีสุ.

เตสุ เอโก ปุกกุสาติ ราชา อโหสิ, เอโก กุมารกสสป, เอโก ทารุจิริโย, เอโก ทพโพ มลลปุตโต, เอโก สภियो ปริพพาชโกติ.

ตตถ โย โส พุทโธโลกะ นิพพตตภิกขุ ตํ สนธาเยตํ วุตตํ “ปุราณสาโลหิตา เทวตาทิ.

[พหุหมบอกความจริงแก่ทารุจิริยะ]

ตสส พุทฺธโน เอตทโหสิ “อัย มยา สหิ นิสเสณิ พนธิตวา ปพพตํ อภริทิตวา สมณธมมํ อกาสิ,

อิทานิ อิมํ ลหิ คเหตุวา จรนโต วินสเสยย, สเวเชสสามิ นนติ.

อถ นํ อุปสงกมิตวา เอวมาห “เนว โข ตวํ พาทิย อรหา, นาปี อรหตตมคคํ สમાปนโน,

สาปี เต ปฏิปทา นตถิ, ยาย ตวํ อรหา วา อสิ อรหตตมคคํ วา สમાปนโนติ.

พาทิโย อากาเส รุตวา กเถนตํ มหาพหุमानํ โอลเกตวา จินเตสิ “อโห ภาริยํ กम्मํ กตํ, อหํ ‘อรหามหิติ จินเตสิ,

อญจ มํ ‘น ตวํ อรหา, นาปี อรหตตมคคํ สમાปนโนติ วทติ, อตถิ นุ โข โลกะ อญญู อรหาติ.

อถ นํ ปุจฉิ “อตถิ นุ โข เอตริหิ เทวเต โลกะ อรหา วา อรหตตมคคํ วา สમાปนโนติ.

อถสส เทวตา อัจจิกขิ “อตถิ พาทิย อุตตเรสุ ชนปเทสุ สาวตถิ นาม นครํ, ตตถ โส ภควา เอตริหิ วิหริติ อรหํ สสมาสมพุทฺโธ,

โส หิ พาทิย ภควา อรหา เจว อรหตตาย จ ธมมํ เทเสตีติ.

๑ ส. ม. ย. เตสุ.

๒ ส. ย. เอตถนตเร ปุริสสุตติวา -อติ อตถิ.

[ทารุจิริยะไปเฝ้าพระเจ้าศาสดา]

พาหิโย รตติภาเค เทวตายน ถัง สุตฺวา สํวิคฺคมาณโส ตํขณณฺเวยว สุปฺปารกา นิกฺขมิตฺวา เอกรตฺติวาเสน สาวตถิ อคฺมาสิ.

สพฺพํ วิสโยชนสติกํ มคฺคํ เอกรตฺติวาเสนว อคฺมาสิ.

คจฺจนฺโต จ ปน เทวตานุภาเวน คโต.

“พุทฺธานุภาเวนาติปิ วทนฺติเยว.

ตสมิ ปน ขณฺ สตฺธา สาวตถิ ปิณฺฑาย ปวิภูริฏฺโหติ.

โส ภูตฺตปาตฺราเส^๑ กายาลลฺยิ วิโมจฺนตฺถาย อพฺโภกาเส จงฺกมนฺเต สมฺพหฺล ภูทฺทํ “กหํ เอตฺรหิ สตฺธาติ ปุจฺฉิ.

ภูทฺทํ “สาวตถิ ปิณฺฑาย ปวิภูริฏฺโหติ วตฺวา ตํ ปุจฺฉิสฺสุ “ตฺวํ ปน กุโธ อาคโตสฺสตี.

“สุปฺปารกโต อาคโตมฺหิตี.

“กทา นิกฺขนฺโตสฺสตี.

“หฺยโย สายํ นิกฺขนฺโตมฺหิตี.

“ทฺรโตสิ อาคโต, นิสฺสิท ตาว, ปาเท โธวิตฺวา เตเลน มกฺขตฺวา โถกํ วิสฺสมาหิ, อาคตฺกाल สตฺถารํ ทกฺขิสฺสสฺสตี.

“อหํ ภาเนตฺ สตฺถว วา อตฺตโน วา ชีวิตฺนตฺรายนํ น ชานามิ,

เอกรตฺเตเนวมฺหิ กตฺถจฺจิ อภูทฺตฺวา อนิสฺสิทฺวา วิสโยชนสติกํ มคฺคํ อาคโต, สตฺถารํ ปสฺสิตฺวา ว วิสฺสมิสฺสสามิตี.

โส เอวํ วตฺวา ตฺรมาณรูปํ สาวตถิ ปวิสิตฺวา ภาควนฺตํ อโนปมาย พุทฺธสิริยา ปิณฺฑาย จรฺนตํ ทิสฺวา

“จิสฺสํ วต เม โคตโม สมมาสมฺพุทฺโธ ทิฏฺฐิตี ทิฏฺฐิภูทฺธานโต ปฏฺฐาย โอนตฺสริโร คนฺตฺวา

อนฺตรวีสฺยํ ปณฺจปฺปติฏฺฐิตฺเตน วนฺทิตฺวา โคปฺพเกสฺสุ ทพฺพํ คเหตฺวา เอวมาท

“เทเสตฺถ เม ภาเนตฺ ภาควา ฆมฺมํ เทเสตฺถ, สุกฺคโต ฆมฺมํ ยํ มมสฺส ทิฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ.

[ทารุจิริยะบรรลู่พระอรหัตต์ แต่ยังเป็นคฤหัสถ์]

อถ นํ สตฺธา “อกาโล ตาว พาหิย, อนฺตรวีสฺย” ปวิภูริฏฺโหมหิ ปิณฺฑายาติ ปฏฺฐิกฺขิปี.

ตํ สุตฺวา พาหิโย “ภาเนตฺ สํสาเร สํสรฺนเตน กวฬิงการาหาโร น อลทฺพุทฺโพน, ตุมฺหากํ วา มยฺหํ วา ชีวิตฺนตฺรายนํ น ชานามิ, เทเสเถว เม ฆมฺมนฺติ.

สตฺธา ทฺุติยปี ปฏฺฐิกฺขิปีเยว.

๑ ส. ย. ภูตฺตปาตฺราโส.

๒ ส. ม. ย. อนฺตรฆรํ.

เอวํ กิรสฺส อโหสิ “อิมสฺส มํ ติฏฺฐกาโลโต ปฏฺฐาย สกฺลสรีรํ นิรฺนตฺรํ ปิตฺยา อชโฆตฺถตํ โหติ,
พลวปฺปิตฺเวโค ฌมฺมํ สุตฺวาปิ น สกฺขิสฺสตี ปฏฺวิวิชฺฌิตุํ, มขฺมตฺตฺตฺเพกฺขาย ตาว ติฏฺฐตฺตฺ,
เอกรตฺเตเนว วิสโยชนสฺสตีกํ มคฺคํ อาคตฺตฺตา ทโรปิสฺส พลวา, โสปี ตาว ปฏฺฐปฺปสฺสมภฺตฺติ.

ตสฺมา ทฺวิกฺขตฺตฺตฺ ปฏฺฐิกฺขิปิตฺวา ตตฺตฺยปี ยาจิตฺโต อนฺตรวិถิยํ ฐิตฺโต ว
“ตสฺมาตีห เต พาหิย เอวํ สิกฺขิตฺตฺตฺ ‘ติฏฺฐู ติฏฺฐมฺตฺตฺ ภาวิสฺสตีตีอาทินา’ นเยน ฌมฺมํ เทเสสิ.

โส สตถุ ฌมฺมํ สุนฺนโตเยว สพฺพาสเว เขเปตฺวา สห ปฏฺฐิสฺมภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

ตาวเทว จ ปน ภควนฺตํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ “ปริปุณฺณนฺเต ปตฺตจิวฺรณฺตี ปุณฺโฐ “น ปริปุณฺณนฺตี อาห.

อถ นํ สตถา “เตนหิ ปตฺตจิวฺรํ ปริเยสาหิตี วตฺวา ปกฺกามิ.

โส กิร วิสตีวสฺสสทฺสทานิ สมณฌมฺมํ กโรนฺโต
“ภิกฺขุณา นาม อตฺตนา ปจฺจเย ลภิตฺวา อณฺญํ อนโนโลเกตฺวา สยเมว ปริภุญฺชิตุํ วมฺมุตฺตีตี
เอภิกฺขุสฺสปี ปตฺเตน วา จิวฺเรน วา สงฺคหํ นากาสี.

เตนสฺส “อิทฺธิมยปตฺตจิวฺรํ น อุปฺปชฺชิสฺสตีตี ญตฺวา เอหิภิกฺขุภาเวน ปพฺพชฺชํ นาทาสี.

ตมฺปิ ปตฺตจิวฺรํ ปริเยสฺमानเมว เอกา ยกฺขินี เสนฺรุเปน อาคนฺตฺวา วามอฺรุหมฺหิ ปหฺริตฺวา ชีวิตฺกฺขยํ ปาเปสิ.

สตถา ปิณฺฑาย จริตฺวา กตภตฺตกิจฺจํ สมพฺพฺหุเลหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ นิกฺขมฺนฺโต พาหิยสฺส สรีรํ สงฺการมฺมฺฐาเน ปตฺตี ติสฺวา
ภิกฺขุ อาณาเปสิ “ภิกฺขเว เอกสฺมี เคหฺทฺวาเร ฐตฺวา มณฺจกํ ออาหาราเปตฺวา อิมํ สรีรํ นครโต นีหฺริตฺวา ฌาเปตฺวา ฐปฺ กโรธาตี.

ภิกฺขุ ตถา กรีสุ.

กตฺวา จ ปน วิหารํ คนฺตฺวา สตถารํ อุปฺสงฺกมิตฺวา อตฺตนา กตกิจฺจํ อโรเจตฺวา ตสฺส อภิสฺมปฺรายํ ปุจฺฉีสุ.

[ทารุจิริยะเลิศในทางขีปภาภิญญา]

อถ เนสํ ภควา ตสฺส ปรีนินฺพุตฺตภาวํ อาจิกฺขิตฺวา
“เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สาวากานํ ภิกฺขุณํ ขีปภาภิญญานํ, ยทฺธิทํ พาหิโย ทารุจิริโยตี เอตทคฺเค” ฐฺเปสิ.

อถ นํ ภิกฺขุ ปุจฺฉีสุ “ภนฺเต ตมฺเห ‘พาหิโย ทารุจิริโย อรหตฺตํ ปตฺโตตี วเทถ, กทา โส อรหตฺตํ ปตฺโตตี.

“มม ฌมฺมํ สุตฺกาเล ภิกฺขเวตี.

“กทา ปนสฺส ตมฺเหหิ ฌมฺโม กลิตฺโตตี.

“ปิณฺฑาย จรฺนฺเตน อนฺตรวิถิยํ ฐตฺวาตี.

“อุปมตตโก ทิ ฆนเต ตุมเหติ อนุตรวีถิยํ ฐตฺวา กถิตธมฺโม, กถํ โส ตาวตเถน วิเสสํ นิพพตเตสตี.

อถ เน สตถา “ภิกฺขเว มม ธมฺมํ ‘อุปปี วา พหุํ วาติ มา มินาถ’, อนเภาณิปี ทิ คธาสทสฺสานิ อนุตถนิสฺสีตานิ น เสยฺโย,
อตถนิสฺสีตํ ปน เอกมปี คธาปทํ เสยฺโยติ วตฺวา อนุสนฺธิ ฆมฺมุตฺวา ธมฺมํ เทเสนโต อิมํ คธามาห

“สทสฺสมปี เจ คธา อนุตถปทสฺมทิตา
เอกํ คธาปทํ เสยฺโย ยํ ฐตฺวา อุปสมมตีติ.

[แก้อรธ]

ตตถ เอกํ คธาปทนฺติ อุปปมาโท อมตํ ปทํ ๗เปฯ ยถา มตาดิ เอวรูปา เอกา คธาปี เสยฺโยติ อตถโ.

เสสํ ปุริมเนเนว เวทิตพฺพ.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตติผลาที่นิ ปาปุณีสฺสูติ.

ทารุจิริยตเถรวตถุ.

๓. กุณฑลเกสีเถรีวตถุ.

“โย จ คาคา สัต ภาเสติ อิม ฆมมเทสน สตถา เซตวเน วิหรนโต กุณฑลเกสี อารพภ กเถสิ.

[ธิดาเศรษฐีได้ใจเป็นสามี]

ราชคเห กिर เอกา เสฏฐิธิดา โสฬสสุทเทสิกา อภิรูปา อโหสิ ทสสนียา.

ตสมิถจ วเย ธิดา นาริโย ปุริสขมาสยา โหนติ ปุริสโลลา.

ถน น มาตาปิตโร สตตถุมิกสส ปาสาทสส อูปริมตเล สิริคพเพ วาเสสุ เอกเมวสสา ทาสี ปริจาริก อกสู.^๑

อเถก กุลปุตโต โจรกมม กโรนโต คเหตุวา ปจฉาพาท^๒ พนิตวา จตูกเก จตูกเก กสาหิ ปหริตวา อาชาตณ นยีส.

เสฏฐิธิดา มหาชนสส สท สุตวา “กินนุ โข เอตนติ ปาสาทตเล ธุตวา โอโลเกนตี ตํ ทิสวา ปฏิพทจจิตตา หุตวา
ปตถยมานา อาหาร ปฏิกขิปิตวา มถจเก นิปชช.

ถน น มาตา ปุจฉิ “กั อิท อมมาติ.

“สเจ เอต โจโรติ คเหตุวา นียมาน ปุริส ลภิสสามี, ชิวีสสามี; โน เจ, ชิวิต เม นตถิ, อีเชว มริสสามีติ.

“อมม มา เอว กิริ, อมหาก ชาตียา จ โภเคน จ สทิส อถญ สามีก ลภิสสตีติ.

“มยห อถญเณน กิจจ นตถิ, อิม อถมมานา มริสสามีติ.

มาตา ชิตโร สถญาเปตุ อสกโกนตี ปิตุโน อารเจสิ.

โสปี น สถญาเปตุ อสกโกนโต “กั สกกา กาทุนติ จินเตตวา

ตํ โจโร คาคาเปตวา คจฉนตสส ราชปุริสสส สหสสภณชิก เปเสสิ “อิม คเหตุวา เอต ปุริส มยห เทหตี.

โส “สาธติ กหาปณ คเหตุวา ตํ มถจิตวา อถญ มาเรตวา “มาริต เทว โจโรติ รณญู อารเจสิ.

เสฏฐิปี ตสส ชิตโร อทาส.

สา^๓ “สามีก อาราเธสสามีติ สพพภรณปปฏิมถจิตตา สยเมว ตสส ยาคูอาทีนิ สวิทติ.

[โจรคิดอุบายพาภรรยาไปฆ่า]

โจโร กติปาหจเจเนน จินเตสิ

“กทา นุ โข อิม มาเรตวา เอตีสสา อภรณานิ คเหตุวา เอกสมิ สุราเคเห วิกกถิตวา ขาทิตุ ลภิสสามีติ.

๑ ม. ทาสีปริจาริก อกสู.

๒ ส. ม. ย. ปจฉาพาท.

๓ ส. ม.ย. เอตถนตเร ตโต ปฏฐาย -อติ อตถิ.

โส “อตเถโส อุปาโยติ จินเตตวา อาหารํ ปฏิกขิปิตวา มณฺเจเก นิปชฺชติ.

อล นํ สา อุปสงฺกมิตวา “กิณฺเต สามี รุชชตีติ ปุจฺฉิ.

“น กิณฺจิจิ ภาทเทติ.

“กจฺจิจิ ปน เม มาตาปิตโร ตฺยหํ กุฑธาติ.

“น กุชฺฉมฺนฺติ ภาทเทติ.

“อล กิณฺนาเมตฺนฺติ.

“ภาทเท อหํ ตํ ทิวสํ พนฺธิตวา นียมาโน โจรปปาเต อธิวตฺถาย เทวตฺถาย พฺลิกมฺมํ ปฏฺฐิสฺสุณฺตีตวา ชีวิตํ ลภี,
ตฺวปี มยา ตสฺสาเอว อานฺุภาเวน ลทฺธา, ‘ตํ เม เทวตฺถาย พฺลิกมฺมํ ฐฺูปิตฺนฺติ จินฺเตมิ ภาทเทติ.

“สามี มา จินฺตฺยิ, กริสฺสาม พฺลิกมฺมํ, วเทหิ เกน อตฺโถติ.

“อุปโปทกมฺรฺุปายาเสน จ ลาซปญฺจมกปฺุเปหิ จาติ.

“สาธฺุ สามี, อหํ ปฏฺฐิยาเทสฺสามีติ.

สา สพฺพิ พฺลิกมฺมํ ปฏฺฐิยาเทตฺวา “เอหิ สามี, คจฺฉามาติ อาห.

“เตนหิ ภาทเท ตว ญฺาตเก นีวตฺเตตฺวา มหคฺชานี วตฺถาภรณานี คเหตุวา อตฺตานํ อลงฺกโรหิ,
หสนฺตา กิณฺนฺตา สฺุขํ คมิสฺสามาติ.

สา ตถา อกาสิ.

อล นํ โส ปพฺพตปาหํ คตกาเล อาห

“ภาทเท อิตฺ ปรี อฺุโ ภนา คมิสฺสาม, เสสชฺนํ ยานเกน สพฺพิ นีวตฺเตตฺวา พฺลิกมฺมภาชฺนํ สยํ อุกฺขิปิตวา คณฺหาหีติ.

สา ตถา อกาสิ.

โจโร ตํ คเหตุวา โจรปปาตปพฺพตํ อภิริหิ.

ตสฺส หิ เอเกน ปสฺเสน มนฺุสฺสา อภิริหฺนฺติ.

เอกํ ปสฺสํ ฉินฺนตฺถํ ปพฺพตมตฺถเก ฐฺิตา เตน ปสฺเสน โจโร ปาเตนฺติ,
เต ขณฺหาขณฺหา หุตฺวา ภูมียํ ปตฺนฺติ, ตสฺมา “โจรปปาโตติ วุจฺจติ.

สา ตสฺส ปพฺพตสฺส มตฺถเก ฐฺิตวา “พฺลิกมฺมฺนฺเต สามี กโรหีติ อาห.

โส ตฺถุณฺหิ อโหสิ.

ปนฺ ตาย “กสฺมา สามี ตฺถุณฺหิโฏโตสฺตีติ วุตฺเต, ตํ อาห “น มยฺหํ พฺลิกมฺเมน อตฺโถ, วญฺเจตฺวา ปน ตํ อาทาย อาคโถมฺหีติ.

“ก็การณา สามีติ.

“ตํ มาเรตฺวา ตว อารณานิ คเหตุวา ปลายนตถายาติ.

สา มรณภยตชชิตา อาห “สามิ อหฺยจ อารณานิ จ เม ตว สนตกาเนว, กสฺมา เอวํ วเทสึติ.

โส “มา เอวํ โกรหีติ ปุณฺนปฺปุนํ ยาจิมานโนปิ “มาเรมิเอวาติ อาห.

“เอวํ สนเต, กิเนเต มม มรณน, อิมานิ อารณานิ คเหตุวา มยํ ชีวิตํ เทหิ,
อิตฺโต ปฏฺฐาย มํ ‘มตาติ ธาเรหิ, ทาสี วา เต หุตฺวา หตถกมฺมํ กริสฺสามีติ วตฺวา อิมํ คาคมาห

“อิมํ สุวณฺณเกยฺวรา สพฺเพ เวฬุริยามยา
สพฺพยจ คณฺห ภาทฺนเต มํ ทาสีญจ สวายาติ.^๑

ตํ สุตฺวา โจโร “เอวํ กเต, ตวํ คนฺตฺวา^๒ มาตาปิตูนํ อัจจิกฺขิสฺสสฺสี, มาเรสฺสามิเยว, ตวํ “มา พาทฺหํ ปริเทเวตี วตฺวา
อิมํ คาคมาห

มา พาทฺหํ ปริเทเวสิ ชิปฺปิ พนฺธาหิ ภาณฺชกํ
น ตฺยํ ชีวิตํ อตฺถิ สพฺพํ คณฺหามิ ภาณฺชกนฺติ.

[ธิดาเศรษฐีผลักโจรตกเขาตาย]

สา จินฺเตสิ “อโห อิทํ กมฺมํ ภาริยํ, ปณฺญา นาม น ปจิตฺวา ขาทนตถาย กตา, อถ โข วิจารณตถาย กตา,
ชานิสฺสามิสฺส กตตพฺพนฺติ.

อถ นํ सा อาห “สามิ ยทา ตวํ ‘โจโรติ คเหตุวา นียสิ, ตทา อหํ มาตาปิตูนํ อัจจิกฺขี,
เต สหสฺสํ วิสฺสชเชตฺวา ตํ อานาเปตฺวา เคเห กรีสฺสุ, ตโต ปฏฺฐาย อหํ ตฺยํ อุกฺปาริกา,
อชฺช เม สุกฺกัณฺฐํ กตฺวา อตฺตานํ วนฺทิตํ เทหีติ.

โส “สาธฺว ภาทฺเท, สุกฺกัณฺฐํ กตฺวา วนฺทาหีติ วตฺวา ปพฺพตฺนเต อฏฺฐาสี.

อถ นํ सा ติกฺขตฺตํ ปทกฺขิณํ กตฺวา จตฺตฺสฺส ฐานํ วนฺทิตฺวา
“สามิ อิทํ เม ปจฺฉิมทสฺสนํ, อิทานิ ตฺยํ วา มม ทสฺสนํ, มยํ วา ตว ทสฺสนํ นตฺถีติ
ปุโรโต จ ปจฺฉโต จ อาลิจฺจิตฺวา ปมตฺตํ หุตฺวา ปพฺพตฺนเต ฐิตํ ปิฏฺฐิปฺสเส ฐตฺวา
เอเกน หตฺเถน ขนฺธํ คเหตุวา เอเกน ปิฏฺฐิจฺจฉาย คเหตุวา ปพฺพตฺปาเต ชิปฺปิ.

โส ปพฺพตฺกฺจฉนฺติ ปฏฺฐิตํ ขนฺธาขณฺฑํ หุตฺวา ภูมियํ ปติ.

๑ ม. อิทํ สุวณฺณเกยฺวริ มุตฺตา เวฬุริยา พหุ
สพฺพํ หรฺสสุ ภาทฺนเต มํ จ ทาสีติ สวายา -อิตฺติ.

๒ ย. เอวํ กเถตฺวา คนฺตฺวา.

[หญิงผู้มีปัญญาที่เป็นบัณฑิตได้]

โจรสปาตมตถเก อชิวตถา เทวตา เตสั ทวินนปี กิริยั ทิสวา ตสสา อิตถิยา สารุการั ทตวา อิมั คากมาห

“น โส สพเพสุ ฐาเนสสุ ปุริโส โหติ ปณชิโต
อิตถิปี ปณชิตา โหติ ตตถ ตตถ วิภกขณาติ.

สาปิ โจรึ ปาเต ชิปีตวา [จินเตสิ] “สจาทั เคหั คมิสสามิ, ‘สามิโก เต กหนติ ปุจฉิสสนติ,
สจาทั เอวั ปุฐฐา, ‘มาริโต เมติ วกขามิ, ‘ทพพินิเต สหสสั ทตวา สามิกั อานาเปตวา อิทานิ นั มาเรสิตี มั มุขสตตีหิ วิชฉิสสนติ,
‘อาภรณตถาย มั โส มาเรตุกาโม อโหสิตี วุตเตปิ, น สททหิสสนติ, อลั เม เคหนาติ ตตถเอว อาภรณานิ ฉทเทตวา
อธณญั ปวิสิตวา อนุปุพเพน วิจรณตี เอกั ปริพพาชกานั อสสมั ปตวา วนทิตวา
“มยหั ภนเต ตุมหากั สนติเก ปพพชชั เทถาติ อาห.

อถ นั ปพพาเชสุ.

[ธิดาเศรษฐีบวชเป็นปริพาชก]

สา ปพพชิตวาว ปุจฉิ “ภนเต ตุมหากั ปพพชชาย ก็ อุตตมณติ.

“ภทเท ทสสุ วา กสิเนสุ ปริกมมั กตวา ฆานัน นิพพตเตตพพั วาทสสสั วา อุกคณทิตพพั,
อัย อมหากั ปพพชชาย อุตตมตถโถติ.

“ฆานนตาว นิพพตเตตุ อหั น สกขิสสามิ, วาทสสสั ปน อุกคณทิสสามิ อยยาติ.

อถ นั เต วาทสสสั อุกคณหาเปตวา

“อุกคหิตั เต สิปปิ, อิทานิ ตวั ชมพพิที่ปเตเล วิจริตวา อตตนา สทธี ปณห์ กเถตุ สมตถั โอลเกหิติ
ตสสา ทตถ ชมพพสาชั ทตวา อโยเชสุ “คจจ ภทเท, สเจ โกจิ คิหิภูโต ตยา สทธี ปณห์ กเถตุ สกโกติ, ตสเสว ปาทปริจาริกา ภว;
สเจ ปพพชิต สกโกติ, ตสส สนติเก ปพพชชิตติ.

สา นามเนน ชมพพปริพพาชิกา นาม ทตวา ตโต นิขมิตวา ทิฏฐูทิฏฐู ปณห์ ปุจฉนตี วิจรติ.

ตาย สทธี กเถตุ สมตถโถ นาม นาโหสิ.

“อิตโต ชมพพปริพพาชิกา อากจฉตีตี สุตวาว มนุสสา ปลายนติ.

สา คามั วา นิคมั วา ภิกขาย ปวิสนตี คามทวारे วาลิการาสี กตวา ตตถ ชมพพสาชั ฐเปตวา

“มยา สทธี กเถตุ สมตถโถ ชมพพสาชั มททตติ วตวา คามั ปาวิสี.

ตั ฐานัน โกจิ อุปสงกมิตุ สมตถโถ นาม นาโหสิ.

สาปิ, มิลาตาย ชมพพสาชาย, อณญั สาชั คณหาติ.

อิมินา นีหารเนน วิจรณตี สวตถิ ปตวา คามทวारे สาชั ฐเปตวา วุตตนเยเนว วตวา ภิกขาย ปาวิสี.

สมพหุลา ทารกา สาขา ปริวารเตวา อภุชสู.

[ธิดาเศรษฐีมีชื่อว่ากุณฑลเกสีเถรี]

ตทา สาริปุตตตเถโร ปิณฑาย จริตวา กตมตตกิจโจ นครา นิขมณโต เต ทารเก สาขา ปริวารเตวา ฐิตे ทิสวา
“กี อินฺหิตี ปุจฉิ.

ทารกา เกรสส ตํ ปวตตี อากิขีสู.

“เตนหิ ทารกา อิมํ สาขา มททาติ.

“ภายาม ภนเตติ.

“อหํ ปญหํ กเถสสามิ, มททล ตุมहेติ.

เต เกรสส วจเนน ชาตฺสูสาหา ตถา กตฺวา นหนตา รชํ อุกฺขิปีสู.

ปริพพาชิกา อาคนฺตฺวา เต ปริภาสิตฺวา “ตุมहेติ สหฺธิ มม ปญฺहेน กิจจํ นตฺถิ, กสมฺมา เม สาขา มททิตฺถาติ อาท.

“อฺยเยนมห มททาปีตาติ อหํสู.

“ภนเต ตุมहेติ เม สาขา มททาปีตาติ.

“อาม ภคินีติ.

“เตนหิ มยา สหฺธิ ปญหํ กเถถาติ.

“สาธฺ กเถสสามีติ.

สา วฑฺฒมานกจฉายาย ปญหํ ปุจฉิตฺถุ เกรสส สนฺติกํ อคฺมาสิ.

สกลนฺครํ สงฺขุภิ “ทฺวินฺนํ ปญฺชิตานํ กถํ โสสฺสามาติ.

นาคฺรา ตาย สหฺธิเยว คนฺตฺวา เถรํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ นิสีทิสฺสู.

ปริพพาชิกา เถรํ อาท “ภนเต ปุจฉามิ เต ปญฺหนติ.

“ปุจฉ ภคินีติ.

สา วาทสฺสสํ ปุจฉิ.

ปุจฉิตฺถุ ปุจฉิตฺถุ เถโร วิสฺสขฺเซสิ.

อถ นํ เถโร อาท เอตฺตกา เอว เต ปญฺหา, อญฺญेषิ อตฺถีติ.

“เอตฺตกา เอว ภนเตติ.

“ตยา พหู ปณหา ปุณฺฐา, มยปี เอกํ ปุจฺฉาม, วิสฺสขุเชสฺสสิ โนติ.

“ชานมานา วิสฺสขุเชสฺสสามิ^๑, ปุจฺฉณ ภาณเตติ.

เถโร “เอกํ นาม กินฺติ ปฺลหํ ปุจฺฉิ.

สา “เอวเมส วิสฺสขุชิตฺตโพติ อชานนฺติ “กี นามเตํ ภาณเตติ ปุจฺฉิ.

“พุทฺธมนฺโต^๒ นาม ภคินีติ.

“มยหิปี ตํ เทถ ภาณเตติ.

“สเจ มาทิสสา ภวิสฺสสิ, ทสฺสามิติ.

“เตนหิ มํ ปพฺพาเซธาติ.

เถโร ภิกฺขุณฺนี อัจฉิตฺวา ปพฺพาเปสิ.

สา ปพฺพชิตฺวา ลทฺฐุปสมปทา กุณฑลเกสีเถรี นาม หุตฺวา กติปาหเสว สห ปฐิสฺมภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ.

[ชนะกิเลสประเสริฐ]

ภิกฺขุ ธรรมสภายํ กถํ สมนฺตฺวาเปสุํ “กุณฑลเกสีเถรียา ธรรมสฺสวณํ พหุํ นตฺถิ, ปพฺพชิตกิจฺจวมสฺสา มตฺถกํ ปตฺตํ, เอเคน กิร โจเรน สหฺธิ มหาสงฺคามํ กตฺวา ชินฺตีวา อาคตาติ.

สตถา อากนฺตฺวา “กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สมนฺตฺวาปิ ปุจฺฉิตฺวา, “อิมาย นามาติ วุตฺเต,
“ภิกฺขเว เม ยมา เทสิตฺถมมํ ‘อูปํ วา พหุํ วาติ มา มินาถ, อนตฺถกํ ปหํ สตฺปิ เสยโย น โหติ, ธรรมปหํ ปน เอกมปี เสยโย,
อวเสสโจเร ชินฺตฺสจ จ ชโย นาม น โหติ, อชฺมตฺติเก กิเลสโจเร ชินฺตฺสเสว ปน ชโย นาม โหตีติ วตฺวา
อนุสนฺธิ ฆณฺฑิตฺวา ธรรมํ เทเสนฺโต อีมา คธา อภาสิ

“โย จ คธา สตํ ภาเส	อนตฺถปทสฺสยิตฺตา
เอกํ ธรรมปหํ เสยโย	ยํ สุตฺวา อูปสมมติ.
โย สหฺสฺสํ สหฺสฺเสน	สงฺคามे มานุเส ชิน
เอกญจ เขยยมตฺตานํ	ส เว สงฺคามชุตฺตโมติ.

[แก้อรธ]

ตตฺถ คธา สตฺนติ โย จ ปุคฺคโล สตฺปริจฺเจทา พหู คธา ภาเสยฺยาติ อตฺถโธ.

อนตฺถปทสฺสยิตฺตาติ อากาสวณฺณนาทิวเสน อนตฺถเกหิ ปเทหิ สยฺยิตฺตา.

ธรรมปทฺนติ อตฺถสาธกํ ขนฺธาติปปฐิสฺยุตฺตํ.

๑ ส. ย. ชานมานา วิสฺสขุเชสฺสสามิ -อิตฺ. นตฺถิ.

๒ ส. ย. พุทฺธปฺลหํ. ม. พุทฺธปฺลโ.

“จตุตถาริมาณี ปริพพาชกา ธมมปทานิ, กตมานิ จตุตถาริ,
อนนภิชฌา ปริพพาชกา ธมมปทํ, อพฺยาปาโท ปริพพาชกา ธมมปทํ, สมฺมาสติ ปริพพาชกา ธมมปทํ,
สมฺมาสมาธิ ปริพพาชกา ธมมปทานติ^๑ เอวํ วุตฺเตสุ จตุสุ ธมมปเทสุ เอกมปี ธมมปทํ เสยโย.

โย สหสฺสํ สหสฺเสนาติ โย เอโก สงฺคามโยโธ สหสฺเสน कुณฺติ สหสฺสํ มนุสฺเส เอกสมิ สงฺคาเม ชิเนยฺย ทส มนุสฺสสฺสทสฺสทานิ ชิ
นิตฺวา ชยํ อหฺเรยฺย อยปี สงฺคามชินฺตํ อุตฺตโม นาม น โหติ.

เอกถจ เขยฺยมตฺตานนฺติ โย ปน รัตติภูฏานทิวาภูฏานเนสุ อชฺมตฺติกกมฺมภูฏานํ สมฺมสนฺโต
อตฺตโน โลภาทิกฺกิลเสชฺเชน อตฺตานํ ชิเนยฺย.

ส เว สงฺคามชุตฺตโมติ โส สงฺคามชินฺตํ อุตฺตโม ปวโร สงฺคามสีสโยโธติ.

เทสนาวसाने พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปุณฺสีสูติ.

กุณฑลเกสีเถรีวตถุ.

๔. อนตลปจจกพราหมณวตถุ.

“อตตทา หเวติ อิมิ ฐมมเทสนิ สตถา เขตวเน วิหรนโต อนตลปจจกพราหมณิ อารพภ กเถสิ.

[ความฉิบหายย่อมมีแก่ผู้เสพรกรรม ๖ อย่าง]

โส กิร พราหมโณ “กี นุ โช สมมาสมพุทโธ อตถเมว ชานาติ, อุทาหุ อนตถมปิ, ปุจจิสสามิ นนติ สตถาริ อุปสงกมิตวา ปุจจอิ
“ภนเต ตุมเห อตถเมว ชานาถ มถญเญ, โน อนตถนติ.

“อตถญจาหิ พราหมณ ชานามิ อนตถญจาติ.

“เตนหิ เม อนตถิ กเถถาติ.

อถสส สตถา อิมิ คากมาห

“อุสสุรเสยยิ อาลสยิ	จณชิกกั ทิมโสตติยิ”
เอกสสพฐานคมนิ	ปรทารูปเสวานิ
เอตติ พราหมณ เสวสสุ	อนตถิ เต ภวิสสตีติ.

ตัง สุตวา พราหมโณ สาธุการมาหสิ “สาธุ สาธุ คณาจริย คณเชฏฐก, ตุมเหว อตถญจ ชานาถ อนตถญจาติ.

“เอว พราหมณ, อตถานตถชานนโก นาม มยา สทิส นตถิติ.

อถสส สตถา อชมาสยิ อุปธาเรตวา “พราหมณ เกน กมเมเน ชิวสตีติ ปุจจอิ.

“ชุตกมเมเน โภ โคตมาติ.

“กี ปน เต ชโย โหติ ปราชโยติ.

[ขณะตนเป็นการประเสริฐ]

“ชโยปิ ปราชโยปีติ วุตเต, “พราหมณ อปปมตตโก เอส ปริ ชินนตสส ชโย นาม น เสยโย,
โย ปน กิเลสชเยน อตถานัง ชินาติ, ตสส ชโย เสยโย, น ทิ ตัง ชยิ โภจิจิ ปราชยิ กาคุ สกโกตีติ วตวา
อนุสนธิ ฆญเฏตวา ฐมม เทเสนโต อิมา คากา อภาสิ

“อตตทา หเว ชิตติ เสยโย	ยา จายิ อิตธา ปชา
อตตทนตสส โปสส	นิจจัน สญญตจาริโน
เนว เทโว น คนธพโพ	น มาโร สห พรหุมนา
ชิตติ อปชิตติ กยิรา	ตถารูปสส ชนตุนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ **หเวตี** นิปาโต.

ชิตนุติ ลิงควิปลลาโส. อตตโน กิเลสชเยน อตตนา ชิตโต เสยโยติ อตถโถ.

ยา จายิ อิตรา ปชาติ ยา ปนายิ อวเสสา ปชา ชูเตน วา ธนหระณน วา สงคามะ พลาภิกเวณ วา ชิตา ภเวยเย,
ตํ ชินนเตน ยํ ชิตํ, น ตํ เสยโยติ อตถโถ.

กสฺมา ปน ตเทว ชิตํ เสยโย, อิทํ น เสยโยติ

ยสฺมา อตตทนต์สส ฯเปฯ ตถารูปสส ชนตฺโนติ.

อิทํ วุตติ โหติ “ยสฺมา ทิ ยวายํ นิกกิเลสตาย อตตทนต์โต โปโส ตสฺส อนงฺกณสฺส” กายาทิหิ นิจจํ สญฺญตจาริโน,
เอวรูปสส อิมะหิ กายสญฺญมาทิหิ สญฺญตสฺส ชนตฺโน เทโว วา คนธพโป วา มารโ วา ปน พรหมุณา สห อญฺญุหิตวา
‘อหฺมสฺส ชิตํ อปชิตํ กริสฺสามิ, มคคภาวนาย ปหิเน กิเลส ปุณ อูปปาเทสสามิตี ฆญฺเณโตปิ
ยถา ธนาทิหิ ปราชิตโต ปกฺขนตโร หุตวา อิตเรณ ชิตํ ปุณ ชินนโต อปชิตํ กเรยเย เอวํ อปชิตํ กาทุํ เณว สกุกฺเณยยาติ.

เทสนาวसानะ พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุณฺณิสฺสูติ.

อนตถปุจฉกพราหมณวตถุ.

๕. สารีปุตตตเถรสูตร มาตุลพราหมณวตถุ.

“มาเส มาเสติ อิมิ ฌมมเทสนัน สตถา เวหุเวเน วิหรนโต สารีปุตตตเถรสูตร มาตุลพราหมณ อารพก กเถสิ.

[พระเถระพาลุงไปเฝ้าพระศาสดา]

เถโร กิร ตสส สนตีกิ คนตวา อาห “กินนุ โข พราหมณ กิณฺจิวเว กุสลํ กโรสฺสีติ.

“กโรมิ ฆนเตติ.

“กึ กโรสฺสีติ.

“มาเส มาเส สหสสปริจจาเคน ทานํ ทมมีติ.

“กสส เทสฺสีติ.

“นิกคณฺฐานํ ฆนเตติ.

“กึ ปตถยนโตติ.

“พฺรหฺมโลกํ ฆนเตติ.

“กึ ปน พฺรหฺมโลกสฺส อโย มคโคติ.

“อาม ฆนเตติ.

“โก เอวมาหติ.

“อาจฺริเยหิ เม กถิตํ ฆนเตติ.

“เนว ตวํ พฺรหฺมโลกสฺส มคคํ ชานาสิ, นปี เต อาจฺริยา, สตถา เอว เอโก ชานาติ,

เอหิ พฺรหฺมณ, พฺรหฺมโลกสฺส เต มคคํ กถาเปสฺสามิตี ตํ อาทาย สตถุ สนตีกิ เนตวา

“ฆนเต อโย พฺรหฺมโณ เอวมาหติ ตํ ปวตฺตี อาโรเจตวา “สาธู วตสฺส พฺรหฺมโลกมคคํ กเถถาติ อาห.

[พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์]

สตถา “เอวํ กิร พฺรหฺมณาติ ปุจฺฉิตวา, “อาม โภ โคตมาติ วุตเต,

“พฺรหฺมณ ตยา เอวํ ทพมาเนน วสฺสสตํ ทินนทานโตปี มุหุตตมตตํ ปสนฺนจิตเตน มยหํ สาวกสฺส โอโลกนํ วา

กฏจฺจุภิกขามตฺตทานํ วา มหปผลตฺรณตี วตฺวา อนุสนฺธิ ฆมฺเฏตฺวา ฌมฺมํ เทเสนโต อิมิ คากมาห

“มาเส มาเส สหสฺเสน

โย ยเซถ สตํ สมํ

เอกถจ ภาวิตตฺตานํ

มุหุตตมปี ปุชเย

สาเวว ปุชฺณา เสยโย

ยถเจ วสฺสสตํ หุตฺนตี.

[แก้้อรรถ]

ตตถ สหสเสนาตี สหสสปริจจาเคน.

โย ยเขต สตี สมมติ โย วสสสตี มาเส มาเส สหสสตี ปริจจชนโต โลกียมหาชนสูส ทานํ ทเทย.

เอกถจ ภาวิตตตานนตี โย จ เอกํ คุณวเสน วชตติตตตานํ เภฏฐิมโกฏฐียา โสตาปนนํ อูปริมโกฏฐียา ชีณาสวํ ฆรทวาเร สมปตตี
กฏจญฐิกขาทานวเสน วา ยานมตตาทารทานวเสน วา ฐลสาฎกทานมตเตน วา ปุเชย ยํ อิตเรน วสสสตี หุตํ,
ตโต สาเยว ปุชนา เสยโย เสฎฐา อุตตมาตี อตโต.

เทสนาวसाने โส พราหมโณ โสตาปตตีผลํ ปตโต.

อถเยปี พหู โสตาปตตีผลาทินี ปาปุณีสูตี.

สารีปุตตตเถรสูส มาตุลพราหมณวตถุ.

๖. สารีปุตตตเถรสูตร ภาคินเนยยพราหมณวตถุ.

“โย จ วสสสत्ตัง ชนุตฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตถา เวฬุวนเน วิหรนฺโต สารีปุตตตเถรสูตร ภาคินเนยย อารพภ กเถสิ.

[พระเถระพาหลานไปเฝ้าพระศาสดา]

ตปปี ติ เถโร อุปลงฺกมิตฺวา อาห “กั พฺราหมณ กุสลํ กโรสฺสตี.

“อาม ภนฺเตติ.

“กั กโรสฺสตี.

“มาเส มาเส เอกํ ปสุํ วธิตฺวา อคฺคิ ปริจฺจรามิตฺติ.

“กิมตถํ เหวํ กโรสฺสตี.

“พฺรหมโลกมคฺคํ กิเรสฺสตี.

“เกเนวํ กถิตฺนตี.

“อาจฺริเยหิ เม ภนฺเตติ.

“เนว ตวํ พฺรหมโลกมคฺคํ ชานาสี, นปี เต อาจฺริยา, เอหิ, สตถุ สนฺติกํ คมฺิสฺสามาตี ตํ สตถุ สนฺติกํ เนตฺวา ตํ ปวตฺตี อาโรเจตฺวา “อิมสฺส ภนฺเต พฺรหมโลกมคฺคํ กเถถาตี อาห.

[พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์]

สตถา “เอวํ กิราตี ปุจฺฉิตฺวา, “เอวํ โภ โคตมาตี วุตฺเต,

“พฺราหมณ วสสสत्ตปปี เหวํ อคฺคิ ปริจฺจรณตฺสส ตว อคฺคิปาริจฺริยา มม สาวกสฺส ฌมฺมตตํ ปุชฺสี น ปาปุณฺณาตีตี วตฺวา

อนุสนฺธิ ฌมฺมเทสนํ วิหรนฺโต อิมํ คาถมาห

“โย จ วสสสत्ตัง ชนุตฺติ

อคฺคิ ปริจเร วเน

เอกญจ ภาวิตตตานํ

มุหุตตมปี ปุชเย

สาเยว ปุชฺณา เสยโย

ยญเจ วสสสत्ตํ หุตฺนตี.

[แก้ธรรม]

ตตถ ชนุตฺติ สตธาวิจฺจนเมตํ.

อคฺคิ ปริจเร วเนตี นิปฺปปลยจภาวปฺปตฺถนาย วนํ ปริสิตฺวาปี ตตถ อคฺคิ ปริจเรย.

เสสํ ปุริมสทิสเมวาตี.

เทสนาวสาเน พฺราหมโณ โสตาปตฺติผลํ ปาปุณฺนิ.

อณญะปิ พหุ โสตาปตติผลาทินี ปาปุณีสูติ.

สารีปุตตตเถรสูตร ภาคิเนยยพราหมณตถุ.

๗. สารีปุตตตเถรสูตสหายพราหมณวตถุ.

“ยงกิลจิจิ ยัญญญจาติ อิมั ฌมมเทสนั สตถา เวฬุเน วิหรนโต สารีปุตตตเถรสูต สหายพราหมณั อารพภ กเถสิ.

[พระเถระพาสหายไปเฝ้าพระศาสดา]

ตมปิ หิ เถโร อุปสงกมิตวา “กั พราหมณ กิลจิจิ กุสลั กโรสีติ ปุจจิจิ.

“อาม ภนเตติ.

“กั กโรสีติ.

“ยัญญญายัค ยชามัตี.

ตทา กิร ตั ยัค มหาปริจจาเคน ยชนติ.

อิโต ปรั เถโร ปุริมเนเนว ปุจจิตวา ตั สตถุ สนตักิ เนตวา ตั ปวตตี อารโเจตวา

“อิมัสส ภนเต พรหมโลกมคคั กเถถาติ อาห.

[พระศาสดาทรงแสดงธรรมโปรดพราหมณ์]

สตถา “พราหมณ เอวั กิราติ ปุจจิตวา, “อามาติ วุตเต, “พราหมณ ตยา สัจจจรั ยัญญญายัค ยชนเตน โลกียมหาชนสูต ทินนทานั ปสนเนน จิตเตน มม สาวกานั วนทนต์านั อุปนุณกุสลเจตนาย จตุพภาคมตตปิ น อคชตีติ วตวา
อนุสนธิ ฆฎฏตวา ฌมมึ เทเสนโต อิมั คากมาห

“ยงกิลจิจิ ยัญญญจ หุตถจ โลเก
สัจจจรั ยเชถ ปุญญเปกโข
สพพมปิ ตั น จตุภาคเมติ
อภิวาทนา อชชุตเตสุ เสยโยติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ยงกิลจิจิ อนวเสสปริยาทานวจนเมต.

ยัญญญติ เยภุเยเนน มงคลกิริยาทิวเสน ทินนทาน.

หุตถติ อภิสงขริตวา กตัม ปาหุณทานญเจว กम्मผลั สททหิตวา กตทานญจ.

สัจจจรั ยเชถาติ เอกสัจจจรั นิรนตรเมว วุตตปปลการั ทานั สกลกจกกวาเพปิ โลกียมหาชนสูต ทเทย.

ปุญญเปกโขติ ปุญญั อิจฉนโต.

อชชุตเตสุติ เหมฐิมโกภุยา โสตาปนเนสุ อูปริมโกภุยา ชีณาเสวสุ.

อิหฺมฺ วุตตํ โหติ

“เอวรุเปณ^๑ ปสนเนน จิตเตน สรีริ โอนาเมตวา วนทตสส กุสลเจตนาย ยํ ผลํ ตโต จตฺตถภาคิปี สพฺพํ ตํ ทานํ น อคฺขติ,
ตสฺมา อุชฺชुकเตสุ อภิวาทนเมว เสยโยติ.

เทสนาวसानะ พราหมโณ โสตาปตฺติผลํ ปตฺโต.

อณฺเวยปิ พหุ โสตาปตฺติผลาทินิ ปาปฺณิสฺสูติ.

สารีปุตตตเถรสูส สหายพราหมณวตถุ.

๘. आयुवत्तनकुमारवत्तु.

“อภิวาทนสีลิสสาตี อิมं चम्मเทสนं สตุถา ที่ขลุมพิกं นิสสาय อरณญญुภิกาย วิหรนโต ที่ขायुकुमारं อารพภ กเถสิ.

[พราหมณ์ ๒ สหายออกบวช]

ที่ขลุมพิกวาสิโน กिर เทว พราหมणा पाथिरकपपुषुं पपुषित्वा अणुज्जत्तापिस वसुसानी तपज्जम् जरीसु.

เตสุ เอโก “ปवेณิ मे नสสิสสติ, विष्णुसामिति जिनेत्तवा उत्तना कत् तपप्रिखारं प्रेरं विक्कित्तवा

โคसदेन जेव कथापणसदेन ज सत्थि ภริयं लภित्वा कुण्डुप्पं สन्नुणापेलि.

अस्स ภริया ทารกं विชयी.

อิตโร ปนสส สหายโก ปवासं คนตวา पुनเทว तं นครं पज्जाकมิ.

โส ตสส आकत्तावं सुत्वा पुत्तहारं आहाय सहायकस्स तस्सन्दहाय अकमाสิ.

คนตวา पुत्तं มาตุ หตเถ ทตวา สยं ตาว วन्ति.

มาตาปิ पुत्तं पितु หตเถ ทตวา वन्ति.

โส “ที่ขायุกา โหเถติ आह.

पुत्ते पन वन्तापिते, तुण्ठी ओहสิ.

[พราหมณ์ถามเหตุที่สหายไม่ให้พรแก่บุตร]

अनं “कस्मा पन गन्ते अमहे वन्तिते”, “ที่ขायุกา โหเถติ वत्ता “อิมสส वन्तกาเล กियจि न वเทเถติ आह.

“อิมสส เอโก อนตตราโย อตถิ พราหมณาติ.

“กิต्तกं ชีวิสสติ गन्तेति.

“स्तत्ताहं पुराहणाति.

“ปฏิพาหนकरणं อตถิ गन्तेति.

“นาหं ปฏิพาหนकरणं खानामिति.

“โก पन खानेय्य गन्तेति.

“สมโณ โคत्तो, तस्स सन्दिकं คนत्ता पुज्जाหिति.

“त्तถ कज्जनโต तपप्रिขानीโต गायामिति.

“สเจ เต ปุตตสีเนโห อตถิ, ตปปริหานี อจินตยิตวา ตสส สนตีกัง คนตวา ปุจฉาหิติ.

[พราหมณ์ไปเฝ้าพระศาสดา]

โส สตถุ สนตีกัง คนตวา สยัม ตาว วนทิ.

สตถา “ทีชามุโก โหหิติ อาห.

ปชาปติยา วนทนกาเลปิ ตสสา ตเถว วตวา ปุตตสส วนทาปนกาเล ตถุหิ อโหสิ.

โส ปริมนเยเนว สตถารัง ปุจฉิ.

สตถापิสส ตเถว พยาภาสิ.

โส กिर พราหมโณ สพพญญตญาณ^๑ อปปฏิวิชฌิตวา อตตโน มนตัม สพพญญตญาณेณ สंसเนหสิ, ปฏิพาหนุपायं ปน न चानादि.

[พระศาสดาตรัสบอกอุบายเครื่องป้องกัน]

พราหมโณ สตถารัง ปุจฉิ “อตถิ ปน ภนเต ปฏิพาหนุपाโยติ.

“ภเวยย พราหมณาติ.

“กั ภเวยยาติ.

“สเจ ตวํ อตตโน केहत्वा रे मन्थपि कत्वा तसस मखेमे पित्तुं कारेत्वा तं प्रकिञ्चिन्तो अणुत्तु वा सोपस वा आसनानि पण्णापेत्वा
तेसु मम सारगे निसितापेत्वा स्टतार्हं निरन्तरं प्रित्तं कारेतुं सकुण्ययाสิ, ऐवमसस अनत्रायो विसुस्ययाति.

“โภ โคตม मया मन्थपातिनि सकगा कर्तुं, तुमहाकं पन सारगे कर्त्तुं लज्जामिति.

“ตया ऐत्तगे के, ओहं मम सारगे पहिणिससामिति.

“सारु โภ โคตमाति सो อตตโน केहत्वा रे सपพन्तं किञ्चिं निण्णापेत्वा สตถุ สनตีกัง อคมาสิ.

[พวกภิกษุไปสวดพระปริตร]

สตถา ภิกขุ पहिणि.

เต คนตวา ตตถ นिसิตिसु.

ทารกมปิ ปิต्तुกาย นิปชชาเปสु.

ภิกขุ สตต รตตตินทิวา^๒ निरन्तरं प्रित्तं णिसिसु.

๑ สพพญญตา ऐว ญาณं सपพญญतुण्णाणि. आकारसस रससत्तं. णुसस त्वित्तं नत्थि.

๒ म. स्टतरत्तदिनทिव.

สตุตเม ทิวเส สย สตุตา อาคจฉิ.

ตสมมี คเต°, สพพจกกวาเพ เทวตา สนนิปตีสุ.

เอโก ปน อวรุทโก ยโก ทวาทส สัจฉราณี เวสสวณ อุกฤษฏิตวา ตสส สนติกา วรี ลภนโต

“อิต สตุตเม ทิวเส อิม ทารกั คณเหยยาสีตี ลภิ, ตสมา โสปี อาคนตวา อฏฐาสี.

สตุตริ ปน ตตถ คเต, มหเสกขาสู เทวตาสู สนนิปตีตาสู, อปเปสกา เทวตา ไอสกุกิตวา โอภาส อลภมานา
ทวาทส โยชนานิ ปฏิกกมัสสุ.

อวรุทโกปี ตเถว ปฏิกกนโต อฏฐาสี.

[เด็กพันอันตรายกลับมีอายุยืน]

สตุตปิ สพพรตตี ปริตตมกาสิ.

สตุตทาเห วีติวตเต, อวรุทโก ทารกั น ลภิ.

อฏฐเม ปน ทิวเส, อรุणे อุกคตมตเตเยว, ทารกั อาเนตวา สตุตาริ วนทาเปสุ.

สตุตา “ทีชายุโก โหหิติ อาห.

“กิวจิริ ปน โภ โคตม ทารโก ฐสสตีตี.

“วีสวสสตี พราหมณาติ.

อถสส “อายุวาทนกุมารโรติ นามั กรีสสุ.

โส วุฑฒิมนวาย ปลจหิ อุปาสกสเทหิ ปริวุโต วิจิริ.

[การกราบไหว้ท่านผู้มีคุณทำให้อายุยืน]

อเถกทิวสั ภิกขุ ฆมมสภายั ถถิ สมฏฐาเปสุ “ปสสธาวุโส, อายุวาทนกุมารเณ กิร สตุตเม ทิวเส มริตพพิ อภวิสส,
โส อิทานิ [วีสวสสตมฏฐายี หุตวา] ปลจหิ อุปาสกสเทหิ ปริวุโต วิจริตี, อตถิ มถญเ อิเมส สตุตานิ อายุวาทนการณนติ.

สตุตา อาคนตวา “กาย นุตถ ภิกขเว เอตริหิ กถาย สนนิสินนาติ ปุจฉิตวา, “อิมาย นามาติ วุตเต,
“ภิกขเว น เกวลั อายุวาทนเมว, อิเม ปน สตุตา คุณวโนโต วนทนตา จตุหิ การเณหิ วฑฒนติ, ปริสสยโต มุจจนติ,
ยวตายุกเมว ติฏฐนตีตี วตวา อนุสนธิ ฆมฏตวา ฆมมึ เทเสนโต อิม คากมาห

“อภิวาทนสีลิสส

นิจจ วุฑฒาปจายโน

จตุตาริ ฆมมา วฑฒนติ

อายุ วณโณ สุขั พลนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อภิวาทนสีลิสฺสาติ वृत्तनसिलिसु ओभिन्ह वृत्तनकिज्जं पसुत्तसฺसाति ओत्तु.

वृत्तमापजयिन्ति किहिसु तत्तुप्पुप्पचिते तत्तसामणेरेपि,
पप्पचितसु वा पन पप्पชชาย वा उपसम्पथाय वा वृत्तमेतरे कुณवृत्तमे
ओपजयमानसु ओภิवात्तनेन वा निज्जं पुत्तेत्तसฺसाति ओत्तु.

जत्तारो ऋमाति आयुमहि वृत्तमाने, यत्तत्तं कालं तं वृत्तमेति, ओत्तेरेपि तत्तत्तं वृत्तमेति.

येन हि पणुणास वससायु सवत्तनिकं कुसलं कत्तं, पणुविसत्तिसुत्तकालेपिसु चिवित्तनत्तराय ओप्पुत्तयेय,
ओ ओภิवात्तनसिलिस्साति पणुप्पसम्पत्ति.

ओ ยาวत्तायुग्गेव तिष्ठति. वणुणात्तेपिसुत्त आयुनाव सत्ति वृत्तमेति.

ओत्ते ओत्तत्तिपि ओसेव नโย.

อนत्तरायेन पवत्तसुत्त पन आयुโน वृत्तमेत्ति नाम नत्ति.

त्तेत्तनावसाने आयुवृत्तनकुमारो पणुจहि ओปาสกत्तेत्ति สत्ति ओत्ताปत्तित्तले पत्तिष्ठति.

ओत्तेपि पणु ओत्ताปत्तित्तลาत्तिणि ปापुत्तिष्ठति.

आयुवृत्तनकुमारवृत्त.

๙. สงกัจจสามเณรวตถุ.

“โย จ วสสสत्ตัง ชีเวติ อิมं ชมมเทสนัน สุตถา เขตวเน วิหรนโต สงกัจจสามเณร อารพก กเถสิ.

[กฺลบุตร ๓๐ คนออกบวช]

สาวตถิยํ กิร ตีสมตตทา กฺลบุตรตทา ชมมกถํ สุตฺวา สตถุ สาสเน อูรํ ทตฺวา ปพฺพชียํ.

เต อุปสมปทาย ปญจวสสา หุตฺวา สตถารํ อุปสงกมิตฺวา “คนถรํ วิปสสนาธรรนติ เทว ธรรานิ สุตฺวา
มหลลกกালে ปพฺพชิตตทา คนถรํ อุตฺสหา อกตฺวา วิปสสนาธรรํ ปุเรตฺกามา ยาว อรหตฺตา กมมฺมฐานํ กถาเปตฺวา
“ภนฺเต เอกํ อรณฺญายตนํ คมิสฺสามาติ สตถารํ อปาจฺฉียํ.

สตถา “กตฺรณฐานํ คมิสฺสเถว ปุจฺฉิตฺวา, “อสุกํ นามาติ วุตฺเต, “ตตถ เตสํ เอกํ วิฆาสาทํ นิสฺสาย ภัยํ อุปปชฺชิสฺสตี,
ตถจ ปน, สงกัจจสามเณเร คเต, วุปสมิสฺสตี. อถ เนสํ ปพฺพชิตกิจฺจํ ปารีปุรี คมิสฺสตีติ อถญายสิ.

[ประวัติของสงกัจจสามเณร]

สงกัจจสามเณโร นาม สาริปุตฺตตเถรสฺส สามเณโร สตตวสฺสโก ชาตียา.

ตสฺส กิร มาตา สาวตถิยํ อชฺชกฺลสฺส ตีตา.

สา, ตสฺมี กุจฺฉิตเต, เอเกน พยาธินา ตํชณฺณญฺเวว กาลมกาสี.

ตสฺสา ฅาปิยมานาย, ฐฺเปตฺวา คพฺภมํสํ เสสมํสํ ฅายี.

อถสฺสา คพฺภมํสํ จิตฺกา โอตาเรตฺวา ทวีสุ ตีสฺสุ ฐฺนาเนสุ สฺสุเลหิ วิชฺฉิมิสฺสุ.

สฺสุลโกฏฺฐิ ทารกสฺส อกฺขิโกฏฺฐิ ปหริ.

เอวํ คพฺภมํสํ วิชฺฉิตฺวา องคารธาสิมฺหิ ชิปีตฺวา องคาเรหฺเว ปฏฺฐิจฺฉาเทตฺวา ปกฺกมิมิสฺสุ.

คพฺภมํสํ ฅายี.

องคารมตฺถเก ปน สฺวณฺณพิมฺพสทิสฺโส ทารโก ปทุมคพฺภนิปนโน วีย อโหสิ.

ปจฺฉิมภวีสตตสฺส ทิ สีนธฺรนา โอตฺถริยมานสฺสาปิ อรหตฺตํ อปฺปตฺวา ชีวิตกฺขโย นาม นตฺถิ.

ปุนทิวเส “จิตกํ นิพฺพาเปสฺสามาติ อาคตา ตถานิปนฺนํ ทารกํ ทิสฺวา อจฺฉริยพฺภุตฺตจิตฺตชาตา

“กถญฺหิ นาม, เอตฺตเกสฺสุ ทารุสฺสุ สกฺลสฺรีเร ฅาปิยมาเน, ทารโก น ฅายี, กิณฺนุ โข ภวีสฺสตีติ ทารกํ อาทาย
อนโตคามํ เนตฺวา^๑ เนมิตฺตเก ปุจฺฉียํ.

เนมิตตกา “สเจ อัย ทารโก อकारं ओमवासिस्सति, ยาว สत्ตมา गुลปวิภูणा ญาตกา ทุคคตา น ภาวิस्सนติ;
สเจ ปพพชิสฺสตี, ปญฺจहि สมณสเทหิ ปริวุโต วิจริสฺสตีติ อาหุสฺ.

ตสฺส สงกฺุณา อกฺุชิโกภฺุยา ภินฺนตฺตา “สงกัจจโจิติ” นามํ กรีสุ.

โส อปฺเรน สมเยน “สงกัจจโจิติ ปญฺญายิ.

อถ นํ ญาตกา “โหตุ, วุฑฺฒิตกาเล นํ อมฺหากํ ออยฺยสฺส สารีปุตฺตสฺส สนฺติเก ปพฺพาเชสฺสามาติ โปสยีสฺ.

โส สत्ตวสฺสีกกาเล “ตว กุจฺฉิยํ วสนกาเล มาตา เต กาลมกาสิ, ตสฺสา สรีเร ฌาปิยมาเนปิ, ตวํ น ฌายิติ
กุมารกานํ กถํ สุตฺวา “อหํ กิร เอวรูปา ภายา มุตฺโต, กิ เม ฆเรณ, ปพพชิสฺสามีติ ญาตกานํ อาโรเจสิ.

เต “สาธฺู ตาตาติ สารีปุตฺตตฺเถรสฺส สนฺติกํ เนตฺวา “ภนฺเต อิมํ ปพฺพาเซธาติ อหุสฺ.

เถโร ตจฺปญฺจกมฺมกฺุณฺฺานํ ทตฺวา ปพฺพาเชสิ.

โส ชุรคฺเคเยว สห ปฺภิสฺสมภิทาหิ อรหฺตตํ ปาปฺุณิ.

อัย สงกัจจสามเณโร นาม.

[ทรงรับสั่งให้ภิกษุไปลาพระสารีบุตร]

สฺตถา “เอตสฺมี คเต, ตํ ภยํ วุปสมิสฺสตี, อถ เตสํ ปพพชิตกัจจํ ปาริปุรี คมิสฺสตีติ ญาตฺวา
“ภิกฺุเว ตุมฺหากํ ฆะกฺุณฺฺาติกํ สารีปุตฺตํ โอลิเกตฺวา คจฺฉธาติ อาห.

เต “สาธฺูติ วตฺวา เถรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา, “กิมาวุโสติ วุตฺเต,
“มยํ สตฺถุ สนฺติเก กมฺมกฺุณฺฺานํ คเหตุวา อรณฺญํ ปริสฺสิตฺกามา ทุตฺวา อาปฺุจฺฉิมฺหา,
อถ โน สฺตถา เอวมาห ‘ตุมฺหากํ ฆะกฺุณฺฺาติกํ โอลิเกตฺวา คจฺฉธาติ, เตนมฺห อธิาคตาติ.

“สฺตถารา อิเม เอกํ การณํ ทิสฺวา อิช ปหิตา ภาวิสฺสนฺติ, ภินฺนุ โข เอตฺนฺติ อาวุชฺเชนฺโต ตมฺตถํ ญาตฺวา อาห
“อตฺถิ ปน โว อาวุโส สามเณโรติ.

“นตฺถิ อาวุโสติ.

“สเจ นตฺถิ, อิมํ สงกัจจสามเณโร คเหตุวา คจฺฉธาติ.

“อลํ อาวุโส, สามเณโร นิสฺสาย โน ปลิโพโส ภาวิสฺสตี, กิ อรณฺญเญ วสนฺตานํ สามเณเรนาติ.

“น อาวุโส อิมํ นิสฺสาย ตุมฺหากํ ปลิโพโส ภาวิสฺสตี, อปฺิจ โข ปน ตุมฺเห นิสฺสาย อิมสฺส ปลิโพโส ภาวิสฺสตี,
สฺตถาปิ ตุมฺเห มม สนฺติกํ ปหิณฺนฺโต ตุมฺเหหิ สทฺุธิ สามเณรสฺส ปหิณฺนํ ปจฺจาสิสฺสนฺโต ปหิณฺนิ, อิมํ คเหตุวา คจฺฉธาติ.

[ภิกษุ ๓๐ รูปไปทำสมณธรรม]

เต “สาธติ อธิวาเสตวา สามเณเรน สหุธี เอกตีสขนา เถร์ อปโลเกตวา วิหารา นิกขมม จาริกัม จรนต์วา
วีสโยชนสทมตถเก เอกัม สหสสุกติกัม คามัม ปาปุณิสฺสุ.

มนุสสา เต ทิสวา ปสนนจิตตา สกุกจจัม ปริวิสิตวา “ภนเต กตถ คมิสสธาทิ ปุจจิตวา, “ยถาพาสุกกุฏฐานัม อวูโสติ วุตเต, ปา
ทมูลเ นิปชชิตวา “มยัม ภนเต อยเยสุ อิมัม นิสสา ย อนโนโตวสสํ วสนเตสุ, ปถจ สีสานิ สมาทาย อุโปสถกมมัม กริสสามาติ ยาจิสฺสุ.

เถรา อธิวาเสสุ.

อถ เนสํ มนุสสา รตติภูฏานทิวาภูฏานจกมนปนณสาลัม สวิทิตวา “อชช มยัม, เสว มยณติ อุตสาหปตตวา อุภูฏานมกัม.

[พวกภิกษุตั้งกติกากันอยู่จำพรรษา]

เถรา วสสุปนายิกาทิวเส กตีกวตตัม กรีสฺสุ “อวูโส อมเหติ ธรรมานกพุทสส สนติเก กมมภูฏานัม คหิตัม,
น โข ปน สกกา อญญตร ปฎิปตติสมปทาย พุทเธ อาราเธตุ, อมหากถจ อปายทวารานิ วิวฏาเนว,
ตสมา อญญตร ปาโต ภิกขาจารเวลาย สายัม เถรภูฏานเวลาย จ เสสกาเล เทว เอกภูฏาเน น ภวิสสาม,
ยสส อพาสุกัม ภวิสสติ, เตน คนทียา ปทฎาย, ตสส สนติกัม คนตวา เกสชชัม กริสสาม,
อิโต อญญสมัม รตติภาเค วา ทิวสกาเค วา อปปมตตวา กมมภูฏานัม อนญญชิสสามาติ.

[บุคคลบุรุษมาอาศัยอยู่กับพวกภิกษุ]

เตสุ เอวํ กตีกัม กตวา วิหรนเตสุ, เอกัม ทุคตปุริโส ธีตรัม อุปนิสสา ย ชีวนโต, ตสมัม ฐาเน ทุพภิกเข อุปปนเน,
อปรัม ธีตรัม นิสสา ย ชีวิตุกาโม มคคัม ปฎิปชชิต.

เถราปี คาเม ปินชชิตวา จริตวา วสนภูฏานัม อากจจนต์วา อนตรามคเค เอกิสสา นทียา นหตวา
วาลิกาปุลิเน นิสิติตวา ภตตกัจจัม กรีสฺสุ.

ตสมัม ชเน โส ตัม ฐานัม ปตวา เอกมณตัม อฏฐาสี.

อถ นัม เถรา “กหัม คจจสตีติ ปุจจิสฺสุ.

โส ตมตถัม อารโจะสิ.

เถรา ตสมัม การุณญัม อุปปาเทตวา “อุปาสก อติวีย ฉาโตสิ, คจจ ปณณัม อหาร, เอกเมกัม เต ภตตปินชชิต ทสสามาติ วตวา
เตน ปณณเ อหาญเ, อตตนา อตตนา ภูณชนนียาเมเนว สุปพยุณชเนติ สนเนทิตวา^๑ เอกเมว ปินชชิตทำสุ.

เอตเทว กิร วตตี^๒:

๑ ส. ย. สนเนตวา. ม. สนเนทิตวา.

๒ ม. เอตถนตเร ยัม -อติ อตถิ.

โฆชนกาเล อาคตสส ภตต์ ทพมาเนน ภิกขุณา อคคภตต์ อทตวา อตตนา ภูยชนนียาเมเนว โถกั วา พหุ วา ทาทพพิ,
ตสมา เตปี ตถา อทสู.

โส กตภตตทิกจเญ เถเร วนทิตวา ปุจฉิ “กั ภาเนเต อยยา เกนจึ นิมนติตาติ.

“นตถิ อุปาสก นิมนตณัน, มนุสสา เทวสิกั เหวรูปเมว อาหารั เทนตตี.

โส จินเตสิ “มยั นิจจกัลล อญญาย สมญญาย กम्मั กโรนตปิ เหวรูปั อาหารั ลทจัน สกโกม,

กั เม อญญตถ คเตน, อิเมสญญเวว สนตเเก ชีวิสสามีติ.

อถ เน อาห “อหั วตตปปฏิวตต์ กตวา อยยานัน สนตเเก วสิตัน อิจฉามีติ.

“สาธู อุปาสกาติ.

[บุคคลบุรุษหนีพวกภิกษุไปเยี่ยมธิดา]

โส เตหิ สทธี เตสั วสนญญานัน คนตวา สาธุกั วตตปปฏิวตต์ กโรนโต ภิกขุ อติวिय อาราเตตวา
เทวมาสจเจเนน ธีตรั ทญจุกาโม หุตวา “สเจ อยเย อาปุจฉิสสามิ, น มั วิสสชเชสสนตติ, อนาปุจฉาว คมิสสามีติ
เตสั อนาจิกขิตวา ว นิกขมิ.

เอตตถกเมว กิรสส โอหาริกั ขลิตัน อโหสิ, ยั ภิกขุณัน อนาโรเจตวา ปกุกามิ.

ตสส ปน คมนมคเค เอกา อญวี อตถิ.

ตตถ ปญจสตันนั โจรานัน “โย อิมั อญวี ปวิสิสสตี, ตัน มาเรตวา ตสเสว มัสโลหิตเตน ตยหัน พลิกम्मั กิรสสามาติ
เทวตตาย อายาจนัน กตวา วสนตวัน สตตโม ทิวโส โหตี.

[เขาถูกโจรจับในกลางดง]

ตสมา สตตเม ทิวเส โจรชญญูโก รุกขั อารุยห มนุสเส ओโลเกนโต ตัน อากจฉนตัน ทิสวา โจรานัน สญญุมทาสี.

เต ตสส อญวีมขมมึ ปวิญญูภาวัน ญุตวา ปริกขิปิตวา ตัน คณทิตวา คาพหัน พนธัน กตวา อรณีสสิเตน อคคั นิมนเถตวา
ทารุณิ สงกชฉตติวา มหนตัน อคคิกขณัน กตวา สุลานิ ตจฉิสสุ.

โส เตสั ตัน กิริยัน ทิสวา “สามิ อิมสมิ ฐาเน เนว สุกรมิคาทโย ทิสสนตติ, กิการณา อิมั กโรธาติ ปุจฉิ.

“ตัน มาเรตวา ตว มัสโลหิตเตน เทวตตาย พลิกम्मั กิรสสามาติ.

โส มรณภยตชชิตโต ภิกขุณัน ตัน อุปการัน อจินเตตวา เกวลัน อตตโน ชีวิตเมว รุกขมาโน เหวมาห

“สามิ อหัน วิฆาสาโท อจฉินญจกตต์ ภูยชิตวา วชตติโต, วิฆาสาโท นาม กาลกณณณโก,
อยยา ปน ยโต ตโต นิกขमितวา ปพพิชิตาปี ชตติยว, อสุกสมิ ฐาเน เอกตตีส ภิกขุ วสนตติ,
เต มาเรตวา กम्मั กโรธ, อติวिय โว เทวตา ตสสิสสตีติ.

[พวกโจรไปจับภิกษุเพื่อทำพิธีกรรม]

ตัม สุตฺวา โจรฺวา “ภทฺทกั เอส วทตี, กิ อิมินา กาลกณฺณินา, ขตฺติเย มาเรตฺวา พลิกมมํ กริสฺสามาตี จินฺเตตฺวา
“เอหิ, เนสํ วสนฺนุสฺสาณํ ทสฺเสหิตี ตเมว มคฺคเทสํ กตฺวา ตํ สฺสาณํ คนฺตฺวา วิหารมชฺเชม ภิภฺขุ อทิสฺวา
“กหํ ภิภฺขุตี ตํ ปุจฺฉิสฺสุ.

โส เทว มาเส วสิตตฺตา เตสํ กตฺติกวตฺตํ ชานนฺโต เอวมาห “อตฺตโน รตฺติสฺสาณทิวาสฺสาเนสุ นิสินฺนา, เอตํ คนฺทึ ปฺพรถ,
คนฺทิสทฺเทน สนนฺิปตฺติสสนฺตีตี.

โจรเชฏฺฐโก คนฺทึ ปฺพริ.

ภิภฺขุ คนฺทิสทฺทํ สุตฺวา “อกาเล คนฺทึ ปฺพฺภา, กสฺสจฺจิ อฆาสุกั ภาวิสฺสตีตี อาคนฺตฺวา
วิหารมชฺเชม ปฺปฏิปาภฺงิยา ปณฺณตฺเตสฺ ปาสาณผลเกสฺ นิสิตฺติสฺ.

สงฺฆเตเถโร โจรฺว โอลเกตฺวา ปุจฺฉิ “อุปาสกา เกนายํ คนฺทึ ปฺพฺภาตี.

โจรเชฏฺฐโก อาห “มยา ภาเนเตตี.

“กึการณาตี.

“อมฺเหหิ อญฺเฐวาทาย อายาจิตฺ อตฺถิ, ตสฺสา พลิกมมกรณฺตถาย เอกํ ภิภฺขุ คฺเหตฺวา คฺมิสฺสามาตี.

[พวกภิกษุยอมตัวให้โจรจับ]

ตัม สุตฺวา มหาเถโร ภิภฺขุ อาห “อาวฺโส ภาติกานํ อุปฺปนฺนิกิจจํ นาม, เชฏฺฐภาติกเณ นิตถริตฺทพฺพ,
อหํ อตฺตโน ชีวิตํ ตุมหากํ ปฺริจฺจชิตฺวา อิมฺเห สทฺธิ คฺมิสฺสามิ, มา สพฺเพสํ อนฺตรายโย โหตุ, อุปฺปมตฺตา สมณฺธมมํ กโรธาตี.

อนฺตฺเถโร อาห “ภาเนเต เชฏฺฐภาตฺ กิจจฺนนาม กนิฏฺฐสฺส ภาโร, อหํ คฺมิสฺสามิ, ตุมเห อุปฺปมตฺตา โหธาตี.

อิมินา อุปาเยน “อหเมว, อหเมวาทิ วตฺวา ปฺปฏิปาภฺงิยา ตีสปี ชนา อญฺเฐหิสุ.

เอวํ สพฺเพ เนว เอกิสฺสา มาตุ ปฺตฺตา, น เอกสฺส ปิตุ, นาปี วิตฺราคา, อถ จ ปน อวเสสานํ อตถาย ปฺปฏิปาภฺงิยา ชีวิตํ ปฺริจฺจชิตฺ;
เตสฺ เอโกปี “ตวํ ยาหิติ วตฺตํ สมตฺถเ นาม นาโหสิ.

[สังกัจจสามเณร ยอมมอบตัวให้แก่โจร]

สงกัจจสามเณโร เตสํ ถถํ สุตฺวา “ภาเนเต ติฏฺฐถ, อหํ ตุมหากํ ชีวิตํ ปฺริจฺจชิตฺวา คฺมิสฺสามิตี อาห.

“อาวฺโส มยํ สพฺเพ เอกโต มาริยมานาปี ตํ เอกํ น วิสฺสชฺเชสฺสามาตี.

“กึการณา ภาเนเตตี.

“อาวุโส ตวั ธรรมเสนาปติสารีปุตตตเถรสส สามเณโร,
สเจ ตั วัสสชเชสสาม, ‘สามเณร์ เม อาทาย คนตวา โจรานัน นียยาทียีสูติ เถโร ครหิสสตี,
ตั นินห์ นิตถริตุ่ น สกขิสสาม, เตน ตั น วัสสชเชสสามาติ.

“ภนเต สมมาสมพุทโธ ตุมเห มม อุปชฌายสส สนตีกั ปหิณนโตปิ มม อุปชฌาโย มั ตุมเหติ สทธี ปหิณนโตปิ
อิทเมว การณัน ทิสวา ปหิณิ, ตัญญูถ ภนเต, อหเมว คมิสสามีติ.

โส ตีสปี ภิกขุ วนทิตวา “สเจ เม ภนเต โทโส อตถิ, ขมถาติ วตวา นิกขมิ.

ภิกขุณั มหาสวัโค อุปปชชช, อกขินี อสสุททิ ปุณณานิ, หทยมัส ปเวธิ.

มหาเถโร โจเร อาท “อุปาสกา อัย ทารโก ตุมเห อคคิ กโรนเต สุลานิ ตจจนเต ปณณานิ อตถรนเต ทิสวา ภายิสสตี,
อิมิ เอกมนเต รฐเปตวา ตานิ กิจจานิ กรैयाถาติ.

โจรา สามเณร์ อาทาย คนตวา เอกมนเต รฐเปตวา สพุทกัจจานิ กรีสสุ.

[นายโจรลงมือฆ่าสามเณร]

กิจจปริโยसानเ โจรเชฏฐโก อสิ อุปพาเหตุวา สามเณร์ อุปสงกมิ.

สามเณโร นิสีทมาโน ฆานัน สสมาชชิตวาว นิสีท.

โจรเชฏฐโก อสิ ปริวตเตตวา สามเณรสส ขนธะ ปาเตสิ.

อสิ นมิตวา ธาราย ธารัน ปหริ.

โส “น สมมา ปหรินติ มถญมาโน ปุน ตั อขุ กตวา ปหริ.

อสิ ตาลปตตัม วีย เวฐุมมาโน ถรุมล อคมาสิ.

สามเณร์ ทิ ตสมิ กาลे สินेरุณา อวตถรนโตปิ มาเรตุ สมนโตถ นาม นตถิ, ปเคว อสิณา.

ตั ปาฎิหารियั ทิสวา โจรเชฏฐโก จินเตสิ “ปุพเพ เม อสิ สีลาถมมัม วา ขทิวขานัม วา กสิริ วีย ฉินทติ,
อิทานิ เอกวารัน นมิตโต เอกวารัน ตาลปตตเวฐโก วีย ชาโต,
อัย นาม อสิ อเจตโน หุตวาปิ อิมสส คุณัน ชานาติ, อหัง สเจตโน น ชานามีติ.

[นายโจรเลื่อมใสในปาฎิหารियัของสามเณร]

โส อสิ ภูมियั ชิปิตวา ตสส ปาหมุเล อุเรน นิปชชิตวา “ภนเต มยั ธนการณา อิช อญวियั ปวิภูมมหา,
อมเห ทูรโตว ทิสวา สหสสมตตวาปี ปุริสา ปเวเชนติ, เทว ติสโส กถา กเถตุ่ น สกโกนติ, ตว ปน จิตตตุรารสมตตปิ นตถิ,
อูกกามุเข สุวณณัน วีย สุปุผิตกถณิการัน วีย จ เต มุขั วิโรจติ, กิณนุ โข การณนติ ปุจจนโต อิมิ คาถมาท

“ตาส เต นตถิ น ภัย” ภัยโย วณฺโณ ปสฺสิตติ
กสมมา น ปริเทเวสิ เอวรูป มหพุกเยติ.

สามเณโร ฌานา วุฏฐาย ตสส ธมฺมํ เทเสนโต “อาวุโส คามณิ ชีณาสวสส อตตภาโว นาม สีสเส ฐูปิตภาโร วีย โหติ,
โส, ตสฺมึ ภิขชนเต, ตฺสเตว น ภายตฺตีติ วตฺวา อีมา คาคา อภาสิ

“นตถิ เจตสิกํ ทุกฺขํ อนเปกขสส คามณิ
อติกกนฺโต ภัย สพฺพํ ชีณสฺโยชโน อสิ
ชีณา อสส ภาเวนตติ ทิฏฐา ธมฺมา ยถา ตถา”
นิพฺภยํ มรณํ โหติ ภาโรโรปนํ ยถาติ.

[นายโจรขอบรรพชากะสามเณร]

โส ตสส กถํ สุตฺวา ปญจ โจรสตานิ โอโลเกตฺวา อาห “ตุเมเห ก็ กริสฺสเถติ.

“ตุเมเห ปน สามิตฺติ.

“มม ตาว เอวรูป ปาฏิหาริย์ ทิสฺวา อคารมชเเม กิจจํ นตถิ, อyyสส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามิตฺติ.

“มยปิ ตเถว กริสฺสามาติ.

“สาธู ตาตาติ.

ตโต ปญจสตปิ โจรา สามเณรํ วนฺทิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิสฺสุ.

โส เตสํ อสิธราหิ เอว เกเส จ วตฺททสา จ ฉินฺทิตฺวา ตมพมตฺติกาย รัชิตฺวา ตานิ กาสายานิ อจฺฉาเทตฺวา
ทสฺสุ สีสเส ปติฏฐาเปตฺวา เต อาทาย คจฺฉนฺโต จินฺเตสิ “สจฺหา เถเร อทิสฺวา ว คมิสฺสามิ, เต สมณธมฺมํ กาทุํ น สกฺขิสฺสนฺติ,
โจรานํ มํ คเหตุว นิกฺขนฺตกาลโต ปฏฺติ เตสํ เอโกปิ อสฺสุนิ สนฺธาเรตุํ นาสกฺขิ,
‘มาริโต นุ โข สามเณโร โนติ จินฺเตนฺตานํ, กมฺมฏฺฐานํ อภิมฺขํ น ภวิสฺสติ, ตสมมา ทิสฺวา ว เต คมิสฺสามิตฺติ.

[สามเณรกลับไปเยี่ยมพวกรัก]

โส ปญจสตภิกฺขุปริวาโร ตตถ คนฺตฺวา, อตฺตโน ทสฺสเนน ปฏฺลิทฺทสฺสาเสหิ เตหิ “ก็ สปปุริส สงกัจจ ลทฺธนฺเต ชีวิตนฺติ วุตฺเต,
“อาม ภนฺเต, อีเม มํ มาเรตุํ กามา หุตฺวา มาเรตุํ อสฺกโกนฺตา มม คฺเณ ปสฺสิตฺติวาท ธรรมํ สุตฺวา ปพฺพชิตฺวา,
อหํ ‘ตุเมเห ทิสฺวา คมิสฺสามิตฺติ อากโต, อปฺปมตฺตา สมณธมฺมํ กโรถ, อหํ สตฺถุ สนฺติกํ คมิสฺสามิตฺติ เต ภิกฺขู วนฺทิตฺวา
อิตฺเร อาทาย อุพฺขฌายสส สนฺติกํ คนฺตฺวา, “ก็ สงกัจจ อนฺเตวาสิกา เต ลทฺธาติ วุตฺเต,
“อาม ภนฺเตติ ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

เถเรน จ “คจฺฉ สงกัจจ สตฺถารํ ปสฺสาหิตฺติ วุตฺเต, “สาธูติ เถรํ วนฺทิตฺวา เต อาทาย สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา,
สตฺถารานิ “สงกัจจ อนฺเตวาสิกา เต ลทฺธาติ วุตฺเต, ตํ ปวตฺตี อาโรเจสิ.

๑ ม. ตสส เต นตถิ ภัยตตฺ.

๒ ม. ญ. ชีณาย ภาเวนตฺติยา ทิฏฐธมฺเม ยถาตถิ.

[ผู้มีศีลประเสริฐกว่าผู้ทุศีล]

สตถา “เอวํ กิร ภิกขเวติ ปุจฺฉิตฺวา, “อาม ภนฺเตติ วุตฺเต,
“ตุมหากํ โจรกมมํ กตฺวา ทุสฺสีเล ปติภฺนฺนํ วสฺสสํ ชีวิตฺโต อิทานิ สีเล ปติภฺนฺนํ เอกทิวสมปิ ชีวิตํ เสยฺโยติ วตฺวา
อนุสนฺนํ ฆณฺเฑตฺวา ฌมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาลมาห

“โย จ วสฺสสํ ชีเว
เอกาทํ ชีวิตํ เสยฺโย
ทุสฺสีเล อสมาทิตํ
สีลวตฺตสฺส ฌายินฺติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ทุสฺสีโลติ นิสฺสีโล.

สีลวตฺตสฺสชาติ ทุสฺสีลสฺส วสฺสสํ ชีวิตฺโต สีลวตฺตสฺส ทฺวํ วิ ฌานนํ ฌายินํ เอกทิวสํปิ เอกมฺหุตฺตมปิ ชีวิตํ เสยฺโย อุตฺตมฺนฺติ อต
โล.

เทสนาวสาเน เต ปญฺจสตาปิ ภิกขุ สห ปฏฺฐิสฺสภิทาอิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนํ.

สมปตฺตมฺหาชนสฺสาปิ สาทถิกา ฌมฺมเทสนา อโหสิ.

[ประวัติอิมุตตกสามเณร]

อปเรณ สมเยน สงกัจจํ อุปสมปทํ ลภิตฺวา ทสฺสโส หุตฺวา สามเณรํ คณฺหิ.

โส ปน ตสฺเสว ภาคินฺเยโย อิมุตตกสามเณโร นาม.

อล นํ เถโร ปริปุณฺณวสฺสกาเล อามนฺเตตฺวา “อุปสมปทํ เต กิรฺสสามิ, คจฺจ, ญฺาตกานํ สนฺติเก วสฺสปริมาณํ ปุจฺฉิตฺวา เอหิตี อฺย
โยเชสิ.

โส มาตาศิวนํ สนฺติกํ คจฺจนฺโต อนฺตรามคเค ปญฺจสเตหิ โจราหิ พลิกมฺมตฺถาย มาริยมาโน เตสํ ฌมฺมํ เทเสตฺวา
ปสนฺนจิตฺเตหิ “น เต อิมสมิ ฐฺาเน อมฺหากํ อตฺถิภาโว กสฺสจจิ อโรเจตพฺโพติ วิสฺสญฺโฐ
ปฏฺิปกเถ มาตาศิโว อากจฺจนฺเต ทิสฺวา ตเมว มคคํ ปฏฺิพฺชนฺตานํปิ เตสํ สจฺจมนฺรฺกฺขนฺโต นโรเจสิ.

เตสํ โจรเหติ วิหฺฐิยมาณานํ “ตฺวํปิ โจรเหติ สทฺธิ เอกโต หุตฺวา มณฺเญ อมฺหากํ นโรเจสิตี วตฺวา ปริเทวนฺตานํ,
สทฺทํ สุตฺวา เต มาตาศิวนํปิ อนโรจิตภาวํ ญฺุตฺวา ปสนฺนจิตฺตา ปพฺพชฺชํ ยาจิสฺสุ.

โสปี สงกัจจสามเณโร วิย เต สพฺเพ ปพฺพาเซตฺวา อฺพฺชฌายสฺส สนฺติกํ อานตฺวา เตน สตถุ สนฺติกํ เปสิโต
เต อาทาย คนฺตฺวา ตํ ปวตฺตี สตถุ อโรเจสิ.

สตถา “เอวํ กิร ภิกขเวติ ปุจฺฉิตฺวา, “อาม ภนฺเตติ วุตฺเต, ปุริมฺนเยเนว อนุสนฺนํ ฆณฺเฑตฺวา ฌมฺมํ เทเสนฺโต อิมเมว คาลมาห

“โย จ วสฺสสํ ชีเว
เอกาทํ ชีวิตํ เสยฺโย
ทุสฺสีเล อสมาทิตํ
สีลวตฺตสฺส ฌายินฺติ.

ขอ. บาลี ภา.๔ หน้า ๑๑๗ • ๙. สงกัจจสามเณรวตถุ. • [ประวัติอิมุตตกสามเณร]

อิหปี อิมิสสา คากาย [อิมุตตกสามเณรวตถุ นาม] วุตตเมวาติ.

สงกัจจสามเณรวตถุ.

๑๐. ขานุกโณทญตเถรวตถุ.

“โย จ วสสสดี ชีเวติ อิมม เทสนัน สตถา เขตวเน วิหรนโต ขานุกโณทญตเถรวตถุ อารพภ กเถสิ.

[พระเถระนั่งเข้ามาใน โจรเอาห่อของทับไม้รูด]

โส กิร เถโร สตถุ สนฺติเก กมมฏฐานัน คเหตุวา อรญญเ วิหรนโต อรหตฺตํ ปตฺวา “สตถุ อารโจะสสามีติ ตโต อากจฺจนโต
อนฺตรามคเค กิลนฺโต มคคา โอกกมม เอกสมฺม ปิฏฐิปาสาณ นิสินฺโน ฌานํ สฺมาปชฺชติ.

อเถกํ คามํ วิลุมฺปิตฺวา ปญจสตา โจรา อตฺตโน พลาญฺรูปเน ฆณฺฑิกํ พนฺธิตฺวา สีเสนาทาย คจฺจนตา ทูรํ คนฺตฺวา กิลนฺตรูปา
“ทูรํ อากตฺมฺห, อิมสมฺม ปิฏฐิปาสาณ วิสสมิสฺสามาติ มคคา โอกกมม ปิฏฐิปาสาณสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา
เถโร ทิสฺวาปิ “ขานุกโณ อยฺนฺติ สญฺญโน อหฺเรสุ.

อเถโก โจรโร เถรสฺส สีเส ฆณฺฑิกํ ฐฺเปสิ.

อปโร ตํ นิสฺสาย ฆณฺฑิกํ ฐฺเปสิ.

เอวํ ปญจสตาปิ โจรา ปญจทิ ฆณฺฑิกสฺเตหิ เถโร ปริกฺขิปิตฺวา สยฺปิ นิปนฺนา นิตฺทายิตฺวา
อรุณฺคคฺมนกาเล ปพฺพชฺฉิตฺวา อตฺตโน อตฺตโน ฆณฺฑิกํ คนฺหนฺตฺวา เถโร ทิสฺวา “อมฺนุสฺโสติ สญฺญาย ปฺลาโยตุ อารภิสฺสุ.

อถ เน เถโร อาห “มา ภายถ อุปาสกา, ปพฺพชฺชิตฺโ อหนฺติ.

เต เถรสฺส ปาหฺมฺเเล นิตฺทชฺชิตฺวา “ขมถ ฆนฺเต, มยํ ขานุกสญฺญโน อหฺมฺหาติ เถโร ขมาเปตฺวา,
โจรเชฏฐฺเณน “อหํ อยฺยสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชิสฺสามีติ วุตฺเต, เสสา “มยํปิ ปพฺพชฺชิสฺสามาติ วตฺวา
สพฺเพว เอกจฺจนฺทา หุตฺวา เถโร ปพฺพชฺชํ ยาจิสฺสุ.

เถโร สงฺกัจจสามเณโร วิย สพฺเพปิ เต ปพฺพาเชสิ.

ตโต ปฏฺฐาย “ขานุกโณทญตญฺโถติ ปญฺญายิ.

โส เตหิ ภิกฺขุหิ^๑ สตถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา, สตถารา “กิ โณทญตญฺ อนฺเตวาสิกา เต ลทฺธาติ วุตฺเต, ตํ ปวตฺตี อารโจะสิ.

[คนมีปัญญาดีกว่าคนทรมปัญญา]

สตถา “เอวํ กิร ภิกฺขเวติ ปุจฺฉิตฺวา, “อาม ฆนฺเต, น อญฺญสฺส เอวฺรูปุ อานุกาโว ทิฏฐุปุพฺโพ, เตนมฺห ปพฺพชฺชิตฺวาติ วุตฺเต,
“ภิกฺขเว เอวฺรูปุ ทุบฺพลญฺมเม ปติฏฐาย วสสสดี ชีวิตโต อิทานิ โว ปญฺญาสมฺปทาย วตฺตมานานํ เอกาหํปิ ชีวิตํ เสยฺโยติ วต
วา อนฺุสนฺธี ขมฺเฏตฺวา ฆมฺมํ เทสนนฺโต อิมํ คาลมาห

“โย จ วสสสดี ชีเว

ทุบฺพลญฺ อสมฺมาหิต

เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย

ปญฺญาวนฺตสฺส ฌายิโนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ทุขุปลโยติ นิปลโย.

ปลญวณตสชาติ สปลญสส.

เสส ปุริมสทิสเมวาทิ.

เทสนาวसानะ ปลญจสตปิ ภิกขุ สห ปฐิสมภิทาหิ อรหตตัม ปาปุนิสสุ.

สมปตตมหาชนสสาปิ สาทถิกา ฐมมเทสนา อโหสีติ.

ขานุกโณทญตเถรวตถุ.

โส ปีตี วิภขมภิตฺวา วิปสสนํ วทฺฒตฺวา สห ปฏิสมภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺวา ชูริ อาทาย วิหารมชฺเฌ ปาวีสี.

อถ นํ ภิกฺขุ “กหํ คโตสิ อาวุโสติ ปุจฺฉิสฺสุ.

“อิมินา ชุเรน คลนาหี ฉินฺทิตฺวา มริสฺสามิตี คโตมฺหิ อาวุโสติ.

“อถ กสฺมา น มโตสิตี.

“อิทานิมฺหิ สตถํ อหริตฺถํ อภพฺโพ ชาโต, อหํ หิ ‘อิมินา ชุเรน คลนาหี ฉินฺทิสฺสามิตี ญาณชุเรน สพฺพกฺกิเลเส ฉินฺทินฺตี.

ภิกฺขุ “อัย อญฺเฌน อญฺเฌญํ พยากรโตตีติ ภควโต อารโจะสฺสุ.

ภควา เตสํ วจนํ สุตฺวา อาห “น ภิกฺขเว ชีณาสฺวา นาม สหตฺถา อตฺตานํ ชีวิตา โวรฺเพนตีตี.

“ภนฺเต ตุมฺहे อิมํ “ชีณาสฺวตี วเทถ, เอวํ อรหตฺตฺพนิสฺสยสมฺปนฺโน ปนายนํ กสฺมา อุกฺกณฺฐิตฺ, กิมสฺส อรหตฺตฺพนิสฺสยการณํ, กสฺมา โส สปปไปฺ เอตํ น ํสีตี.

“ภิกฺขเว โส ตาว สปปไปฺ อิมสฺส อีโต ตติเย อตฺตภาเว ทาโส อโหสิ, โส อตฺตโน สามิกสฺส สรีริ ํสีตฺถํ น อฺสสฺหิตี.

เอวํ ตาว เนสํ สตฺถา เอกํ การณํ อัจฺจิกฺขิ.

ตโต ปฏฺฐาย จ โส ภิกฺขุ สปปทาโส นาม ชาโต.

[ปุรพกรรมของพระสปปทาสเถระ]

กสฺสพฺพุทฺธกาเล กิเรโก คหฺปติปฺตฺโต^๑ สตฺถุ ฌมฺมํ สุตฺวา อฺปปนฺนสํเวโค ปพฺพชิตฺวา ลทฺฐูปสมฺปโท
อปฺเรน สมเยน อนภริตฺติยา อฺปปนฺนาย เอกสฺส สหายกสฺส ภิกฺขุโน อารโจะสิ.

โส ตสฺส อภินฺหํ คิทธิภาเว อาทินวํ กเถสิ.

ตํ สุตฺวา อิตโร สาสเน อภริตฺตฺวา ปุพฺเพ อนภริตฺทกาเล มลคฺคหิตฺเต สมณปริกฺขารเ เอกสมฺมํ โสณฺจิตฺิเร นิम्मเล กโรนฺโต นิสฺสี.

สหายโกปิสฺส สนฺติเกเยว นิสฺสินโน.

อถ นํ โส เอวมอาห “อหํ อาวุโส อฺปปพฺพชนฺโต อิมเ ปริกฺขารเ ตฺยหํ ทาตุกาโม อโหสิณฺตี.

โส โลภํ อฺปปปาเทตฺวา จินฺตฺสิ “อิมินา มยฺหํ ปพฺพชิตฺเตน วา อฺปปพฺพชิตฺเตน วา โก อตฺถโถ, อิทานิ ปริกฺขารเ นาเสสฺสามิตี.

โส ตโต ปฏฺฐาย “กิทานิ อาวุโส อมฺหากํ ชีวิตฺเตน, เย มยํ กปาลหตฺถา ปฺรกุเลสฺสุ ปิณฺฑาทาย จราม, ปฺตฺตทาเรหิ สทฺธี อลฺลาปสลฺลาปํ น กโรมาตีอาทินิ วทฺนโต คิทธิภาวสฺส คฺคุณํ กเถสิ.

โส ตสส กถํ สุตวา ปุน อุกกณฐิตุ หุตวา [จินเตสิ]

“อัย, มยา ‘อุกกณฐิตุทมิทติ วุตเต, ปฐมํ คิทธิภาเว อาทินวํ กเถตวา อิทานิ อภินทํ คุณํ กเถสิ, กิณฺุ โข การณนติ จินเตนุโต “อิเมสุ สมณปริกาเรสุ โลเกนาติ ญตวา สยเมว อตตโน จิตตํ นีวตเตสิ.

เอวมสส กสสปุทกาเล เอกสส ภิกขุโน อุกกณฐาปิตตตา อิทานิ อนภริติ อุปปนา.

โย ปน เตน ตทา วิสตีวสสสทสทานิ สมณธมโม กโต, สวสส เอตริ อรหตตสส อุปนิสสโย ชาโตติ.

[ชีวิตของผู้ปรารถนาความเพียรวันเดียว ประเสริฐ]

อิมมตถํ เต ภิกขุ ภควโต สนติกา สุตวา อุตตริ ปุจฉิสฺสุ “ภนเต อัย กิร ภิกขุ ชุรธารํ คลนาหิยํ กตวา ฐิตโก ว อรหตตํ ปาปุณิ, อุปปชชติ นุ โข เอตตเกน ขณน อรหตตมคโคติ.

“อาม ภิกขเว อารทวิริยสส ภิกขุโน ปาหํ อุกกณฐิตวา, ภูมियํ ฐเปนตสส ปาเท ภูมियํ อุปปตเตเยว, อรหตตมคโค อุปปชชติ, กุสีตปุคคสส ทิ วสสสทํ ชีวิตโต อารทวิริยสส ขณมตตมปิ ชีวิตํ เสโยติ วตวา อนุสนธิ ฆญฺตวา ธมมํ เทเสนโต อิมํ คาถมาห

“โย จ วสสสทํ ชีเว

กุสีโต หินวิริโย

เอกาหํ ชีวิตํ เสโย

วิริยํ อารภโต ทพฺพนติ.

[แก้อรธ]

ตตถ กุสีโตติ กามวิตกกาทิตี ทิตี วิตกเกทิตี วิตินามกปุคคโล.

หिनวิริโยติ นิพฺพริโย.

วิริยํ อารภโต ทพฺพนติ ทูริธํ ฆานํ นิพฺพตตนสมตถํ ธิรํ วิริยํ อารภนตสส.

เสสํ ปุริมสทิสเมว.

เทสนาวสาเน พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุณิสฺสูติ.

สปปทาสตเถรวตถุ.

๑๒. ปุจฉาราวตถุ.

“โย จ วสสสตี ชีเวติ อิมิ มหมเทสนัน สตถา เซตวเน วิหรนโต ปุจฉาริ เถรี อารพภ กเถสิ.

[ความรักไม่เลือกชั้นชั้นวรรณะ]

สา กิร สาวตถิยั จตตาสีโสโกวิวิภวสส เสฏฐิโน ธิตา อโหสิ อภิรุปา.

ตัม โสฬสวสสุทเทสิกกาเล สตถุมิกปุปาสาทสส อุปริตเล รกขนตา วาเสสุ.

เอว สนเตปิ, สา เอเกน อตตโน จุฬุปฐาเกน สทธี วิปปฏิปชช.

อถสสา มาตาปิตโร สมชาติกกุเล เอกสส กุมารสส ปฐิสสนิตวา วิวาหทิวสั ฐุเปสั.

ตสมิ อุกกฐุ, สา ตัม จุฬุปฐากัม อาห “มัม กิร อสุกกุสส นาม ทสสนติ,
มม ปติกัถ คตกาเล มม ปณณาการิ คเหตุวา อาคโตปิ ตตถ ปเวสนัน น ลภิสสสิ,
สเจ เต มยิ สีนโห อตถิ, อิทาเนว มัม คเหตุวา เยน วา เตน วา ปลาชสูติ.

โส “สารุ ภทเทติ “เตนหิ อหิ เสว ปาโตว นครทวารสส อสุกฐาเน นาม ฐุสสามิ,
ตวั เอเกน อุปาเยน นิภขมิตวา ตตถ อาคจเฉยยาสิตี วตวา ทุตยทิวเส สงเกตฐาเน อฐฐาสิ.

[นางปุจฉาราหนีไปกับคนรับใช้]

สาปิ ปาโตว กิลิฐฐวตถุ นีวาเสตวา เกเส วิกกิริตวา กุณชเกน สริริ มกเขตวา กุณิ อาทาย ทาสีหิ สทธี คจจนตี วิย
ชมรา นิภขมิตวา ตัม ฐานัน อคมาสิ.

โส ตัม อาทาย ทูริ คนตวา เอกสมิ คามะ นีवासั กปเปตวา อรณญเ เขตต์ กสิตวา ทารุปณณาทินิ อahrti.

อิตธา กุณเณ อุกัม อahrti สหตธา โภกฐฐนปจนาทินิ กโรนตี อตตโน ปาปสส ผลัน โนโกลิ.

อถสสา กุจฉิยั คพโภ สณฐาสิ.

สา ปริปณณคพภา “อิธ เม โภจิ อุกการโก นตถิ, มาตาปิตโร นาม ปุตเตสุ มุทททยา โหนติ,
เตสั มัม สนตีกัม เนหิ, ตตถ เม คพภฐฐานัน ภวิสสตีตี สามิกัม ยาจิ.

โส “กั ภทเท กเถสิ, มัม ทิสวา ตว มาตาปิตโร วิวิธานิ กम्मกรณานิ การเยยั, น สกกา มยา ตตถ คนตุนตี ปฏิกชปิ.

สา ปุนปุนัน ยาจิตวาปิ ยาจัน อลภมานา ตสส อรณญั คตกาเล ปฐิวิสสเก อามนเตตวา

“สเจ โส อาคนตวา มัม อปสสนโต ‘กัม คตาทิ ปุจฉิสสตี มม อตตโน กุลฆริ คตภาวัม อจิกเขยยาถาติ วตวา
เคทวาริ ปททิตวา ปกคามิ.

โสปิ อาคนตวา ตัม อปสสนโต ปฐิวิสสเก ปุจฉิตวา ตัม ปวตตี สุตวา “นิวตเตสสามิ นนตี อุนพนิตวา

ตัม ทิสวา นานปการัม ยาจมานปี นีวตเตตุ นาสกช.

ถสสา เอกสมิ ฐาเน กมมชวาตา จลิสฺสุ.

สา เอกิ คจจนตรํ ปริสิตวา “สามิ กมมชวาตา เม จลิตาติ วตฺวา ภูมิมิ นิปชชิตวา สมปริวตตมานา กิจเณน ทารกํ วิชายิตวา “ยสสตุถายาหิ กุลฆริ คจเจยฺย, โส อตฺโถ นิปพฺพนนฺติ ปุนเทว เตน สทฺธิ เคหํ อาคนตฺวา วาสํ กปฺเปสิ.

ตสสา อปเรณ สมเยน ปุน คพฺโถ ปตฺติภูทฺธิ.

สา ปริปฺพณฺคพฺภา หุตฺวา บุริมฺนเยเนว สามิกํ ยาจิตฺวา ยาจนํ อลภมานา ปุตฺตํ องฺเกนาทาย ตเถว ปกฺกมิตฺวา เตน อนุพฺนธิตฺวา ภิภูทฺธาปิ นีวตฺติตฺตํ น อิจฺฉิ.

ถอ, เตสํ คจจนตฺวานํ, มหาอกาลเมโฆ อุทฺปาทิ.

สมนตฺวา วิชชุตฺตาทิ อาทิตฺตํ วิย เมฆตฺถนิตฺเททิ ภิชฺชมานํ วิย ธาราปาทนिरนฺตรํ นภํ อโหสิ.

ตสมิ ขเณ ตสสา กมมชวาตา จลิสฺสุ.

สา สามิกํ อามนเตตฺวา “สามิ กมมชวาตา เม จลิตา, น สกฺโกมิ สนฺธาเรตฺตํ, อโนวสสกกฺกุณฺฑานํ เม ชานาหิติ อาท.

โส หตฺถคตฺตาย วาสิยา อิตฺ อิตฺ จ อุปรธาเรนฺโต เอกสมิ วมมิกมตฺถเก ชาตคฺคุมพํ ทิสฺวา ฉินฺทิตฺตํ อารภิ.

ถอ นํ วมมิกโต นิกฺขมิตฺวา โฆรวิสฺโส อาสิวิโส ทฺลสิ.

ตสมิ ขเณเยวสส สรริํ อนฺโต สมฺภูทฺฐิตฺวาทิ อคฺคิชาลาทิ ทฺยหฺมานํ วิย นีลวณฺณํ หุตฺวา ตตฺถเวย ปติ.

อิตฺราปิ มหาทฺกขํ อนุภวมานา ตสส อาคมนํ โอลเณนตีปิ ตํ อทิสฺวาว อปรฺปิ ปุตฺตํ วิชายิ.

เทว ทารกา วาตฺวภูทฺฐิเวคํ อสหฺมานา มหาวิรวํ วิรวนฺติ.

สา อุโภปิ เต อุทฺรนฺตเร กตฺวา ทฺวิทิ ชนฺนุเกทิ เจว หตฺถเอทิ จ ภูมิมิ อุปรฺปิเพตฺวา ฐิตฺวา รตฺตี วิตฺตินาเมสิ.

สกลสรริํ นิลโลทิตํ วิย ปณฺทฺพลาสวณฺณํ อโหสิ.

สา, อุภูทฺฐิตฺ อรุเณ, มํสเปสิวณฺณํ เอกํ ปุตฺตํ องฺเกนาทาย อิตฺริ” องฺคฺคฺลिया คเหตุวา “เอทิ ตาต, ปิตา เต อิตฺ คโตติ วตฺวา สามิกสส คตฺมคฺเคน คจจนฺตี ตํ วมมิกมตฺถเก กาลํ กตฺวา ปตฺตํ นีลวณฺณํ ฤทฺธสรริํ ทิสฺวา “มํ นิสฺสาย มม สามิโก ปนฺเถ มโตติ โรทฺหนฺตี ปริเทวฺหนฺตี ปายาสิ.

สา สกฺกรตฺตี เทเวณ วุภูทฺฐิตฺวา อจิริวตี นทิ ชานูปฺปมาณณฺนปฺปมาเณน อุทฺเกน สมปริปฺพณฺณํ ทิสฺวา อตฺตโน มนฺทพฺพฺทิตฺตาย ทฺวิทิ ทารเกทิ สทฺธิ อุทฺกํ โอตฺริตฺตํ อวิสฺหนฺตี เชฏฺฐปุตฺตํ โอริมตีเร ฐฺเพตฺวา อิตฺริ อาทาย ปรตฺติรํ คนฺตฺวา สาขาภงฺคํ อตฺถริตฺวา นิปชฺชาเปตฺวา “อิตฺรสส สนฺติกํ คมิสฺสามิติ พาลปุตฺตํ ปหาตฺตํ อสฺกฺโกณฺฑี ปุนปฺปุนํ นีวตฺติตฺวา โอลเณนมานา ปายาสิ.

ถสสา นทิมฺขมฺมํ คตฺกาเล เอโก เสนํ ตํ กุมารํ ทิสฺวา “มํสเปสิตี สณฺญาย อากาสโต ภสฺสิ.

สา ตํ ปุตตสสตาถาย ภสสนตํ ทิสวา อุโฆ หตเถ อุกชิปิตวา “สูสูติ ติกชตตุํ มหาสทํ นิจจาเรสิ.

เสโน ทูรภาเวน ตํ อสสุตวาว กุมารํ คเหตวา เวหาสํ อุปปิตตวา คโต.

โอริมตีเร ฐิตปุตโตปิ มาตรํ นทิมชเม อุโฆ หตเถ อุกชิปิตวา มหาสทํ นิจจารยมานํ ทิสวา “มํ ปกโกสตีติ เวเคน อุทเก ปติ.

อิติสสา พาลปุตตํ เสโน ทริ. เซภูฐปุตโต อุทเกน วุฬโห.

[นางทราบข่าวว่ามารดาบิดาตายอีก]

สา “เอโก เม ปุตโต เสนน คหิตโต, เอโก อุทเกน วุฬโห, ปนเถ ปติ มโตติ โรทนต์ิ ปริเทวนตี คจจมานา สาวตถิตโต อากจจนต์ิ เอกํ บุริสํ ทิสวา ปุจฉิ “กตถ วาสโกสิ ตาตาติ.

“สาวตถิตวาสโกสิ อมมาติ.

“สาวตถิตนเคเร อสุกวีถีย เอวรูป อสุกํ นาม กุลํ อตถิ, ซานาสี ตาตาติ.

“ซานามิ อมม, ตํ ปน มา ปุจฉิ, สเจ อญญํ ซานาสี, ปุจฉาติ.

“อญญน เม กมมํ นตถิ, ตเทว ปุจฉามิ ตาตาติ

“อมม อากิจชิตุํ น ยุตตนต์ิ.

“วเทหิ เม ตาตาติ

“อชช เต สพพรตตี เทโว วสสนโต ทิฏฐิตติ. *

“ทิฏฐิ เม ตาต, มยหเมว โส สพพรตตี วุฏฐิ, น อญญสส, มยหํ วุฏฐการณํ ปน เต ปจฉา กเถสสามิ, เอตสมิ ตาว เม เสฏฐิเคเห ปวตตี กเถหิตติ.

“อมม อชช รตตี ‘เสฏฐิณจ เสฏฐิกรียณจ เสฏฐิปุตตถจจาติ ตโยปิ ซเน อวตถรมานํ เคหํ ปติ, เต เอกจิตกาย ฌายนต์ิ, เอส ฐโม ปญญาติ อมมาติ.

สา ตสมิ ซเน นีวตถวตถํ ปตมานํ น สยซานนต์ิ อุมมตติกาวั ปตวา ยถาฐิตา ว โรทนต์ิ ปริเทวนตี

“อุโฆ ปุตตา กาลกตา ปนเถ มยหํ ปติ มโต
มาตา ปิตา จ ภาตา จ เอกจิตกมहि พยหเรติ

วิลปนตี ปริพภมิ.

มนุสสา ตํ ทิสวา “อุมมตติกา อุมมตติกาติ กจจวํ คเหตวา ปสุํ คเหตวา มตถเก โอกิรนต์า เลชชุนหิ ปหรนต์ิ.

สตาถา เขตวนมหาวิหาเร จตุปริสมชเม นิสิติตวา ฌมมํ เทเสนโต ตํ อากจจมานํ อททส กปสตสทสสํ ปุริตปารมิ อภินิหารสมปนน.

[นางได้ตั้งความปรารถนาไว้ในชาติก่อน]

สา กิร ปทุมุตตรพุทธกาล ปทุมุตตรสตถารา เอกัง วินยธรรตเถรี พาทาย คเหตุวา นนทวนเน วีย เอตทคเค ฐูปิยามานัง ทิสวา
“อหิปี ตุมหาทิสสส พุทฺธสส สนฺติเก วินยธรรตเถรีนํ อคฺคภูฏานัน ลเภยยนฺติ อธิการัง กตฺวา ปตฺถนัง ฐูปเสตี.

ปทุมุตตรพุทธโธ อนาคตังสญาณัง ปตฺถริตฺวา ปตฺถนายน สมฺมิชฌนภาวํ ญตฺวา
“อนาคต โคตมพุทธสส นาม สาสเน อโย ปุจฉาจารย์วาทวินยธรรตเถรีนํ อคฺคา ภวิสสตีติ พุยาภาสิ.

ตํ เอวํ ปตฺถิตปตฺถนัง อภินิหารสมฺปนฺนํ สตฺถา ทูรโต ว อาคจฺจนฺตี ทิสฺวา
“อิมิสฺสา มํ ฐูปตฺวา อญฺญโธ อวสฺสโย ภวิตุํ สมตฺถโณ นาม นตฺถิติ จินฺเตตฺวา ตํ ยถา วิหาราภิมุขี^๑ อาคจฺจติ เอวมภาสิ.

ปริสา ตํ ทิสฺวา “อิมิสฺสาว อุมมตฺติกาย อีโต อาคนฺตุํ มา ททิตฺถาติ อาห.

สฺตฺถา “อเปถ, มา นํ นิวารยิตฺถาติ วตฺวา อวิหฺรภูฏานัน อาคตฺถาเล “สตี ปฏฺฐิลภ ภคินีติ อาห.

สา ตํชณฺณญฺเวว พุทฺธานุภาเวเน สตี ปฏฺฐิลภิ.

ตสมฺมิ กาลเ นินฺวตฺถวตฺถสส ปตฺติตภาวํ สลลภเขตฺวา ทิโรตฺตปโป ปจฺจุภฺภูฏาเปตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิ.

อถสฺสา เอโก ปุริโส อุตฺตรสาฎกํ ชิปี.

สา ตํ นิวาเสตฺวา สตฺถารํ อูปลงฺกมิตฺวา สุวณฺณวณฺณเณสุ ปาเทสุ ปยจฺปตฺติภูฏิตฺเตน วนฺทิตฺวา
“ภนฺเต อวสฺสโย เม โหถ, เอกัง ทิ เม ปุตุโต เสเนน คหิโต, เอโก อุกฺเกน วุฬโห, ปนฺเถ ปติ มโต,
มาตาปิตโร เจว ภاتا จ เคเหเน อวตฺถญา เอกจิตฺตกาย ฌายนฺตีติ.

สฺตฺถา ตสฺสา วจฺนํ สุตฺวา “ปุฉาจารเ มา จินฺตฺยิ, ตว ตาณํ สรณํ อวสฺสโย ภวิตุํ สมตฺถสเสว สนฺติกํ อาคตาสิ,
ยถา ทิ ตว อิทานิ เอโก ปุตุโต เสเนน คหิโต, เอโก อุกฺเกน วุฬโห, ปนฺเถ ปติ มโต, มาตาปิตโร เจว ภاتا จ เคเหเน อวตฺถญา,
เอวมเว อิมสมฺมิ สฺสาเร ปุตุตาทินํ มตฺถกาเลเวว ตว โรทฺนติยา ปคฺขริตอสฺสุ จตฺถนํ มหาสมฺมุทฺทานัง อุกฺกโต พุทฺตรนฺติ วตฺวา
อิมิ คาทมาห

“จตุสฺส สมฺมุทฺเทสุ ชลํ ปริตฺตกํ

ตโต พหุํ อสฺสุชฺลํ อนปฺปกํ

ทุกฺเขน ผุฏฺฐสฺส นรสฺส โสจโต

กึการณา อมม ตฺวํ ปมฺชชฺสีติ.

เอวํ สตฺถริ อนมตฺคคฺคปริยายํ กเถเนเต, ตสฺสา สรีเร โสโก ตนฺตตฺมคมาสิ.

อถ นํ ตนฺนุฏฺตโสภํ ญตฺวา ปุน สตฺถา อามนฺเตตฺวา

“ปุฉาจารเ ปุตุตาทโย นาม ปฺรโลภํ คจฺจนฺตสฺส ตาณํ วา สรณํ วา เลนํ วา ภวิตุํ น สกฺโกณฺนติ,
ตสมฺมา วิชฺชมานาปี เต น สนฺติเยว, ปณฺทิตฺเตน ปน สิลํ วิโสเธตฺวา อตฺตโน นิพฺพานคามิมคฺคเมว โสเธตุํ วมฺภูฏิตฺติ วตฺวา
ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมา คาทา อภาสิ

“น สนติ ปุตตา ตามาย	น ปีตา นปี พนธวา
อนตเกนาธิปนุสส	นตถิ ญาตีสุ ตามตา
เอตมตถวสํ ญตวา	ปณฺฑิตโต สีสํวโต
นิพพานคมนํ มคคํ	ชิปปเมว วิโสธเยติ.

เทสนาวสาเน ปุจฉาจารย์ มหาปุริชาณ กิเลส ฌาเปตวา โสตาปตติผลแล ปติภูตฺตี.

อถญเยปิ พหุ โสตาปตติผลาทินิ ปาปุณฺณิสฺสูติ.

[นางปุจฉาจารย์ทูลขอบวช]

สา ปน โสตาปนนา หุตวา สตถารํ ปพพชฺชํ ยาจิ.

สตถา ตํ ภิกขุณีนํ สนตฺถิํ ปหิณฺตีวา ปพพชาเปสิ.

สา ลหุรูปสมปทา ปุจฉาจารย์วตถุ^๑ “ปุจฉาจารย์เตว ปญญาโย.

สา เอกทิวสํ กุญฺเณ อุทกํ อาทาย ปาเท ไรวณฺตี อุทกํ อาสิญฺจ.

ตํ โลกํ คนฺตวา ปจฺฉิชฺช.

หุตฺติวาเร อาสิตฺตํ ตโต หุตรํ อคมาสิ.

ตติยวาเร อาสิตฺตํ ตโตปิ หุตรณฺติ.

สา ตเทว อารมมณํ คเหตฺวา ตโย วเย ปริจฺฉินฺตีตฺวา

“มยา ปฐมํ อาสิตฺตํ อุทกํ วยิ อิมํ สตฺตา ปฐมวเยปิ มรณฺติ,

ตโต หุตรํ คตํ หุตฺติวาเร อาสิตฺตํ อุทกํ วยิ มชฺฉิมวเยปิ มรณฺติ,

ตโตปิ หุตรํ คตํ ตติยวาเร อาสิตฺตํ อุทกํ วยิ ปจฺฉิมวเยปิ มรณฺติเยวาติ จินฺเตสิ.

สตถา คนฺธกุญฺธิ นิสินฺโน ว โธภาสํ ฌริตฺวา ตสฺสา สมมุเข ฐตฺวา กเถนโต วยิ

“เอวเมตํ ปุจฉาจารย์, ปญฺจนนํ ทิ ขนฺธานํ อุทฺทพฺพญํ อปฺสสนฺตสฺส วสฺสสํตํ ชีวิตโต

เตสํ อุทฺทพฺพญํ อปฺสสนฺตสฺส เอกาหิปี เอกกฺขณิปี ชีวิตํ เสยฺโยติ วตฺวา อนุสนฺธิ ฆญฺเฏตฺวา ฌมมํ เทเสนโต อิมํ คาคมาท

“โย จ วสฺสสํตํ ชีเว	อปฺสสํ อุทฺทพฺพญํ
เอกาหํ ชีวิตํ เสยฺโย	อปฺสสโต อุทฺทพฺพญนฺติ.

[แก้อรธ]

ตตถ อปฺสสํ อุทฺทพฺพญนฺติ ปญฺจนนํ ขนฺธานํ ปญฺจวิสฺตียา ลกฺขณฺเทหิ อุทฺทญฺจ วยญฺจ อปฺสสนฺโต.

อปฺสสโต อุทฺทพฺพญนฺติ เตสํ อุทฺทญฺจ วยญฺจ อปฺสสนฺตสฺส อิตฺรสฺส ชีวิตโต เอกาหิปี ชีวิตํ เสยฺโยติ.

๑ ปุจฉาจารย์วตถุ - อติปิ ปาฐุ. ญ. ว.

ขอ. บาลี ภา.๔ หน้า ๑๒๘ • ๑๒. ปุจฉาราวตฺถ. • [แก้อรธ]

เทศนาวสานเน ปุจฉารา สห ปุจฉาภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺณิตี.

ปุจฉาราวตฺถ.

๑๓. กิสาโคตมีวตถุ.

“โย จ วสสสत् ชีเวติ อิมं ชมมเทสนं สตถา เขตวเน วิหรนโต กิสาโคตมี อารพภ กเถสิ.

[ทรัพย์ของเศรษฐีกลายเป็นถ่าน]

สาวตถิยั กิเรกสส เสฏฐิสส เคเห จตตาสีสโกฏฐนัง อังคารา เอว หุตวา อฏฐาสี.

เสฏฐี ตั ทิสวา อุปปนโนโสโก อาหารั ปฏิกขิปิตวา มลจเก นิปชช.

ตสเสโก สหายโก เคหัง คนตวา “สมม กสมา โสจสีตี ปุจฉิตวา ตั ปวตตี สุตวา

“สมม มา โสจ, อหัง เอกัง อุปายัง ชานามิ, ตัง โกรหีตี.

“กั โกรมิ สมมาตี.

“สมม อตตโน อาปณเณ กิลณชั ปตถริตวา อังคาเร ราสี กตวา วิกกัณนโต วีย นิสีท,
อากตาคเตสสุ มนุสเสสสุ เย เอวံ วเทตี ‘เสสชชา วตถเตลมธุมานิตาทีนิ วิกกัณนตี, ตวั ปน อังคาเร วิกกัณนโต นิสินโนสีตี
เต วเทยยาสิ ‘อตตโน สนตัง อวิกกัณนโต กั กริสสามีตี,

โย ปน ตั เอวံ วเทตี ‘เสสชชา วตถ เตลมธุมานิตาทีนิ วิกกัณนตี, ตวั ปน หิรณญสูวณณัง วิกกัณนโต นิสินโนสีตี

ตวั วเทยยาสิ ‘กัหัง หิรณญสูวณณตี, ‘อิทนต์ จ วุตเต, ‘อาหระ ตาว นนตี หตเถหิ ปฏิจเจยยาสิ,

เอวံ ทินนัง ตว หตเถ หิรณญสูวณณัง ภาวิสสตี,

สา ปน สเจ กุมาริกา โหตี, ตว เคเห ปุตตสส นัง อาหริตวา^๑ จตตาสีสโกฏฐนัง ตสสา นียยาเทตวา ตาย ทินนัง วลลชเยยยาสิ,

สเจ กุมาริโร โหตี ตว เคเห วยปุตตัง ธีตัง ตสส หตวา จตตาสีสโกฏฐนัง ตสส นียยาเทตวา เตน ทินนัง วลลชเยยยาสีตี.

โส “ภทโทโก อุปายิตี อตตโน อาปณเณ อังคาเร ราสี กตวา วิกกัณนโต วีย นิสีท.

เย นัง เอวมาหังสุ “เสสชชา วตถเตลมธุมานิตาทีนิ วิกกัณนตี, ตวั อังคาเร วิกกัณนโต นิสินโนสีตี

เตส “อตตโน สนตัง อวิกกัณนโต กั กริสสามีตี ปฏิวจัน อทาสี.

[ถ่านกลายเป็นทรัพย์อย่างเดิม]

อเถกา โคตมี นาม กุมาริกา กิสสรีตตาย “กิสาโคตมีตี ปณญายมานา ปริชิตณกุลสส ธีตา

อตตโน เอเกน กิจเจเน อาปณทวารัง คตา ตั เสฏฐี ทิสวา เอวมาห

“กั ตาต เสสชชา วตถเตลมธุมานิตาทีนิ วิกกัณนตี, ตวั หิรณญสูวณณัง วิกกัณนโต นิสินโนสีตี.

“กัหัง อมม หิรณญสูวณณตี.

“นนุ ตวั ตเวทว คเหตุวา นิสินโนสีตี.

“อาหระ ตาว ตั อมมาตี.

สา หตถปุริ คเหตวา ตสส หตเถ ฐเปสิ.

ตํ หิรณฺยสุวณฺณเมว อโหสิ.

อถ นํ เสฏฺฐี “กตฺรนฺเต อมฺม เคนฺหติ ปุจฺฉิตฺวา, “อสุกฺนนามาติ วุตฺเต, ตสฺสา อสฺสามิกภาวํ ญตฺวา
ธนํ ปฏฺฐิสฺสามตฺวา ตํ อตฺตโน ปุตฺตสฺส อาเนตฺวา จตฺตาสีโสภฺยธนํ ปฏฺฐิจฺฉาเปสิ.

สพฺพํ หิรณฺยสุวณฺณเมว อโหสิ.

ตสฺสา อปฺเรน สมเยน คพฺโภ ปติภฺรฺฐหิ.

สา ทสฺมาสจฺเจเยน ปุตฺตํ วิชายิ.

โส ปทฺสา คมนกาเล กาลมกาสิ.

สา อธิภฺรฺฐปุพฺพมรณตฺยา ตํ ฌาเปตฺุํ นีหฺรนฺเต นิวาเรตฺวา “ปุตฺตสฺส เม เกสฺชชฺชํ ปุจฺฉิสฺสามีติ มตฺกเลวริ องฺเณนาทาย
“อปี นุ เม ปุตฺตสฺส เกสฺชชฺชํ ชานาถาติ ปุจฺฉนฺตี ฆฺรปฺปฏิปาภฺยิยา วิจฺรติ.

อถ นํ มนุสฺสา “อมฺม อุมฺมตฺติกาสิ ชาตา, มตฺปุตฺตสฺส เกสฺชชฺชํ ปุจฺฉนฺตี วิจฺรสิตี วทฺนติ.

สา “อวสฺสํ มม ปุตฺตสฺส เกสฺชชฺชานนํ ฌภิสฺสามีติ มณฺญมาณา วิจฺรติ.

อถ นํ เอโก ปณฺชิตฺปุริโส ทิสฺวา “อโย มม ธีตา ปฐฺมปุตฺตํ วิชตา ภาวิสฺสติ, อธิภฺรฺฐปุพฺพมรณา,
มยา อิมิสฺสา อวสฺสเยน ภาวิตฺุํ วมฺมตฺติ จินฺเตตฺวา อาห “อมฺม อหํ เกสฺชชฺชํ น ชานามิ, เกสฺชชฺชานนํ ปน ชานามิตี.

“โก ชานาติ ตาตาติ.

“สตฺถา อมฺม ชานาติ, คจฺฉ ตํ ปุจฺฉาติ.

สา “คมิสฺสามิ ตาต, ปุจฺฉิสฺสามิ ตาตาติ วตฺวา สตฺถารํ อฺปสงฺกมิตฺวา วทฺนิตฺวา เอกมฺนตํ ฐิตา ปุจฺฉิ
“ตุมฺเห กิร เม ปุตฺตสฺส เกสฺชชฺชํ ชานาถ ภาเนตฺติ.

“อาม ชานามิตี.

“กี ลทฺฐํ วมฺมตฺติ.

“อจฺฉรคฺคหณฺมตฺตํ สิทฺตถกํ ลทฺฐํ วมฺมตฺติ.

“ฌภิสฺสามิ ภาเน, กสฺส ปน เคเห ลทฺฐํ วมฺมตฺติ.

“ยสฺส เคเห ปุตฺโต วา ธีตา วา น โภจิ มตฺปุพฺโพติ.

สา “สาธฺว ภาเนตฺติ สตฺถารํ วทฺนิตฺวา มตฺปุตฺตํ องฺเณนาทาย อนฺโตคามํ ปวิสิตฺวา
ปฐฺมเคหสฺส ทฺวาเร ฐตฺวา “อตฺถิ นุ โข อิมสฺมี เคเห สิทฺตถโก, ปุตฺตสฺส กิร เม เกสฺชชฺชเมตฺนติ วตฺวา, “อตฺถิตี วุตฺเต,
“เตนฺหิ เทถาติ, เตหิ อาหฺริตฺวา สิทฺตถเกสุ ทิยามาเนสุ, “อิมสฺมี เคเห ปุตฺโต วา ธีตา วา มตฺปุพฺโพ กจฺจิ นตฺถิ อมฺมาติ ปุจฺฉิต

วา, “ก็ วเทสิ อมม, ชีวมานา หิ กติปยา, มตกา เอว พหุภาติ วุตเต,
“เตนหิ คณฺหถ โว สิทฺตถเก, เนตํ มม ปุตฺตสฺส เกสฺซชฺชนฺติ ปฏฺวิทาสฺสิ; อิมินา นินยาเมเน อาทิตฺโต ปญฺญาย ปุจฺจนฺตี วิจฺริ.

สา เอกเคเหปิ สิทฺตถเก อคฺคเหตฺวา สายณฺหสมเย จินฺเตสิ “อโห ภาริยํ กมฺมํ, อหํ ‘มเมว ปุตฺโต มโตติ สณฺญมกาสิ,
สกลคามे ปน ชีวเนเตหิ มตกาเอว พหุตราติ.

ตสฺสา เอวํ จินฺตฺยมานาย, ปุตฺตสิเนเหเน มุทฺกํ ทพฺยํ ฤทฺธภาวํ อคฺมาสิ,

สา ปุตฺตํ อรณฺเย ฉทฺเทตฺวา สตุถุ สฺนติกํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ อญฺฐาสฺสิ.

อถ นํ สตุถา “ลทฺธา เต เอกจฺจรมตฺตา สิทฺตถกาติ อาห.

“น ลทฺธา ภาเน, สกลคามे หิ ชีวเนเตหิ มตกาเอว พหุตราติ.

อถ นํ สตุถา “ตวํ ‘มเมว ปุตฺโต มโตติ สลฺลภฺเขสิ, ฐวธมฺโม เอส สตุถานํ,
มจฺจฺราชา หิ สพฺเพ สตุเต อปริปฺณณฺชฺมาสเย เอว มโหไซ วยิ ปริกฺสสมาโนเยว^๑ อปายสมฺมุทฺเท ปกฺขิปปตีติ วตฺวา
ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาคมาห

“ตํ ปุตฺตปฺสุสมมตฺตํ	พฺยาสตุตฺตมนสํ นริ
สตุตฺตํ คามํ มโหไซ	มจฺจฺ อาทาย คจฺจตีติ.

คาคาปริโยसानเ กิสาโคตมี โสตาปตฺติผลเล ปติฏฺฐหิ.

อถญฺเยปิ พหุ โสตาปตฺติผลาทีนํ ปาปฺณีสฺสูติ.

[นางบวชในพุทธศาสนา]

สา ปน สตุถารํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ.

สตุถา ภิกฺขุณีนํ สฺนติกํ เปเสตฺวา ปพฺพชาเปสิ.

สา ลทฺธฺรูปสมฺปทา “กิสาโคตมี เถรีติ ปญฺญาเย.

สา เอกทิวสํ อุโปสธาการเ วารํ ปตฺวา ทิปิ ชาเลตฺวา นิสินฺนา ทิปิชาลา อุชฺชนฺติโย จ ภิชฺชนฺติโย จ ทิสฺวา
“เอวเมว อิมเ สตุตา ทิปิชาลา วยิ อุปฺปชฺชนฺติ เจว นิริชฺชนฺติ จ, นิพฺพานํ ปตฺตา เอวํ น ปญฺญาเยนฺตีติ อารมฺมณํ อคฺคเหสิ.

สตุถา คนฺธกฺฎฺธิยํ นิสินฺโน ว โธภาสํ ฝริตฺวา ตสฺสา สมฺมุเข นิสิตฺติวา กเถนฺโต วยิ
“เอวเมว โคตฺมิ, อิมเ สตุตา ทิปิชาลา วยิ อุปฺปชฺชนฺติ เจว นิริชฺชนฺติ จ, นิพฺพานํ ปตฺตา เอวํ น ปญฺญาเยนฺติ,
เอวํ นิพฺพานํ อปฺสสนฺตานํ วสฺสสฺตํ ชีวิตฺโต นิพฺพานํ ปสฺสนฺตสฺส ขณฺมตฺตํปี ชีวิตํ เสยโยติ วตฺวา
อนุสนฺธิ ชฺฆฺตฺวา ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาคมาห

“โย จ วสสสตี ชีเว

อปสส อมต ปท

เอกาหิ ชีวิต เสยโย

ปสสโต อมต ปทนต์.

[แก้บรรณ]

ตตถ อมต ปทนต์ มรณรหิตโกฏฐาส อมตมทานิพพานนต์ อตเถ.

เสส ปุริมสทิส เอว.

เทสนาวसानะ กิสาโคตมี ยถานิสินนาว สห ปฐิสมภิทาหิ อรหตเต ปติฏฐหิตี.

กิสาโคตมีวัตถุ.

๑๔. เรื่องพระพหูปัตติกาเถรี

๑๔. พหูปัตติกาเถรีวตถุ.

“โย จ วสสสตนติ อิมํ ฌมมเทสนํ สตถา เขตวเน วิหรนโต พหูปัตติกํ เถรี อารพภ กเถสิ.

[นางมีลูกมาก]

สาวตถิยํ กิเรกสมิ กุเล สตต ปุตตา สตต จ ชีตโร อหสิ.

เต สพเพปิ วยปุตตา เคเห ปติภูฐหิตวา อตตโน ฌมมตาย สุขปุตตา อหสิ.

เตสํ อปรน สมเยน ปิตา กาลมกาสิ.

มหาอุปาสิกา, สามิเก นนุฐูปิ, น ตาว ปุตตานํ กุญฺมพํ วิภชติ.

อถ นํ ปุตตา อหสิ “อมหากํ ปิตริ นนุฐู, ตยหํ โก อตโถ กุญฺมเพน, กิ มยํ ตํ อุปฐฺฐาตุํ น สกโกมาติ.

สา เตสํ กถํ สุตวา ตถุณหิ หุตวา ปุนปุนํ เตหิ วุจจมานา “ปุตตา มํ ปฏฺิซคคิสสนติ, กิ เม วิสุํ กุญฺมเพนาติ
สพพํ สาปเตยยํ มชเณ ภินฺหิตวา อทาสิ.

อถ นํ กติปาหจเยน เซฐฺฐูปุตตสส ภริยา

“อโห อมหากํ อยยา ‘เซฐฺฐูปุตโต เมติ เทว โกฐฺฐาเส ทตวา วิย อิมเมว เคหํ อากจถตีติ อาห.

เสสฺฐูปุตตานํ ภริยาปิ เอวเมว วทิสฺสุ.

เซฐฺฐูธีตรํ อาที กตวา ตาสํ เคหํ คตกาเลปิ นํ เอวเมว วทิสฺสุ.

สา อวมานปุตตา หุตวา “กิ อิมสํ สนติเก วุตเถน, ภิกฺขุณี หุตวา ชีวิสฺสามิติ ภิกฺขุณฺนุสฺสยํ คนฺตวา ปพพชฺชํ ยาจิ.

ตา นํ ปพพาเซสุ.

สา ลทฺฐุปสมปทา พหูปัตติกาเถรี นาม ปญฺญาปิ.

สา “อหํ มหฺลลกกาเล ปพพชิตา, อปมตตาย เม ภวิตพพนติ ภิกฺขุณี นํ วตตปปฏิวตตํ กโรตี”

“สพพรตตี สมณธมฺมํ กริสฺสามิติ เทฐฺฐาปาสาเท เอกํ ธมฺมํ ทตเถน คเหตุวา ตํ อาวิชฺชมานา” สมณธมฺมํ กโรตี.

จงกมมานापि “อนฺธการฐฺฐาเน มม รุกฺเข วา กตถจิ วา สีสํ ปฏิหฺลเยยยาติ

รุกฺขํ ทตเถน คเหตุวา ตํ อาวิชฺชมานา” สมณธมฺมํ กโรตี,

“สตถารา เทสิตํ ฌมมเมว กริสฺสามิติ ฌมฺมํ อาวชฺเซตวา ฌมฺมํ อนฺุสฺสรมานา ว สมณธมฺมํ กโรตี.

๑ ม. กโรตี.

๒ โปราณโปตถเก ปน อาวิชฺชมานา -อติ ทิสฺสติ. อาวิชฺชมานา -อติปิ ทิสฺสติ. ม. อาวิชฺชมานา ว.

๓ โปราณโปตถเก ปน อาวิชฺชมานา -อติ ทิสฺสติ. อาวิชฺชมานา -อติปิ ทิสฺสติ. ม. อาวิชฺชมานา ว.

อถ สดถา คนธกุฎิยํ นิสินโนว โธภาสํ ฌริตวา สมมุเข นิสินโน วีย ตาย สหธิ กณนโต

“พหูปัตติเก มยา เทลิตธมมํ อนาวชชนตสส อปสสนตสส วสสสत्ํ ชีวิตโต มยา เทลิตธมมํ ปสสนตสส มุหุตตมปี ชีวิตํ เสยโยติ
วตวา อนุสนธิ ฌมุตวา ธมมํ เทเสนโต อิมํ คากมาห

“โย จ วสสสत्ํ ชีเว

อปสสํ ธมมุตตมํ

เอกาหํ ชีวิตํ เสยโย

ปสสโต ธมมุตตมณฺติ.

[แก้อรธ]

ตตถ ธมมุตตมณฺติ นววิธํ โลกุตตรธมมํ. โส หิ อุตตมธมโม นาม.

โย หิ ตํ น ปสสตี, ตสส วสสสत्ํ ชีวิตโต ตํ ธมมํ ปสสนตสส ปฏิวิชฌนตสส เอกาหํปี เอกกขณมปี ชีวิตํ เสยโยติ.

คากาปรีโยसानะ พหูปัตติกา เถรี สห ปฏิสมภิทาหิ อรหตเต ปติภูตฺตี.

พหูปัตติกาเถรีวตถุ.

สสสวคควณณนา นิฏฐิตา.

อฏฐโม วคโค.
